

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

БІЛОУС СВІТЛАНА ВІТАЛІЇВНА

УДК 378.147:811.111

ДИСЕРТАЦІЯ
НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО
МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

Спеціальність 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник **Шовковий В'ячеслав Миколайович**, доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2017

АНОТАЦІЯ

Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено теоретичному обґрунтуванню, розробленню та експериментальній перевірці методики навчання студентів-філологів іншомовного монологічного персуазивного мовлення за допомогою аргументативних, емотивних та оцінних тактик.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі *вперше* розроблено методику навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення в комплексі аргументативних, емотивних і оцінних тактик у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу; створено підсистему вправ і завдань та модель організації процесу навчання; *уточнено* зміст навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення та критерії оцінювання іншомовного усного монологічного персуазивного мовлення; подальшого *розвитку* набули принципи добору фонетичного, лексичного, граматичного, невербального й текстового матеріалу для навчання іншомовного усного монологічного персуазивного мовлення.

У роботі поняття «персуазивна комунікація» визначено як історично створену форму ментально-мовної взаємодії індивідів, що закріплена в суспільній і комунікативній практиці та здійснюється на базі певних типів текстів і реалізує спробу впливу одного з комунікантів (адресанта) на установку партнера з комунікації (реципієнта/аудиторії), щоб непримусовим шляхом (із використанням комунікативних стратегій переконання) досягти від нього

прийняття рішення щодо необхідності, бажаності або можливості здійснення або відмови від вчинення певної посткомунікативної дії в інтересах адресанта.

Теоретичне узагальнення вітчизняних і зарубіжних досліджень допомогло обґрунтувати, що персуазивність у процесі навчання майбутніх філологів іноземної мови розглядається як домінантна комунікативна стратегія (стратегія переконання). Персуазивна стратегія реалізується в комплексі тактик: аргументативних (доцільно логічно пояснити суть того, що відбувається, спонукати партнера з комунікації до роздумів і прийняття необхідної думки), емотивних (здатність створити потрібний настрій, вплинути на емоції адресата), оцінних (переконати адресата шляхом надання оцінки тому, що повідомляється, на основі апелювання до цінностей партнера з комунікації).

Аналіз наукових джерел дав змогу встановити, що ефективною методологічною основою для навчання англійського персуазивного мовлення є компетентнісний, комунікативно-діяльнісний та соціокультурний підходи. Домінуючими у навчанні є метод вправління (реалізується за допомогою підсистеми вправ, що подаються в певній послідовності) та метод проектів (творчі пошукові рольові міжпредметні багатоосібні середньострокові проекти).

Мета навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення – формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття й оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні, паравербальні та невербальні засоби комунікації. Зміст навчання персуазивного мовлення охоплює декларативні знання предмету повідомлення, функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), мовних засобів для реалізації персуазивних тактик, композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення; лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні стилістичні навички;

інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні вміння.

Задля подолання труднощів, які виникають у студентів під час навчання персуазивного мовлення, здійснено добір навчального матеріалу. У процесу добору фонетичних одиниць визначено такі критерії: відповідності потребам спілкування, нормативності, автентичності та лінгвосоціокультурної маркованості; для добору лексичних одиниць – комунікативної цінності, урахування рідної мови (зіставності), тематичності; для добору граматичних одиниць – стабільності, стилістичної унормованості; для добору невербальних засобів комунікації – функціональності, статусу партнерів по спілкуванню, культурної спрямованості; для добору текстів – комунікативної цінності, інформативності, автентичності текстів, контрастивності іншомовної та рідної культури, критерії малої форми та цілісності. На основі означених критеріїв дібрано тексти аналітичних коментарів: монолог-обґрунтування, монолог-спростування, полемічні монологи; тексти публічних виступів: виступ, який надихає, агітаційний виступ, власне переконливий виступ.

Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення доцільно здійснювати у чотири етапи: рецептивно-аналітичний, тактико-умовно-комунікативний, репродуктивний та стратегічно-комунікативний. Кожен етап має свої цілі, відповідно до яких були розроблені вправи та завдання.

Із урахуванням компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів переважна більшість вправ та завдань має умовно-комунікативний та комунікативний характер і моделює за вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками переконувальне мовлення носіїв мови.

Зважаючи на варіативність функціональних підтипів персуазивних монологів (обґрунтування, спростування, полеміка) розроблена підсистема вправ і завдань організована таким чином, щоб на всіх чотирьох етапах

формувалися знання, навички та вміння використовувати персуазивні тактики з урахуванням означених функціональних підтипів монологів, задля цього:

- на рецептивно-аналітичному етапі пропонується аналіз декількох зразків текстів, які демонструють різноманітні тактики у поєднанні їх в єдину персуазивну стратегію, вербальні, невербальні та паравербальні засоби їх реалізації, композиційні, лінгвостилістичні особливості обґрунтування, спростування, полеміки, публічних виступів;

- на тактико-умовно-комунікативному етапі студенти тренують навички вживання лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних одиниць, необхідних для продукування персуазивного мовлення;

- на репродуктивному етапі студенти наслідують кращі зразки і переказують аналітичні коментарі та публічні виступи з дотриманням їхніх функціональних підтипів, персуазивних тактик, використовуючи відповідні засоби комунікації, дотримуючись домінантної переконувальної стратегії;

- на стратегічно-комунікативному етапі студенти продукують тексти з домінантною персуазивною стратегією.

Для оцінювання персуазивного мовлення запропоновано дві групи критеріїв: задля вимірювання якості висловлення в цілому – критерій інформативності повідомлення та критерій цілісності повідомлення, для перевірки власне персуазивних характеристик монологу обрано чотири критерії (критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англomовною культурою або субкультурою певних груп). Така сукупність критеріїв дозволяє виміряти готовність студента до продукування монологів з домінантною персуазивною стратегією релевантно носіям мови.

Ефективність розробленої методики перевірено й підтверджено в ході експериментального навчання. У процесі експерименту було доведено гіпотезу:

ефективність навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення буде високою за умови використання спеціально дібраного фонетичного, лексичного, граматичного, невербального, паравербального та текстового матеріалу, застосування методів вправління та проектів, дотримання етапності процесу навчання, забезпечення процесу навчання підсистемою спеціально підготовлених вправ та завдань. Експеримент уможливив перевірку ефективності двох варіантів методики, варійованою умовою послугувала наявність чи відсутність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі.

Практичне значення дослідження полягає в укладанні методичних рекомендації щодо використання методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення; у підготовці електронного навчального посібнику «Speak to Persuade: English for Advanced Learners». Результати дослідження можуть бути використані під час укладання підручників та навчальних посібників з англійської мови для студентів-філологів; під час викладання майбутнім філологам курсів та спецкурсів з методики навчання іноземних мов.

Ключові слова: усне монологічне персуазивне мовлення, персуазивна комунікація, персуазивна стратегія, аргументативні тактики, емотивні тактики, оцінні тактики, навчання персуазивного мовлення, монологічне мовлення, майбутні філологи.

ABSTRACT

Bilous S. Teaching English persuasive speaking to prospective philologists.
– Manuscript.

A thesis presented for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Research Specialisation: 13.00.02. – Theory and Methodology of Teaching (Germanic Languages). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

The thesis addresses teaching English persuasive speaking as a key communicative strategy used in the analytical statements and public speeches. The research provides theoretical substantiation and practical elaboration of the methodology for teaching English persuasive speaking to prospective philologists.

The thesis presents a detailed insight into the notions of persuasive communication and persuasive strategy. The persuasive communication is aimed at influencing the attitudes, intentions, or behaviour of audience. The persuasive strategy is realized through the argumentative techniques (which aims to explain logically the subject matter, to encourage the communication partner to accept the necessary ideas), the emotional techniques (the ability to tune in the audience, to create the appropriate atmosphere, to affect the emotions of the audience), the value-based techniques (used to convince the audience by providing an assessment of the event, appealing to emotions of the communication partner based on the question of values).

The persuasive statements (reasoning, refutation, polemic persuasion) and public speeches (inspiring speeches, propaganda, persuasive speeches) in the political and mass media contexts have been identified as an effective background to teach persuasive speaking to prospective philologists. The students should master the relevant verbal, nonverbal and paraverbal communication forms as well as use the effective argumentative, emotive and value techniques to produce persuasive statements and public speeches in English.

It has been proved that teaching English persuasive speaking should be performed from the perspective of the competency-based, communicative and sociocultural approaches. They are implemented under the didactic learning principles (conscientiousness, active participation, individualization, visibility) and the methodic learning principles (leading role of communication, authenticity of learning materials, contextuality, situationality, combining foreign language learning with intercultural education, rhetorical, exercises' leading role). Exercise method and project method are considered essential in the training process.

The research outlines the main goal of teaching persuasive speaking for students of foreign language faculty (or department). The content of learning and teaching persuasive speaking covers the knowledge of the subject matter of the utterance, the functional types of persuasive speaking, the communication forms (verbal, nonverbal, paraverbal), the linguistic features of analytical statements and public speeches, the linguo-social peculiarities of English persuasive speaking; lexical, grammatical, phonetic, linguo-social and stylistic abilities; interpretation, organizational and predicting, stylistic, strategic and pragmatic, genre awareness, sociocultural, tactical and text production skills. It includes 3 aspects: language-based, idea-based, process and activities.

Based on the methodological analysis of the issue under the consideration, the selection criteria of learning materials have been specified and the phonetic, lexical, grammar, textual and nonverbal materials for learning have been selected. The thesis features the examples of lexical units, chunks, sentence frames, cliché and grammatical constructions commonly used to introduce argumentative, emotive and persuasive techniques.

A subsystem of exercises and tasks aimed to teach English persuasive speaking has been developed. It comprises four stages: 1st – receptive and analytical stage, 2nd – tactical and conditioned communicative stage, 3rd – reproduction stage and 4th – strategically communicative stage. The types of activities were defined and described for each stage.

According to the functional types of persuasive monologue (reasoning, refutation, polemic persuasion) the subsystem of exercises and tasks was composed to form the knowledge and skills to use effective persuasive techniques throughout four stages.

During the receptive and analytical stage the students analyse the examples of famous statements and speeches for rhetorical devices, different tactics used, verbal, nonverbal, paraverbal communication forms, composition, elements of arguments within a statement, refutation, polemic persuasion or public speech.

The tactical and conditioned communicative stage enables students to practise the use of lexical, grammatical, phonetic patterns and stylistic devices to produce the persuasive statements and speeches;

During the reproduction stage the students follow the best examples of persuasive speaking, imitate and perform the analytical statements and public speeches as close as possible to the native speakers;

During the strategically communicative stage the students are involved in the project work and as a team perform their own persuasive utterance.

A set of criteria to evaluate the outcomes of the learning process and assess individual progress of students has been developed.

The experimental teaching has been conducted to prove the effectiveness of the suggested methods of teaching English persuasive speaking to prospective philologists.

The practical significance of research includes the development of the methodological guidelines for teaching English persuasive speaking to prospective philologists, the design of the e-manual «Speak to Persuade: English for Advanced Learners». The result of the research can be applicable and used during the compilation of the study books and manuals for learning English not only by prospective philologists but students of other fields of study

Keywords: persuasive speaking, persuasive speech, persuasive strategy, argumentative techniques, emotive techniques, value-based techniques, teaching persuasive speaking, monologue, prospective philologists.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Білоус С. В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 2 (57). – С. 88–93.

2. Білоус С. В. Мета і зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 1 (56). – С. 189–193.
3. Білоус С. В. Методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення [Електронний ресурс] / С. В. Білоус // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогіка : електрон. наук. фах. вид. – Хмельницький, 2017. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_7. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.
4. Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення: підходи, методи та засоби / С. В. Білоус // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогіка. – Мелітополь, 2017. – № 1 (18). – С. 220–226.

Статті у зарубіжних виданнях:

5. Белоус С. В. Отбор языкового материала для обучения студентов-филологов английской устной персуазивной речи / С. В. Белоус // Universum : психология и образование : научн. журн. – Москва, 2017. – № 4 (34). – С. 19–22.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації, і тези науково-практичних конференцій:

6. Білоус С. В. Принципи навчання майбутніх філологів англійського усного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 1–2 берез. 2017 р.). – Кривий Ріг, 2017. – С. 52–54.
7. Білоус С. В. Компетентнісний підхід у навчанні майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Збірник наукових праць Дніпровського державного технічного університету. Технічні науки: секція Освіта : матеріали міжнар. конф. «Інновації у вищій освіті – 2017» – Кам'янське, 2017. – С. 118–121.

Методичне видання:

8. Bilous S. Speak to Persuade: English for Advanced Learners. Student's Book [Електронний ресурс] / Svitlana Bilous // Sites Google. – Режим доступу: <https://sites.google.com/view/speak-to-persuade>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 20.04.17.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ	22
1.1. Навчання персуазивного мовлення як предмет лінгвометодичних досліджень.....	22
1.2. Лінгвістичні та паралінгвістичні особливості англійського усного публіцистичного персуазивного мовлення.....	35
1.3. Методичні засади навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	53
Висновки до Розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ	72
2.1. Цілі та зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	72
2.2. Добір матеріалу для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	81
2.3. Підсистема вправ і завдань для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	99
2.4. Модель організації процесу навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	137
Висновки до Розділу 2.....	145
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ	

АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ	148
3.1. Планування та підготовка експерименту. Розроблення критеріїв та норм оцінювання англійського усного монологічного персуазивного мовлення .	148
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів експерименту.....	159
3.3. Методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення	171
Висновки до Розділу 3.....	180
ВИСНОВКИ.....	182
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	187
ДОДАТКИ.....	217

ВСТУП

Сучасне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами, які готують фахівців з іноземних мов, завдання формувати уміння ефективно використовувати іноземну мову в різноманітних ситуаціях спілкування. Основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності, яку розуміємо як здатність ставити і вирішувати певні типи комунікативних завдань, а саме: визначати цілі комунікації, оцінювати комунікативну ситуацію, враховувати наміри і способи комунікації партнера, вибирати адекватні стратегії комунікації, оцінювати успішність комунікації, бути готовим змінити власну мовленнєву поведінку [65]. Наразі прагматичний аспект комунікативної діяльності став наріжним каменем фундаментальних та прикладних досліджень не лише лінгвістів, а й методистів, наукові праці яких присвячено пошуку шляхів формування внутрішніх ресурсів, що необхідні для побудови ефективної комунікативної діяльності особистості, здатної ефективно користуватися вербальними, невербальними й паравербальними засобами в процесі досягнення комунікативних інтенцій і, як унаслідок, успішно функціонувати в суспільстві.

Підготовка майбутніх філологів, фахівців із англійської мови, передбачає формування здатності здійснювати ефективну міжособистісну та міжкультурну комунікацію, зокрема, продукувати персуазивне (переконувальне) мовлення, домінантною функцією якого є вплив на ментальну сферу реципієнта (його переконання, думки, оцінки) задля зміни його поведінки (спонукання до вчинення або відмови від певних дій, до зміни поглядів, переконань) [40, с. 110]. Втілення процесу мовленнєвого впливу розглядаємо із урахуванням персуазивної стратегії, що реалізується в комплексі тактик: аргументативних (логічно пояснити суть того, що відбувається, спонукати до роздумів і прийняття необхідної думки), емотивних (викликати потрібний настрій, вплинути на емоції адресата), оцінних (переконати адресата за допомогою

надання оцінки тому, що повідомляється, апелювання до цінностей партнера з комунікації).

Персуазивне мовлення було предметом спеціальних досліджень лінгвістів та лінгвометодистів. Серед лінгвістів питання категорії персуазивності досліджували: С. Абачієв, О. Белякова, С.А. Біб, (S. A. Beebe), С. Борисова, С. Брантов, М. Гілберт (M. Gilbert), А. Голоднов, О. Гусєва, Н. Добрякова, Л. Єрмакова, Д. Зарєфські (D. Zarefsky), С. Клімінська, О. Козлова, Т. Комісарова, О. Красненко, К. Машанова, М. Нетреба, Д. Носкова, Н. Ощепкова, О. Петрухіна, І. Пірог, О. Пучкова, І. Смирнова, О. Сухарєва, А. Чеберяк, Дж. Фанесток (J. Fahnestock), О. Фрілі (A. Freeley), наукові праці яких створили фундаментальну теоретичну базу для лінгвометодичних досліджень.

Проблема навчання персуазивного мовлення була предметом спеціальних досліджень: О. Баранової (навчання майбутніх філологів аргументативного писемного висловлення французькою мовою) [6], О. С. А.-Х. Басем (реалізація комунікативної задачі переконання в міжкультурній комунікації в умовах навчання іноземної мови) [7], Ю. Батуриної (навчання майбутніх психологів аргументативних стратегій з використанням мережевих комп'ютерних технологій) [8], Л. Віннікової (навчання студентів мовного ВНЗ граматичного компонента іншомовного діалогічного мовлення аргументативного типу) [33], А. Гаврилової (навчання писемного аргументативного англійського мовлення у студентів гуманітарних спеціальностей) [37], О. Дідух (O. Didukh) (навчання стажерів-учителів спростування думки опонентів під час дискусії) [186], О. Квасової (навчання аргументованого висловлення англійською мовою студентів-філологів) [73], Н. Махновської (система навчання аргументативних умінь у курсі риторики у ВНЗ та середній школі) [96], С. Мусульбес (навчання майбутніх філологів на просунутому етапі аргументативного дискурсу у сфері писемного спілкування англійською мовою) [103], Г. Проскуріної (навчання студентів немовного ВНЗ аргументованих усних іншомовних висловлень німецькою мовою) [128], Т. Румянцевої (навчання аргументативного

спілкування німецькою мовою студентів 3 курсу мовного педагогічного ВНЗ) [135], І. Слісаренко (навчання майбутніх філологів англійського усного аргументативного спілкування на основі тексту газетно-публіцистичного стилю) [144].

Попри суттєві здобутки в галузі методики навчання персуазивного мовлення студентів вищих навчальних закладів як гуманітарного, так і природничого профілю, мусимо констатувати, що зазначені вчені-методисти дослідили лише один аспект навчання персуазивності, зокрема, формування аргументативних умінь і стратегій. Персуазивність в аспекті комплексу аргументативних, емотивних та оцінних тактик наразі не ставала темою спеціального лінгвометодичного дослідження. Емотивний та оцінний аспекти досі залишалися поза увагою дослідників. Натомість вважаємо, що публічне монологічне персуазивне мовлення не може досягати повною мірою інтенції адресанта, якщо воно позбавлене емотивних та оцінних тактик, які надають мовленню більшої виразності й перлокутивної сили.

Отже, **актуальність** дисертаційного дослідження зумовлена:

- сучасними вимогами до професійної підготовки філологів, потребою в підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних користуватися різноманітними стратегіями мовлення у процесі професійної діяльності;
- недостатнім рівнем володіння майбутніми філологами персуазивними стратегіями мовлення;
- потребою у створенні й запровадженні до навчального процесу методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Вибір напряму дослідження пов'язаний з науково-дослідною темою Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Мови та літератури народів світу: взаємодія та самобутність» (державний реєстраційний номер 11 БФ 044-01 від 01.01.2011 року). Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту філології Київського національного

університету імені Тараса Шевченка (протокол № 3 від 31.10.2016 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №1 від 31 січня 2017 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та апробації методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

1. З'ясувати лінгвістичні особливості англійського усного публіцистичного персуазивного мовлення: конкретизувати поняття «персуазивна комунікація» й «персуазивна стратегія», проаналізувати персуазивну стратегію в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик.
2. Визначити методичні засади навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.
3. Окреслити цілі та зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.
4. Обґрунтувати критерії добору матеріалу для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря й публічного виступу.
5. Розробити підсистему вправ і завдань для навчання англійського усного персуазивного мовлення та створити лінгводидактичну модель організації процесу навчання.
6. Експериментально перевірити ефективність авторської методики, вірогідність наукових припущень, підтвердити чи спростувати гіпотезу дослідження; розробити методичні рекомендації до навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Об'єктом дослідження є процес навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного мовлення.

Предметом дослідження є методика навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення буде високою за умови використання спеціально дібраного фонетичного, лексичного, граматичного, невербального, паравербального та текстового матеріалу, застосування методів вправління та проектів, дотримання етапності процесу навчання, забезпечення процесу навчання підсистемою спеціально підготовлених вправ та завдань.

Вирішення зазначених завдань потребувало застосування **методів дослідження**: *теоретичні методи* – аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних дидактичних, методичних і лінгвістичних досліджень з метою: вивчення набутого досвіду в навчанні іншомовного персуазивного мовлення; виявлення лінгвістичних особливостей англійського усного персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря й публічного виступу; встановлення методичних засад і критеріїв добору навчального матеріалу, розроблення підсистеми вправ та завдань для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення; педагогічне моделювання для встановлення ланок лінгводидактичної моделі навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення; *емпіричні методи*, зокрема, педагогічне спостереження за навчальним процесом, експериментальне навчання з метою перевірки ефективності авторської методики; *статистичні методи* опрацювання даних – U-критерій Манна-Уїтні – для якісного й кількісного аналізу результатів експерименту.

Наукові положення, що виносяться на захист:

1. Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення повинно здійснювати шляхом моделювання студентами висловлювань публіцистичного стилю в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу, що найповніше інтегрують аргументативні, емотивні та оцінні тактики в ключову персуазивну стратегію.

2. Якість навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення залежить від використання спеціально дібраного автентичного фонетичного, лексичного, граматичного, невербального, паравербального та текстового матеріалу, що здатний експлікувати тактики персуазивного мовлення.
3. Успішність методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення залежить від низки чинників: від визначення змісту навчання, застосування на різних етапах методів вправління і проектів, запровадження підсистеми спеціально розроблених вправ і завдань та лінгводидактичної моделі організації процесу навчання.
4. Навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення повинне відбуватися на більш пізніх етапах професійної підготовки філологів бакалаврату (зокрема на четвертому році навчання), коли студенти вже на високому фаховому рівні володіють монологічним мовленням та готові опанувати комунікативні стратегії й тактики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше* розроблено методику навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення в комплексі аргументативних, емотивних і оцінних тактик в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу: визначено методичні й лінгвістичні засади, розроблено етапи навчання, створено підсистему вправ і завдань та модель організації процесу навчання; *уточнено* зміст навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення та критерії оцінювання іншомовного усного монологічного персуазивного мовлення; подальшого *розвитку* набули принципи добору фонетичного, лексичного, граматичного, невербального та текстового матеріалу для навчання іншомовного усного монологічного персуазивного мовлення.

Практичне значення дисертаційного дослідження в тому, що розроблено методичні рекомендації щодо використання авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення та підготовлено електронний навчальний посібник

«Speak to Persuade: English for Advanced Learners» для студентів ОКР «Бакалавр». Результати дослідження можуть використовуватися в подальшому для укладання підручників і навчальних посібників із англійської мови для студентів-філологів; а також під час викладання майбутнім філологам курсів і спецкурсів із методики навчання іноземних мов.

Експериментальною базою дослідження став навчальний процес та його суб'єкти в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. На різних етапах експерименту взяли участь 82 студенти.

Результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акт упровадження № 044/349-26 від 13 червня 2017 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (акт впровадження №29 від 29 травня 2017 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт впровадження №677-33/03 від 6 червня 2017 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати роботи оприлюднено на 5 наукових конференціях: Міжнародна наукова конференція «Україна і сучасний світ: міжмовний та міжкультурний діалог» (Київ, жовтень 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція: «Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців» (Кривий Ріг, березень 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов та культур» (Київ, березень 2017 р.), Всеукраїнські наукові читання «Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство» (Київ, квітень 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Інновації у вищій освіті» (Дніпро, червень 2017 р.).

Список публікацій. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у восьми одноосібних працях, із них 4 статті – у фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 стаття – в зарубіжному періодичному науковому виданні, 2 матеріали наукових конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний

обсяг дисертації складає 228 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 186 сторінках. Список використаних джерел налічує 233 найменування, у тому числі 58 іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

У першому розділі зроблено діяхронний аналіз теоретичного та практичного аспектів проблеми навчання іншомовного персуазивного мовлення; визначено лінгвістичні особливості англійського усного публіцистичного персуазивного мовлення: конкретизовано поняття «персуазивна комунікація», «персуазивна стратегія» та проаналізовано персуазивну стратегію в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик; обґрунтовано методичні засади навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

1.1. Навчання персуазивного мовлення як предмет лінгвометодичних досліджень

Персуазивне мовлення було предметом спеціальних досліджень лінгвістів та лінгвометодистів.

Серед лінгвістів варто відзначити дослідження С. Борисової, присвячене персуазивним стратегіям в аналітичних жанрах німецькомовного медіа тексту [26], А. Голоднова (персуазивність як універсальна стратегія текстотворення в риторичному німецькомовному метадискурсі) [40], Л. Єрмакової (маніпулятивні технології як спосіб реалізації модусної категорії персуазивності в дискурсі ЗМІ) [57], С. Клімінської (лінгвостилістичні засоби реалізації стратегій і тактик переконання в аргументативному дискурсі) [77], О. Красненко (лінгвопрагматичні засоби персуазивності у сучасній французькій мові (на матеріалі публікацій з міжнародних відносин)) [83], К. Машанової (мовні засоби впливу в публіцистичних текстах бізнес-тематики: на матеріалі англійської мови) [97], М. Нетреби (мовне оформлення персуазивних модусних

категорій у сучасних публіцистичних текстах) [105], Д. Носкової (категорія персуазивності та її репрезентація в оказіональних дериватах: на матеріалі сучасної німецької мови) [107], Н. Ощепкової (стратегії і тактики в аргументативному дискурсі: прагмалінгвістичний аналіз переконливості міркування) [112], І. Пірог (аргументація в сучасній німецькій публіцистиці: прагмалінгвістичний аспект (на матеріалі економічних текстів) [122], І. Смирнової (лінгвопрагматична стратегія персуазивності в текстах програм іспанських політичних партій) [146], О. Сухаревої (західна риторична традиція і проблема переконливості монологу: на матеріалі публічної промови) [151], А. Чеберяк (лінгвостилістичні та комунікативно-прагматичні особливості реалізації стратегії персуазивності у текстах відкритих листів) [163]. Праці лінгвістів створили фундаментальну теоретичну базу для лінгвометодичних досліджень.

Аналіз наукових робіт дав можливість констатувати факт, що персуазивність в аспекті комплексу аргументативних, емотивних та оцінних тактик не була предметом спеціального лінгвометодичного дослідження. Науковці досліджували методику навчання аргументативних стратегій/тактик. Зупинимося на дослідженнях останніх двох десятиліть і зробимо спробу систематизувати набутий досвід у галузі методики навчання аргументативного мовлення.

Формування писемномовленнєвої аргументативної компетенції у студентів гуманітарних спеціальностей немовних ВНЗ з англійської мови досліджувала А. Н. Гаврилова. Дослідниця, зокрема, аргументативність визначає як компетентність, що охоплює аргументативні знання, інтегративні аргументативні вміння, аргументативні навички і аргументативні здібності та якості. Обґрунтовано, що формування аргументативної компетентності має здійснюватися на основі поєднання комунікативно-діяльнісного, інтегративного, процесуально-рефлексивного та результативно-риторичного підходів; одиницею навчання є іншомовний аргументативний мікротекст, якому властиві доказовість, аргументативність, автономність і закінченість.

Дослідниця розробила два модулі навчання: 1) модуль навчання продукування аргументативного тезового мікротексту; 2) модуль навчання продукування аргументативного абзацного мікротексту. Обидва модулі реалізуються у три етапи: рецептивно-аналітичний етап, тренувальний етап, етап власне аргументації, які втілюються за допомогою рецептивно-аналітичних, репродуктивних, тренувальних аргументативних вправ і власне мовленнєвих аргументативних вправ [37].

Формування у магістрантів-психологів аргументативних стратегій з використанням мережевих комп'ютерних технологій (на матеріалі англійської мови) було предметом дослідження Ю. В. Батуриної. Дослідницею, зокрема, обґрунтовано, що 1) оптимальна методика навчання стратегій і тактик аргументації повинна базуватися на зв'язках між іноземною мовою і предметами дисциплінарного комплексу психологічної спрямованості; 2) студенти-магістранти повинні опанувати стратегії уникнення, пристосування, компромісу, суперництва, співпраці; у цей комплекс також входять тактики аргументації (відмова від ухвалення рішення, зайвої конкретизації, взаємних поступок, атаки, прихованої загрози, підтримки і обґрунтування ідей опонента, партнерства, подолання розбіжностей, реагування, емпатії); 3) оволодіння аргументативними стратегіями з використанням мережевих комп'ютерних технологій передбачає проведення контактних аудиторних занять і позааудиторної роботи в мережі з метою виконання інформаційно-пошукової, комунікативно-продуктивної й аналітичної діяльності; 4) найбільш раціональним способом методичної організації навчального матеріалу є навчальна макроодиниця — аргументативний модуль, який охоплює інтродукцію, тематико-презентаційний та лексико-граматичний блоки; роботу з аргументативним текстом-зразком, що складається з осмислення тексту, виявлення й аналізу аргументативних стратегій, тренування у вживанні стратегій на основі тексту; аргументативний тренінг; самостійну роботу з продукування аргументативного тексту, що охоплює мовленнєві вправи з опорою на тему чи ситуацію і створення аргументативного тексту певного

жанру; квазіпрофесійну рольову гру, засновану на актуалізації сформованих аргументативних стратегій; рефлексивний блок з аналізом логічного, лінгвістичного, психологічного компонентів аргументативного мовлення [8].

Досліджуючи методичну ефективність використання письма як засобу навчання усного аргументування студентів немовних ВНЗ (англійська мова), І. Б. Антонова виділяє одиницю навчання – аргументований текст (текст-обґрунтування; текст з частковим спростуванням, текст – повне спростування, полемічний текст). Одним із основних прийомів навчання усного аргументативного мовлення дослідниця визначає письмову аналогію, яка дозволяє моделювати логіко-семантичну схему аргументативного тексту на всіх його рівнях одночасно (композиційному, мотиваційному, семантичному, мовному), що значно полегшує власний процес аргументування. Навчання слід організовувати в чотири етапи: орієнтовно-підготовчий (аналіз композиційних, лінгвістичних, прагматичних характеристик аргументативних текстів), тренувальний (формування у студентів поглибленої моделі суб'єктно-предикатної структури аргументативного тексту), передмовленнєвий (формування вміння будувати аргументаційний текст з допомогою лексичних опор та/або логіко-семантичних схем), мовленнєвий (самостійне планування і продукування текстів) [3].

Методику навчання студентів немовного ВНЗ аргументованих усних німецькомовних висловлень дослідила Г. А. Проскуріна. Основні компоненти змісту навчання студентів створення іншомовних усних ділових аргументованих висловлювань дослідниця вбачає в знаннях лінгвістичних і екстралінгвістичних особливостей іншокультурного усного ділового аргументативного дискурсу; в дискурсивних, загальномовленнєвих, власне аргументативних вміннях, в уміннях оперування лексичними засобами вираження аргументації, орієнтації в соціокультурному різноманітті партнерів; у позитивному ставленні до мовленнєвої аргументативної діяльності. Технологія формування у студентів немовного ВНЗ умінь аргументованого мовлення базується на низці принципів навчання і реалізується за допомогою

сукупності методів (інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, евристичний) і прийомів, зокрема інструкції та аналізу кейсів, які використовуються на кожному з етапів навчання. На орієнтовно-інформаційному етапі дослідниця вбачає доцільним використовувати прийоми бесіди, соціокультурного коментування екстралінгвістичних факторів, презентація фрагментів автентичних текстів (презентація актів аргументації в автентичному мовленні), презентація і первинна активізація засобів вираження аргументації. На підготовчому етапі застосовується прийом демонстрації студентам соціокультурного ситуативного і психоповедінкового контексту аргументативного процесу (за допомогою умовно-комунікативних і комунікативних вправ, спрямованих на формування умінь вживання мовних засобів аргументації з урахуванням намірів комунікантів у різноманітних ситуаціях ділової міжкультурної взаємодії). Основні методичні прийоми комунікативного етапу є такі: а) вирішення проблемних завдань усної ділової комунікації, пов'язаних з мовною дією, яку необхідно виконати, б) аналіз кейсів [128].

Питання формування прагматичної компетентності на базі навчання студентів нефілологічних спеціальностей аргументативного дискурсу у сфері професійного спілкування вивчала О. В. Куликова. Дослідниця, зокрема окреслила низку продуктивних аргументативних умінь на професійну тематику. Для формування аргументативних умінь нею запропоновано кейс-метод й організація на його основі рольової гри: роботу запропоновано організовувати у два етапи: аналіз дискурсивної ситуації та прийняття рішень (вибір необхідних стратегій, аргументів, найбільш ефективного розташування відібраних аргументів у аргументативний ланцюжок, вибір мовних засобів, що сприяють реалізації цих стратегій в дискурсі) [85].

Методика навчання французького професійно спрямованого монологу-аргументації майбутніх інженерів з урахуванням їхніх навчальних стилів у вигляді тез та доказів у певній аргументативній професійній комунікативній ситуації з метою переконання слухача в істинності свого судження розроблена

Л. В. Бондар. Дослідниця здійснила відбір навчальних стратегій, спрямованих на подолання явищ міжмовної, внутрішньомовної та навчальної інтерференцій та аргументативних стратегій відповідно до різних способів міркування та моделей аргументації, відбір й організацію мовно-мовленнєвого матеріалу та навчальних стратегій з метою розробки комплексу вправ для ефективного навчання студентів з урахуванням їхніх навчальних стилів. Розроблено такі етапи: підготовчий (когнітивна фаза), спрямований на навчання лексико-граматичних засобів вираження аргументації та основний, що охоплює три підетапи: рецептивно-репродуктивний (когнітивно-асоціативна фаза), спрямований на засвоєння моделей структурування аргументації; репродуктивно-продуктивний, орієнтований на оволодіння вміннями висловлюватися на понадфразовому рівні з використанням різних типів опор (асоціативно-автономна фаза); продуктивний (автономна/фаза автоматизації), орієнтований на формування умінь текстового рівня [24].

Навчання англomовного професійно орієнтованого аргументативного усного мовлення майбутніх математиків у жанрі наукового повідомлення з використанням веб-квесту було досліджено Л. В. Лазоренко. Науковцем встановлено, що навчання необхідно здійснювати з позицій комунікативного та компетентнісного підходів з використанням методів вправління та проектів; окреслено предметні, логічні та мовно-мовленнєві труднощі навчання, розроблено критерії та здійснено добір мовного, мовленнєвого матеріалу та Інтернет-сайтів; зроблено висновок, що для навчання аргументативного мовлення у жанрі наукового повідомлення необхідно застосовувати середньострокові репродуктивні та компіляційні веб-квести. Авторкою розроблено підсистему вправ для навчання усного аргументативного мовлення з використанням веб-квесту, яка реалізується у п'ять етапів: I етап – орієнтаційний; II етап – рецептивно-аналітичний; III етап – дотекстовий; IV етап – текстово-репродуктивний, V етап – текстово-продуктивний [87].

О. Дідух є авторкою методики навчання майбутніх викладачів англійської мови стратегій доведення і спростування в аспекті ведення дебатів.

Дослідницею уточнено цілі навчання ведення дебатов, запропоновано класифікацію мовленнєвих умінь ведення дебатов, детально описано прямі навчальні когнітивні стратегії ведення дебатов: стратегії доведення, стратегії спростування, складання кейсу сторони, а також створення блок-схеми розвитку аргументу; схарактеризовано принципи та окреслено етапи навчання ведення дебатов: I етап – формування декларативних знань про дебати; II етап – навчання переконання (знайомство із структурою аргументу, стратегіями доведення та створення кейсів, структурою конструктивної промови учасника дебатов, удосконалення умінь продукувати висловлювання понадфразового рівня); III етап – навчання спростування (ознайомлення зі стратегіями і структурою спростування, формування умінь їх продукування); IV етап – навчання ведення міні-дебатов (введення понять блоку-схеми розвитку аргументу і протоколу дебатов, формуються вміння їх ведення); V етап – навчання ведення дебатов. Авторкою обґрунтовано і розроблено підсистему вправ для навчання ведення дебатов [186].

О. А. Баранова дослідила методику навчання майбутніх філологів аргументованого письмового висловлювання (на матеріалі французької мови). Дослідниця обґрунтовує, що навчання аргументативного мовлення має здійснюватися на основі комунікативного підходу. Ефективність процесу навчання є більшою за умови розвитку номенклатури умінь: загальнонавчальних, комунікативно-мовленнєвих, а також аргументативних умінь (розкривати тему міркування, структурувати аргументоване висловлювання, будувати аргументативний план, складати аргументативний абзац, лексично, граматично і стилістично правильно оформляти письмове міркування тощо). Дослідниця обґрунтовує, що формування означених умінь відбувається у два етапи (підготовчий і мовленнєвий), які передбачають виконання операцій (засвоєння теоретичних знань, аналіз тексту-зразка, практичне тренування, вихід в автономну письмову мову) із застосуванням комплексу вправ [13].

Навчання майбутніх філологів англomовного усного аргументативного спілкування на основі тексту газетно-публіцистичного стилю (дискусії-полілогу) стало предметом дослідження І. В. Слісаренко. Дослідниця визначила, що майбутні філологи повинні оволодіти низкою знань і вмінь, що забезпечують змістовний та емпатичний бік спілкування, пов'язаних з текстом газетно-публіцистичного стилю. І. Слісаренко виділила послідовність етапів навчання аргументативного спілкування: сприйняття, інтерпретація, часткове або повне відтворення диктальної та/або модальної інформації тексту газетно-публіцистичного стилю на рівні його локальних ходів у аргументативних висловлюваннях, вивчення способів побудови аргументації в тексті газетно-публіцистичного стилю й аналіз глобальної стратегії всього тексту, її інтерпретація й відтворення в комунікативних актах, а потім, у блоках спілкування. Дослідниця розробила три типи вправ: І тип – підготовчі аргументативно-орієнтаційні вправи з навчання спілкування в аргументативних висловлюваннях і комунікативних актах усного аргументативного спілкування; ІІ тип – комунікативні вправи з навчання спілкування в окремих аргументативних блоках; ІІІ тип – комунікативні вправи з навчання аргументативного спілкування в аргументативній дискусії-полілозі [144].

Досліджуючи проблему навчання аргументативного дискурсу у сфері письмового спілкування майбутніх філологів на просунутому етапі (англійська мова), С. М. Мусульбес довела, що умовою ефективної методики навчання є підхід, що передбачає інтеграцію лінгвістичного, риторичного, лінгводидактичного і психолінгвістичного знання. Дослідниця окреслила цілі та зміст навчання аргументативного дискурсу, що інтегрує декларативні знання риторичної організації письмового аргументативного дискурсу з відповідними навичками та вміннями; а також співвіднесла етапи породження аргументативного дискурсу з етапами навчання та об'єктами навчання. Орієнтування у комунікативній ситуації співвідноситься з ознайомленням та аналізом тексту-моделі, уміннями інтерпретувати дискурс. На цьому етапі вивчаються тема, аргументативна частина та висновки. Етап планування

аргументативного дискурсу релевантний етапу оволодіння початком листа та побудовою плану. Етап написання аргументативного дискурсу охоплює оволодіння дискурсивною стратегією побудови висловлення (прийоми та способи розвитку тези), редагування власного тексту [103]. Тож дослідниця підходить до аргументативного мовлення з позиції дискурсу і розглядає лише тексти-обґрунтування.

Прослідкуємо, наскільки спрямовані сучасні підручники з англійської мови на навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення. В межах навчальної дисципліни «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)» на просунутому етапі навчання використовуються відомі аутентичні навчально-методичні комплекси видавництв «MacMillan», «Express Publishing», «Pearson Education Limited». Для визначання, у якій мірі відображено інформацію про персуазивні стратегії мовлення у навчально-методичних комплексах, нами було розроблено низку критеріїв:

1. ***Критерій наявності декларативної інформації про персуазивність в підручниках та навчальних посібниках з англійської мови, за якими здійснюється навчання філологів.*** Означений критерій спрямований на виявлення теоретичних відомостей про персуазивність як комунікативну стратегію.
2. ***Критерій наявності вправ і завдань, спрямованих на формування персуазивної стратегії в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик.***
3. ***Критерій наявності матеріалів, спрямованих на формування аргументативних тактик (окремо від інших).***
4. ***Критерій наявності матеріалів, спрямованих на формування емотивних тактик (окремо від інших).***
5. ***Критерій наявності матеріалів, спрямованих на формування оцінних тактик (окремо від інших).***

6. Критерій репрезентативності персуазивної стратегії в текстах різних жанрів орієнтований на виявлення жанрової приналежності текстів, які мають персуазивну стратегію домінантною.

7. Критерій спрямованості матеріалів на навчання персуазивності в монологічному мовленні. Означений критерій спрямований на виявлення матеріалів (декларативної інформації, текстів, комплексів вправ і завдань), орієнтованих на формування персуазивних умінь в монологічному мовленні майбутніх філологів.

Для аналізу були обрані такі підручники, які використовуються для навчання студентів-філологів четвертого року навчання:

- Підручник «Straightforward: advanced. Student's book», автор Roy Norris, видавництво MacMillan [220].
- Підручник «Global. Advanced», автори Lindsay Clandfield та Amanda Jeffries, видавництво MacMillan [195].
- Підручник «Upstream Advanced C1: Student's Book», автори Virginia Evans та Lynda Edwards, видавництво Express Publishing [187].
- Підручник «Nexus : English for Advanced Learners», автор Martin Mills, видавництво Heinemann English Language Teaching [206].

Звернемося до підручнику «**Straightforward : advanced. Student's Book**», який складається з 12 тематичних модулів. Типовий урок розпочинається з обговорення проблемного питання для введення теми уроку, тексту на читання або аудіювання, запитань до тексту, активізації лексико-грамматичного матеріалу та завершується дискусією із проблемних ситуацій навколо питань, що підіймалися на уроці. Кожен з 12 модулів містить тлумачення граматичних труднощів та список обов'язкових слів та словосполучень (активний словник уроку). Усно-мовленнєві завдання представлено у вправах типу: Discuss the following questions/situations/examples, compare with your partner, Roleplay the following conversation, using your notes, work in small groups або work in pairs, You are going to prepare your proposal / make a pitch for an idea or product. Present your proposals to each other. As a whole class, vote for one of the proposals, choose

the best idea you will invest in etc. Цей навчально-методичний комплекс відрізняється від інших, обраних нами, оскільки містить окремі уроки «*In the limelight*» (*У центрі уваги*) та «*Speech*» (*Промова*), присвячені вмінням виголошувати промови. У цих підрозділах обговорюються кращі промови, поради для написання та виголошення промов, запропоновано підготувати емоційну промову у стилі Гвінет Пелтроу на церемонії «Оскар» («*Do a Gwyneth*») за отримання нагороди «кращого студента року». Також відпрацьовуються лексичні одиниці, які характеризують різні стани людей під час промов (lachrymose, sniffles, overemotional, jokes fall flat, kid ourselves etc). Майже у кожному модулі підручника «Straightforward» є вправи, спрямовані на формування емотивних тактик, наприклад speech feature approximation, question tags, chunking (a slight pauses in between each group of words or chunk of speech), adding emphasis with auxiliary verbs, fronting, cleft sentences, etc. [220]

Завдання цього підручника відповідно до вище названих критеріїв найбільше спрямовані на навчання студентів-філологів персуазивних стратегій у монологічному мовленні. Проте спостерігаємо відсутність декларативної інформації про персуазивність, оцінних персуазивних тактик; вправи та відібраний матеріал підручника не сприяють цілісному навчанню персуазивного мовлення у комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик; серед жанрів персуазивного мовлення наявні лише промови, проте обмежений їхній функціональний підтип мовлення (промови-обґрунтування). У названому підручнику не знаходимо системності в подачі вправ та завдань, здатних сформулювати стійкі комунікативні уміння в продукуванні усного монологічного персуазивного мовлення.

Сучасний курс «**Global. Advanced**» поєднує цікаві тексти та інтелектуальні теми з акцентом на розвиток ефективного спілкування. Кожен з 10 модулів передбачає всебічне опрацювання усіх чотирьох мовленнєвих вмінь, підрозділ «Function globally» наприкінці модулю надає практичні поради для успішного спілкування в іноземному середовищі, зокрема у таких ситуаціях: agreeing and disagreeing, negotiating, dealing with difficult situation, giving a presentation, being

interviewed, making proposals and suggestions [195]. Також подано зразки вдалих коментарів та складання аргументативних повідомлень: a review, news report, an argument. Зокрема, у четвертому модулі подано огляд оscarоносного фільму «Король говорить», який присвячено пошуку шляхів подолання труднощі через заїкання під час публічних промов короля Англії Георга VI. У підручнику також вдало підібрано лексичний матеріал, спрямований на формування аргументативних тактик, а також тексти різних жанрів пронизані персуазивною стратегією. Аналіз за відібраними критеріями виявив направленість цього навчально-методичного комплексу на міжкультурну комунікацію та розвиток вмінь міжособистісного спілкування. Проте не представлено вправи і завдання, спрямовані на формування персуазивних стратегій в монологічному мовленні в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик. Констатуємо також відсутність декларативної інформації про персуазивність, матеріалів, спрямованих на формування емотивних та оцінних тактик.

Підручник «**Upstream. Advanced**» складається також з 10 модулів, які мають такі частини: Lead-in – вступ та опис теми уроку, а також тематичний текст, Language Focus – вправи для тренування вживання нових слів та словосполучень; English in use – граматичні вправи; Listening/Speaking skills – завдання на аудіювання та розвиток мовленнєвих навичок; Writing – завдання із написання різних письмових робіт, наводяться шаблони формального та неформального стилю письма. У підручнику персуазивність у комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик не представлена. Загалом, переважають вправи на формування аргументативних тактик, зокрема, у писемному мовленні, наприклад, Find topic and supporting sentences, Paraphrase the quotations and discuss in pairs (як посилення на авторитетну думку), A letter to the magazine editor expressing your opinion, Reviews, A discursive article. [187] Представлено фрази, які допомагають ввести власну думку у висловлювання та погодитися або відхилити позицію опонента, визначити причини та наслідки проблеми, запропонувати шляхи розв'язання. Навчання емотивним тактикам зосереджено на вживанні емотивної лексики, зокрема прислівників (extremely,

absolutely, completely, exceptionally, totally etc.). Оцінні тактики тренуються через висловлення суб'єктивної оцінки на соціальні події, запропоновано зразки мовлення та корисні фрази.

У підручнику «**Nexus : English for Advanced learners**» навчання говоріння відбувається в межах спеціального організованих дискусій або рольових ігор, а також під час відпрацювання корисних зразків розмовних реплік та ситуаційних кліше, які відібрані за критерієм функціональності. Підручник складається з 13 модулів за різними темами. Одна із тем присвячена аналізу політичних подій, представлено зразок аналітичного коментаря для читання, а також запропоновано провести дебати двох політичних партій у формі рольової гри. Подано перелік спірних питань та юридичних актів до обговорення. Проте відсутня декларативна інформація про персуазивність та вправи, спрямовані на формування персуазивної стратегії в комплексі аргументативний, емотивних та оцінних тактик.

Отже, аналіз найбільш нових наукових праць, присвячених навчанню студентів ВНЗ персуазивності, дав можливість встановити, що вченими методистами досліджено лише один аспект навчання персуазивності – формування аргументативних умінь та стратегій. Емотивний і оцінний аспекти (зокрема на рівні тактичному), про які йтиме мова далі, залишилися поза увагою дослідників. Предметом дослідження стало навчання аргументативного професійно орієнтованого мовлення студентів гуманітарних та природничих спеціальностей; навчання ведення дебатів, аргументованого письмового висловлення та дискусії-полілогу майбутніх філологів. У цілому можна констатувати, що навчання майбутніх філологів персуазивності не зазнала ґрунтовного дослідження в теоретичних працях вітчизняних та зарубіжних методистів. У підручниках та навчальних посібниках з англійської мови, за якими навчаються нині філологи, персуазивне мовлення не має системного представлення в комплексі означених трьох груп тактик, а також відсутня достатня кількість вправ та завдань для формування стійких умінь усного монологічного персуазивного мовлення.

1.2. Лінгвістичні та паралінгвістичні особливості англійського усного публіцистичного персуазивного мовлення

Одним із видів метадискурсивної практики вважаємо, услід за А. В. Голодновим, комунікативно-мовленнєву взаємодію, орієнтовану на вплив з метою домогтися від реципієнта – шляхом переконання і / або вмовляння (умовляння) – прийняття самостійного рішення про необхідність здійснення або відмови від вчинення певної посткомунікативної дії в інтересах адресанта. Ця дискурсивна практика реалізується в різних соціо-функціональних дискурсах (зокрема, науковому та офіційно-діловому). Цей тип метадискурсу визначається як риторичний. Основоположною характеристикою риторичного метадискурсу є *персуазивність* [40, с. 14-15; 204; 206], яку визначаємо як спосіб впливу адресанта на ментальну сферу реципієнта з метою зміни його свідомості або спонукання до прийняття певних авторських інтенцій [26, с. 7]. У нашому науковому дослідженні персуазивності ми стоїмо на позиціях панриторичного підходу, згідно з яким риторичним характером володіє будь-яке мовлення [151, с. 14; 131, с. 24]. Тому майбутні філологи мають опанувати низку риторичних засобів, релевантних стилю та функціональному типу мовлення.

Персуазивну комунікацію розуміємо як історично сформовану, закріплену в суспільній і комунікативній практиці особливу форму ментально-мовної взаємодії індивідів, яка здійснюється на базі певних типів текстів і реалізує спробу впливу одного з комунікантів (адресанта) на установку партнера з комунікації (реципієнта/аудиторії) з метою непримусовим шляхом (за допомогою комунікативних стратегій переконання і «зваблювання») досягти від нього прийняття рішення про необхідність, бажаність або можливість здійснення/відмови від вчинення певної посткомунікативної дії в інтересах адресанта [40; 26; 107]. *Одиницею персуазивної комунікації*, поділяючи висновки Г. В. Пономарьової, визначаємо мовленнєвий макроакт персуазивності (персуазив), за яким закріплена персуазивна іллокутивна сила

спонукання реципієнта до вчинення або відмови від вчинення певної посткомунікативної дії в інтересах адресанта [127, с. 9].

Спираючись на класифікацію персуазивів А. В. Голоднова, визначаємо, що майбутні філологи повинні оволодіти ментальними, емоційно-чуттєвими та конкретно-практичними персуазивами [40, с. 15]. **Ментальні** персуазиви спрямовані на спонукання реципієнта до співмислення, тобто до прийняття погляду адресанта. Такі персуазиви притаманні різним типам дискурсу, коли мовець використовує низку аргументативних ходів, арсенал вербальних, невербальних та паравербальних засобів комунікації для того, щоб переконати наукову спільноту в правильності своєї думки. **Емоційно-чуттєві** персуазиви спонукають реципієнта до співчуття, покликані впливати на його емоційну сферу. Такі персуазиви притаманні різним типам дискурсу, зокрема масмедійному та політичному в аспекті пропаганди думок, ідей, переконань з метою зміни системи поглядів адресанта. Означені персуазиви мають своє відображення у текстах різних жанрів та типів мовлення.

У центрі персуазивної комунікаційної діяльності знаходяться адресант і адресат.

З позиції **адресанта** когнітивний аспект персуазивності пов'язаний із плануванням і прогнозуванням певної мовленнєвої дії згідно з наявними у адресата знаннями, пресупозиціями й установками. Мовний аспект охоплює процеси вибору та комбінування мовних засобів при створенні персуазивного тексту, для вираження в ньому певного змісту з урахуванням головної мети висловлювання. З позиції **адресата** когнітивний аспект персуазивності пов'язаний з особистими знаннями, установками, пізнавальною діяльністю адресата, що сприяє успішній інтерпретації інформації [107, с. 13-14]. Для ефективної організації персуазивного впливу адресант добирає низку вербальних, невербальних і паравербальних засобів, які відповідають його інтенції, має створити з адресатом спільну смислову платформу, стимулювати його когнітивну сферу, визначати спільні погляди, спиратися на систему певних знань і цінностей.

На статус персуазивності в сучасному лінгвістичному дискурсі погляди науковців різні.

Окремі науковці персуазивності надають статус **категорії**. У працях Л. В. Єрмакової персуазивність виступає як спосіб суб'єктивно-об'єктивного представлення дійсності мовцем [57, с. 141]. О. А. Кобрина та А. А. Гілева персуазивність визначають як категорію модусного плану (переконання, зміна погляду, висловлення впевненості, доведення своєї правоти тощо) [78; 38]. Ця категорія реалізується за допомогою низки лексичних (персуазивна лексика), синтаксичних (спонукальні речення), інтонаційних (наприклад, акцент на якомусь слові) засобів [78, с. 98]. М. Нетреба, Н. Якубова, З. Латфуліна розглядають персуазивність як модусну категорію, з допомогою якої мовець кваліфікує повідомлюване з погляду його достовірності (впевненість/невпевненість мовця в достовірності викладеного); як різновид суб'єктивної модальності [105; 174; 89]. О.Г.Озерова персуазивність розглядає як категорію, в якій проявляється модальність суб'єктивних інтенцій еготопа за допомогою модальних слів, сполучників недостовірного порівняння [110].

Д. А. Носкова розглядає персуазивність як особливий тип мовленнєвого акту. В розумінні науковця персуазивність реалізується за допомогою вибору і комбінування тематичних ситуацій, мовленнєвих актів і мовних засобів відповідно до персуазивної комунікативної **стратегії** [107, с. 9]. Персуазивні стратегії розглядаються як матеріальне втілення комплексного процесу мовленнєвого впливу, підпорядкованого глобальній інтенції адресанта і орієнтованого на реципієнта. Персуазивні стратегії охоплюють домінантну комунікативно-персуазивну стратегію, релевантну жанру тексту (вона задає концептуально-тематичну установку з орієнтацією на переконання, програмує низку мовленнєвих ходів, спрямованих на переконання); часткові стратегії персуазивності, які допомагають конкретизувати задум адресанта (реалізація інтенції повідомлення у формі елементів змісту, які пронизують весь текст, структуруючи й організовуючи його як функціональну одиницю, до таких

стратегій належать: інформування про події, актуалізація проблеми, доведення істинності конкретного погляду) [26; с. 16].

Ми поділяємо думку О. Г. Усанової і вважаємо, що вираження достовірності/недостовірності власних і чужих висловлювань, як і вираження дійсності, можливості, необхідності чи бажаності предмету комунікації, співвідноситься насамперед з категорією суб'єктивної модальності [158, с. 20]. **Тому в процесі навчання майбутніх філологів іноземної мови персуазивність розглядаємо як домінантну комунікативну стратегію.**

Домінантна комунікативна стратегія персуазивності передає адресату всю повноту прагматичної інтенції, задає концептуально-тематичну установку з орієнтацією на переконання. Домінантна комунікативна стратегія відіграє провідну роль і складається з сукупності теоретичних ходів, заздалегідь запланованих і реалізованих в комунікативному акті з наміром досягти певної персуазивної мети. Часткові персуазивні стратегії включені в структуру тексту і являють собою реалізацію інтенції повідомлення у формі елементів змісту, конкретизуючи задум адресанта. Завданнями часткових стратегій можна вважати: забезпечення процесу інформування про подію; актуалізація проблеми; доведення істинності певної точки зору [26, с. 16; 198]. Відповідно, науковці виділяють два рівні: макроструктурний рівень (рівень цілого тексту, коли переконання є основною ідеєю всього тексту) і мікроструктурний рівень (рівень переконливого етапу, коли ця ідея представлена низкою часткових підтем, кожна з яких має ефект переконання) [112, с. 12]. Предметом нашого дослідження є навчання студентів продукування усних монологів, у яких персуазивність є домінантною лінією. Навчання продукування текстів з частковими персуазивними стратегіями може стати предметом окремого наукового дослідження, оскільки охопити все персуазивне мовлення одним дисертаційним дослідженням є, на наше глибоке переконання, неможливим.

Під поняттям **комунікативної стратегії** розуміємо реалізацію домінантної комунікативної інтенції в межах процесу міжкультурного спілкування з допомогою інтенціонального використання сукупності мовленнєвих дій,

спрямованих на досягнення різноманітних цілей в ході соціальної інтеракції і вирішення комунікативних завдань [81; 157, с. 96]. Тож комунікативна стратегія має такі складові: інтенційне програмування, планування, керування комунікацією, добір і використання мовленнєвих дій та засобів, досягнення комунікативної мети.

Стратегія проявляється в тактиці – сукупності мовленнєвих дій. Мовленнєвою тактикою вважаємо одну або декілька дій, що сприяють реалізації стратегії [146, с. 12].

Д. А. Носкова до персуазивних стратегій відносить стратегії іронічної евфемізації, іронії та маскування негативного значення, сугестивної метафоризації, дискредитації, засудження, ідеальної автопрезентації, перебільшення тощо [107, с. 9]. О. С. Сачава до персуазивних стратегій відносить стратегію залучення уваги (реалізується як фіксація уваги адресата на тексті за допомогою нестандартності його оформлення), стратегію позитивної самопрезентації (яка передбачає створення враження авторитетним адресантом, а також ефекту достовірності, об'єктивності, надійності запропонованої інформації), стратегію оптимальної адресації (вона реалізується за допомогою формулювання повідомлення як типу тексту, що потенційно цікавить читача як представника тієї чи іншої соціальної групи), стратегію імітації природного спілкування (яка передбачає безпосередній контакт учасників комунікації), стратегію вуалювання персуазивного наміру [138, с. 16-17]. Ґрунтуючись на робочому визначенні понять комунікативні стратегії та мовленнєві тактики, вважаємо, що феномен комунікативної стратегії повинен мати чітку комунікативно-прагматичну мету, тому вважаємо, що окремі з наведених стратегій не досягають такого статусу; вони є техніками або тактиками мовлення. Аналіз розмовного, публіцистичного, офіційно-ділового та наукового дискурсів майбутніх філологів, а також висновки учених про наявність оцінного та маніпулятивного характеру персуазивного дискурсу дозволяють нам виділити дві персуазивні стратегії – стратегію **переконання** та стратегію **маніпуляції**.

Стратегія маніпуляції охоплюють референційне маніпулювання, пов'язане з спотворенням образу денотата/референта в процесі позначення дійсності: фактологічне маніпулювання – спотворення фактів (брехня, підтасовування фактів, перебільшення, недовомки); фокусоване маніпулювання (зміна прагматичного фокусу, характеру сприйняття денотата, що змушує адресата сприймати його у вигідному для маніпулятора світлі), аргументативне маніпулювання (порушення логіки розвитку тексту або цілісності тексту: відхід від відповіді, зміна теми); ухилення від повноти подання інформації, опущення квантифікаторів точності і введення кваліфікаторів невизначеності; наведення хибних аргументів [154, с. 135]. Означені стратегії не створюють позитивного впливу на моральне виховання особистості, тому вважаємо недоцільним навчати студентів умінням маніпулювати думкою та вчинками інших. Тож предметом навчання студентів-філологів буде лише стратегія **переконання**.

У навчанні майбутніх філологів персуазивного мовлення спираємося на **структуру персуазивної стратегії**, розроблену А.В. Голодновим, як ієрархічну структуру, що складається з п'яти рівнів, пов'язаних відношеннями включення: 1) загальна персуазивна стратегія – функціональна характеристика текстів риторичного метадискурсу, яка співвідноситься з його домінантною персуазивною інтенцією; 2) часткові персуазивні стратегії – реалізації персуазивної інтенції у вигляді елементів змісту, включених до пропозиційної структури окремих текстів; 3) персуазивні комунікативні тактики – операції вибору і комбінування, тематичного оформлення і мовного або іншого кодування комунікативної дії під контролем персуазивної стратегічної мети; 4) персуазивні комунікативні ходи – конкретні способи реалізації інваріантної комунікативної тактики; 5) маркери персуазивності – мовні і немовні засоби експлікації персуазивного комунікативного ходу [40, с. 20]. Така структура персуазивної стратегії потребує визначення жанрів з персуазивною домінантою, текстів, у яких персуазивність є лише складовою їхнього змісту; опису тактик, комунікативних ходів та вербальних, невербальних і паравербальних засобів їх експлікації.

Механізми персуазивності мають інтегративний характер і здійснюються в єдності раціонального (логічні докази та аргументи), емоційно-почуттєвого (вплив на почуття та емоції реципієнта) та оцінного начал [22; 163; 178; 192; 190; 196; 197; 201; 203; 211; 217; 219; 225], тому виділяємо аргументативні, емотивні та оцінні тактики.

Аргументативні тактики. Аргументація – здійснюваний у сфері спілкування складений вид обґрунтування, що застосовується аргументатором з метою переконати реципієнта прийняти істинність своєї тези про правильність, цінність, доцільність, необхідність, правдоподібність, висунутого ним твердження [108, с. 10; 192; 196; 197; 201; 203; 211]. До аргументативних тактик відносимо тактики, які передбачають вплив на раціональну сферу світосприйняття людини і здійснюються за допомогою системи тверджень, призначених для виправдання або спростування якоїсь думки [22; 77]: тактика *прямої аргументації* є аргументацією по суті, за якої усі аргументи відносяться безпосередньо до тези, теза виводиться безпосередньо з аргументів. Тактика *непрямої аргументації* передбачає спрямованість аргументів не на тезу, а на спростування або підтвердження іншого судження або кількох суджень, альтернативних тезі. У непрямій аргументації створюється антитеза. У результаті доведення хибності антитези автоматично робиться висновок про істинність початкової тези (доказ від протилежного). Тактика *посилання на авторитетну думку* полягає в цитуваннях, апелюваннях до авторитетних джерел, використання прецедентних феноменів [22; 77]. Тактика *актуалізації проблеми* (в публіцистичних текстах) полягає в акцентуванні уваги адресатів на перерахування проблем, щоб продемонструвати свою обізнаність щодо ситуації, яка є предметом повідомлення. Ця тактика має бути тісно пов'язана з тактикою *вказівки на способи розв'язання проблем*, яка допомагає показати адресату компетентність мовця в умінні правильно не тільки визначити, але і вирішити назрілі соціальні та політичні проблеми. Тактика *дискредитації опонента* на тлі позитивної самопрезентації. У політичному дискурсі цю тактику застосовують з метою посилити свої позитивні оцінки в очах адресата

й дискредитувати опонента. Тактика дискредитації опонента пов'язана з тактикою *акцентування невиконаних обіцянок опонента*. Тактика *опори на загальнолюдські цінності* дозволяє спиратися на важливі складові життя кожної людини (наприклад, свобода, здоров'я, родина, рівність прав); вона має бути пов'язана з тактикою *націленості на майбутнє*, тактикою *єднання* (приналежність до єдиної нації, єдиного народу, мешканців одного міста), тактикою використання національного стереотипу. Тактика *квантифікації* полягає у вживанні точних даних і цифр, що дозволяє адресанту дати зрозуміти адресату, що він володіє об'єктивною інформацією, яка пояснює його позиції та досягнення [146, с. 13]. Означені тактики використовуються переважно в політичному та масмедійному дискурсах.

Поділяючи висновки О. О. Полетаєва та І. Б. Антонової, у навчанні майбутніх філологів аргументативного персуазивного мовлення, використовуємо такі різновиди доведень: обґрунтування, повні спростування, часткові спростування, полеміку [3, с. 7; 126, с. 12-13].

Під *текстом-обґрунтуванням* розуміємо, услід за О.О. Полетаєвим, текст аргументативного типу, основне завдання якого полягає у наведенні вичерпних доказів на підтримку висунутої тези. Постійними компонентами цього типу тексту є теза, аргументи і їх демонстрація, що становлять у своїй сукупності основну частину тексту-доведення. *Текст-спростування* розуміємо (за О.О. Полетаєвим) як текст аргументативного типу, орієнтований на формулювання нової тези, тобто антитези, і подання необхідної контраргументації, спрямованої проти висунутого положення з метою встановлення його помилковості або недоведеності. Основними компонентами цього тексту визначаємо вступ і основну частину, представлену антитезою, контраргументами та їх демонстрацією. *Полемічний текст* є результатом поєднання тексту-обґрунтування (тобто тексту-основи) і тексту-спростування в єдиний текст. Полемічний текст містить аналіз одного предмету обговорення з позитивного й негативного боків, що є причиною зміни застосування порядку використання аргументів і контраргументів (аргумент + демонстрація —>

контраргумент + демонстрація тощо). Особливість полемічного тексту також полягає у відсутності тези, що обумовлено поєднанням різних поглядів щодо певної проблеми, яка не дозволяє автору тексту висловити власну думку [126, с. 12-13]. Тексти-обґрунтування мають широке застосування в політичному та масмедійному дискурсах, мають чітко виражені персуазивні стратегії на рівні цілого тексту. Кожен із різновидів текстів наділений композиційними особливостями, а також системою вербальних, невербальних і паравербальних засобів комунікації, володіння якими є запорукою якісної іншомовної компетентності майбутніх філологів.

Емотивні тактики спрямовані на активізацію різноманітних почуттів реципієнта – впевненості, наснаги, любові, ненависті, страху, ностальгії, гордості. Акцент робиться на емоційному забарвленні повідомлюваного [26, с. 12-13]. Включення емотивного компонента сприяє збільшенню впливової сили і, відповідно, орієнтує на вирішення перлокутивного завдання. До емотивних тактик політичного та масмедійного дискурсів відносимо *тактику прямого припису до дії* (адресант висловлює комунікативний намір шляхом прямих приписів до дій адресата); *тактику емоційної аргументації* (яка полягає в поєднанні імперативних і емотивних значень: емотивні одиниці сигналізують про те, що адресант прагне повніше, експресивніше впливати на адресанта з метою реалізувати комунікативний намір; емотивна інформація є супутньою – доповнює та/або компенсує відсутню раціонально-логічну); *тактику вираження психо-емоційного стану* (мовець виражає своє почуття, яке він відчуває в момент мовлення); *тактику вираження бажань і потреб*; *тактику підвищення інтенсивності іллокутивної сили* (збільшення ступеня інтенсивності у вираженні інтенції спонукання, наприклад, непряме прохання трансформується в благання); *тактику зниження інтенсивності іллокутивної сили* [68, с. 249-254]. Емотивні тактики є обов'язковим компонентом реалізації персуазивного мовлення в політичному та масмедійному дискурсах. Окрім раціональних аргументів, мовець має апелювати до емоцій адресата, спиратися на його почуття, тим самим підсилюючи аргументи.

Оцінка є особливим типом модальності, яка постійно присутня в мовній свідомості мовця. Вона є одним з типів прагматичного значення, набутого словом у ситуації мовлення в результаті відображення комунікативних намірів мовця [39; 40]. До оцінних тактик політичного та масмедійного дискурсів відносимо: *тактику суб'єктивної оцінки* (мовець демонструє адресату, що він солідарний з суб'єктивною картиною світу останнього, зокрема в оцінці ситуації в цілому і в оцінці його стану; проводячи такого роду емоційний вплив, мовець очікує, що адресат зрозуміє його комунікативну мету і здійснить те, що пропонується); *тактику суб'єктивного прогнозування можливих подій*; *тактику суб'єктивної оцінки лінії поведінки адресата* (адресант оцінює дії адресата, здійснює вплив на адресата з метою спонукати його до зміни існуючого стану справ); *тактику суб'єктивної оцінки та актуалізації адресантом свого рольового статусу* (вплив адресанта ґрунтується на актуалізації свого рольового статусу із зазначенням на статус адресата, тому останній повинен не просто усвідомити свою ситуативну роль, але і прийняти каузовану поведінку) [68, с. 249-254]. Означена сукупність тактик у комплексі реалізують персуазивну стратегію переконання за допомогою системи вербальних, невербальних і паравербальних засобів комунікації.

Інструментами реалізації персуазивних стратегій є комунікативні прийоми, що охоплюють набір мовних засобів, які використовуються для вирішення конкретних завдань у процесі досягнення глобальної стратегічної мети. Окрім мовних засобів, важливу роль у персуазивному мовленні відіграють невербальні та паравербальні засоби – окремі дані, які підтверджують подані факти, інтонація, графічні моделі, демонстрації, презентації об'єктів, явищ, процесів, які складають предмет повідомлення, правильне оформлення текстів (зокрема письмових, наприклад, мотиваційних листів). Риторичні засоби: метафори, риторичні питання, гумор, дотепність, апелювання до здорового глузду, гіперболи, літоти, прийоми звернення, повтору, інверсії, градації, антитези. Крім звичних мовних засобів та риторичних фігур у число засобів персуазивності відносимо софізми – логічні прийоми, покликані посилити

думку мовця. Проте найголовнішими засобами персуазивного мовлення вважаємо аргументативні засоби – послідовність, доречність тез, аргументів, контраргументів, апелювання до авторитетних джерел, дотримання логіки аргументування, уникнення безглуздих і банальних фраз, дотримання композиційної, змістової та синтаксичної структури тощо.

Поділяючи погляди А.В. Голоднова та Р. Перлоффа, до ядра поля риторичного метадискурсу з домінантною персуазивною стратегією відносимо рекламний, політичний, релігійний, судовий, масмедійний, науково-популярний, дидактичний [39; 40, с. 21; 210, с. 7-12] дискурси. Комунікативна ціль регламентується змістом та жанром висловлення, а також соціальним та культурним контекстом [209; 226]. Аналіз навчальних програм з англійської мови для майбутніх філологів показав, що за час навчання в бакалавратурі студенти повинні опанувати політичний та масмедійний дискурс в усних жанрах **аналітичного коментаря** та **публічного виступу**. Саме на цих жанрах вважаємо доцільним навчати майбутніх філологів усного персуазивного мовлення.

Аналітичний коментар, на думку О. А. Грабельникова, «може мати пропагандистську, критичну, сатиричну, полемічну забарвленість залежно від конкретного приводу» [42, с. 224]. Характерною ознакою цього виду коментаря є полемічність, відповідно, комунікативна мета – впливова. Об'єктом такого коментаря може стати будь-який елемент життя суспільства, який сприймається цим суспільством неоднозначно. Авторами подібних коментарів зазвичай стають журналісти-публіцисти, відомі громадські та політичні діячі. Аналітичний коментар має характер міркування, яскраво виражений особистісний характер (наявність маркерів суб'єктивної модальності); текст адресатно спрямований, автор апелює до думки читача [148, с. 83].

Поділяючи погляди Є. О. Кучинської, виділяємо такі тактичні цілі аналітичного коментаря: спрямувати увагу аудиторії на важливі нові факти, що виходять на перший план суспільного життя; виявити причини коментованої події; встановити зв'язок цієї події з іншими; оцінити коментовані події,

використовуючи порівняння, зіставлення, докази, аргументи за/проти; спрогнозувати розвиток подій; обґрунтувати за допомогою прикладів необхідні варіанти рішення задач, що постали [86, с. 31-32].

Аналітичний коментар у форматі персуазивної характеристики особистості, організації чи події фіксує найважливіші характеристики статусно-орієнтованих учасників спілкування, типові хронотопи, умови і способи спілкування, комунікативне середовище, мотиви, цілі, стратегії [51, с. 10]. Для аналітичного коментаря у форматі персуазивної характеристики особистості / організації / події характерні прийоми викладу, коли автор виступає як репортер (функція інформування), як аналітик та дослідник (аналітична функція), як полеміст та іроніст (критична функція). Метою аналітичного коментаря є формування іміджу особистості / організації / події [51, с. 12]. Виділяємо два різновиди аналітичного коментаря-характеристики особистості / організації / події – створення їй позитивного іміджу та створення їй негативного іміджу.

Для створення аналітичного коментаря-характеристики особистості / події / організації навчаємо студентів конструювати тексти-обґрунтування, тексти повні спростування, полемічні тексти.

Тексти-обґрунтування спрямовані на те, щоб переконати адресатів у позитивному або негативному іміджі відомої особистості / організації / події. Ми вбачаємо за доцільне використовувати класичну модель обґрунтування: наведення тези, аргументів та прикладів, які увиразнюють позитивні/негативні якості людини чи події. Стратегія переконання монологу-обґрунтування передбачає комплексне використання аргументативних, емотивних та оцінних тактик. Для створення позитивного іміджу слід застосовувати тактики прямої аргументації, посилення на авторитетну думку (авторитетні джерела, авторитетні установи, авторитетні особи), опори на загальнолюдські цінності (як властиві особі, імідж якій створює адресант), єднання з адресатами (адресант розуміє проблеми і потреби адресатів, іде на самопожертвування), квантифікації (наведення конкретних даних, які підтверджують позитивний

імідж адресанта), тактики актуалізації проблеми та вказівки на способи її розв'язання (ці способи властиві особі/організації, якій створюється імідж, особа/організація компетентна в розв'язанні питань, актуальних для більшості людей); тактики емоційної аргументації (безпосередня емотивна оцінка описуваних фактів), прямого припису до дії, тактику суб'єктивної оцінки.

Для створення негативного іміджу необхідно використовувати тактики прямої аргументації, посилення на авторитетну думку, квантифікації (наведення конкретних даних, які підтверджують негативний імідж адресанта/організації), дискредитації опонента, акцентування невиконаних обіцянок опонента, емоційної аргументації, прямого припису до дії, суб'єктивної оцінки.

Для вираження тактик обґрунтування використовуються здебільшого такі лінгвальні та екстралінгвальні засоби:

Лексичні одиниці: I believe ...; My contention/argument is ...; I want to take a few minutes today to explain / prove / persuade...; Let me begin with ...; According to .../ You remember the words of ...; A wide range of statistics shows .../ another study shows...; They are significant reasons...; We all know ...; Now you know...; Everyone knew ... ; There is no doubt...; Take up the challenge. Act now, etc.

До екстралінгвальних засобів відносяться жести відкритості, впевнена поза, зоровий контакт з аудиторію, логічні паузи.

Тексти повні спростування спрямовані на те, щоб спростувати негативну / позитивну інформацію про відому особистість/подію/організацію. В основу монологу-спростування покладено антитезу, яка є негативною або позитивною інформацією і яку необхідно спростувати, далі наводяться контраргументи та приклади, які спростовують антитезу. Насамкінець – висновок, який має зробити адресат. Цей висновок є тезою, яка має бути переконанням адресата щодо позитивного/негативного іміджу особистості. Основною тактикою монологу-спростування є тактика *непрямої аргументації*, яка інтегрується з тактиками, характерними для монологів-обґрунтувань. Для побудови

спростувань використовуються насамперед такі лінгвальні та екстралінгвальні засоби:

- Counter-argument sentence starters: Some people will argue / say my point is not true because...; Opponents of this idea claim / maintain that ...; Those who disagree may assert / claim that ...;
- Refutation sentence starters: While that may be the case, my opinion is still true because... Nevertheless, my point still stands because ...
- Слова-зв'язки: but, yet, however, nevertheless, still, etc.
- Логічні паузи та жести-ілюстратори повідомлення, візуальний контакт з аудиторією.

Полемічні монологи використовуємо для того, щоб надати об'єктивної оцінки особистості/організації/події – показати її позитивні та негативні якості. В основу полемічного монологу покладено твердження, яке супроводжується поперемінним використанням аргументів, контраргументів та приклади, які їх підтверджують. Особливістю цих монологів є відсутність тези, яка б регламентувала думку адресанта як істинну. Для таких монологів використовуємо поєднання тактик прямої та непрямої аргументації, які інтегруються з тактиками посилення на авторитетну думку, актуалізації проблеми, опори на загальнолюдські цінності, квантифікації, прямого припису до дії, емоційної аргументації, вираження психо-емоційного стану, суб'єктивної оцінки, суб'єктивного прогнозування можливих подій, суб'єктивної оцінки лінії поведінки адресата. Означені тактики спрямовані насамперед на те, щоб адресат сам зробив певні висновки, зваживши всі аргументи і контраргументи, проаналізувавши приклади. Ми вважаємо, що наявність емотивних та оцінних тактик надає суб'єктивності та маніпулятивності повідомленню, а їхня відсутність додає об'єктивності і раціональності висновкам, які має зробити адресат.

Для побудови полемічних монологів використовуємо насамперед такі лінгвальні засоби: We refuse to believe; I admit the principle, but I deny that it leads

to such a consequence; I admit the principle but I deny that it applies in this case; Your assertion is true, but it has not force as an argument to support your conclusion.

Публічний виступ, услід за І. Стерніним, розуміємо як повідомлення, яке може реалізуватися у форматі доповіді (від 3 до 15 хвилин) на суспільних зборах, у державних і суспільних організаціях (на зборах, конференціях, з'їздах) і розкриває важливу суспільно-політичну проблему [149, с. 7]. Ефективність публічного виступу забезпечується комунікативним зв'язком його формальної і змістової сторін, зокрема, за рахунок інформативності/змістовності, аргументованості, точності та нормативності інтонаційно-лексико-граматичного оформлення, логічності, правильності/нормативності мовного оформлення, чистоти мови, її виразності, ясності/доступності інформації [124, с. 9; 171, с. 7].

Майбутні філологи повинні оволодіти уміннями складати **коротке повідомлення** (стисле, фрагментарне, або відносно розгорнуте висловлювання на 5-10 хвилин, мета якого полягає у висвітленні певної позиції з того чи іншого питання, а також у необхідності схилити співрозмовника до прийняття рішення, вигідного оратору); **полемічну промову** (короткий усний виступ тривалістю близько 5 хвилин, присвячений певній проблемі, мета якого полягає у впливові та переконанні адресата; основний зміст такої промови становить висловлення критичної думки/судження її автора з того чи іншого питання); **презентацію** (повідомлення протягом 10-15 хвилин, яке містить рекламування основних, переважно позитивних характеристик предмету, явища, факту, події; основною метою презентації є спонукання реципієнтів до прийняття позитивного рішення щодо презентованого об'єкту [124, с. 12-13].

Грунтуючись на цілях публічного виступу, окреслених Т.Плєсцовою (інформування аудиторії, створення нового уявлення про предмет мовлення, переконання слухачів, доказ або спростування певних положень з використанням логічних доводів, спонукання слухачів до певної дії) [124, с. 10], а також на класифікації публічних виступів, розроблених І. Стерніним [149, с. 140-142], вважаємо доцільним навчати майбутніх філологів публічних

виступів суспільного характеру (виступи на мітингах і зборах, морально-етичні виступи, виступи відомих людей з обговоренням суспільних проблем з пропозицією певного їх вирішення) – присвячених актуальним соціальним проблемам. До таких виступів належать: а) *виступи, які надихають*, б) *агітаційні виступи*, в) *власне переконливі виступи*.

Комунікативні стратегії і тактики в публічному виступі спрямовані на виявлення емоцій оратора, встановлення його авторитету і демонстрацію відповідальності, інтеграції і формування емоційного настрою аудиторії [167, с. 5], а також відповідь на зауваження опонента (опозиціонування), у деяких випадках дискредитація. Тактики публічного виступу класифікуємо на конвинсивні для раціонального мовленнєвого впливу та власне персуазивні для емотивно-оцінного впливу на особистість [102, с. 11]. Тож схарактеризуємо тактики, які слід використовувати під час виголошення виступів, які надихають, агітаційних виступів, власне переконливих виступів.

Метою *виступів, що надихають*, є створення в адресатів позитивного емоційного настрою, впевненості у правильності своїх дій, вчинків, думок. Пропонуємо таку тематику виступів, що надихають: успіх Вашої кар'єри та правильність вибору; майбутнє країни в наших руках; зміни на краще уже незабаром тощо. Такі виступи виголошуються у форматі обґрунтування або спростування. Відповідно, використовуються аргументативні, емотивні та оцінні тактики: прямої аргументації, непрямой аргументації, посилення на авторитетну думку, націленості на майбутнє, квантифікації, прямого припису до дії, емоційної аргументації, вираження психо-емоційного стану, вираження бажань і потреб, підвищення інтенсивності ілюкативної сили, суб'єктивної оцінки, суб'єктивного прогнозування можливих подій.

Для реалізації персуазивної стратегії та тактик виступів, що надихають, на прикладі промови Мартіна Лютера Кінга «I have a dream» прослідкуємо, які лінгвальні та екстралінгвальні засоби використовуються:

1. Лексичні одиниці: I am happy to join with you today ...; When the architects of our republic wrote the magnificent words of the Constitution and the Declaration

of Independence...(посилання на авторитетну думку) ; I say to you today, my friends...; Go back to ...(прямого припису до дії); I have a dream (націленості на майбутнє);

2. Модальність для підвищення інтенсивності ілюкутивної сили: We cannot be satisfied ...; We must ...;
3. Анаформа (повтори для маркування значущості): **Now is the time** to make real the promise of democracy. **Now is the time** to rise from the dark and desolate valley of segregation to the sunlit path of racial justice. **Now is the time** to lift our nation from the quicksands of racial injustice to the solid rock of brotherhood. **Now is the time** to make justice a reality for all of God's children [229].
4. Численні приклади використання емпатичного наголосу і пауз задля наголошення на ключових моментах промови.

Метою *агітаційних виступів* є спонукання слухачів до нових дій або припинення певних дій, переконання у необхідності певних дій. Пропонуємо таку тематику агітаційних виступів у форматі обґрунтування: скажи палінню – ні! перевіряйте якість продуктів харчування, ваш голос на виборах мера міста дуже важливий, голосуй, або програєш. Використовуються аргументативні, емотивні та оцінні тактики: прямої аргументації, актуалізації проблеми, вказівки на способи розв'язання проблем, дискредитації, опори на загальнолюдські цінності, квантифікації, прямого припису до дії, емоційної аргументації, вираження психо-емоційного стану, вираження бажань і потреб, підвищення інтенсивності ілюкутивної сили, суб'єктивної оцінки, суб'єктивного прогнозування можливих подій, суб'єктивної оцінки та актуалізації адресантом свого рольового статусу.

Для реалізації стратегії та тактик агітаційних виступів слід використовувати такі лінгвальні та екстралінгвальні засоби: використання ідеологічної лексики, слів та словосполучень з оціночним значенням, застосування окличних та питальних конструкцій, правила встановлення та підтримки контакту з аудиторією, наприклад: I love the people of Arizona and, together we are going to win ...; вказівки на способи розв'язання проблем: To fix

our immigration system we must change our leadership in Washington. There is no other way. The truth is ... But the facts aren't known... Today you will get the truth. Спонукальні речення (let me tell you ...; for instance, we have to listen to the concerns ...;). Дискредитація: I refuse to call ... a bimbo, because that would not be politically correct (з передвиборчих промов Дональда Трампа).

Застосування організаційних пауз, логічних наголосів, підвищення тону та сили голосу. Мова жестів і поз також відіграє важливу роль: жести розкритими руками у напрямку до слухачів, горизонтальна жестикуляція.

Метою *власне переконливих виступів* є прийняття певного погляду, оцінки подій, думки. Пропонуємо таку тематику власне переконливих виступів у форматі обґрунтування / спростування: шляхи боротьби з корупцією мають позитивні тенденції, конкуренція – основа розвитку економіки країни. Використовуються аргументативні, емотивні та оцінні тактики: прямої аргументації, непрямої аргументації, посилення на авторитетну думку, дискредитації, націленості на майбутнє, квантифікації, прямого припису до дії, емоційної аргументації, психо-емоційного стану, вираження бажань і потреб, підвищення інтенсивності ілюкутивної сили, суб'єктивної оцінки, суб'єктивного прогнозування можливих подій, суб'єктивної оцінки лінії поведінки адресата, суб'єктивної оцінки та актуалізації адресантом свого рольового статусу, наприклад: We are a powerful party. We are getting stronger.

Отже, у процесі навчання майбутніх філологів іноземної мови персуазивність розглядаємо як домінантну комунікативну стратегію. До змісту навчання відносимо стратегію переконання й свідомо уникаємо маніпулятивну як таку, яка не відповідає принципам морального виховання молоді. В контексті означеної стратегії студенти повинні оволодіти низкою аргументативних, емотивних та оцінних тактик. Домінантним функціональним типом мовлення визначаємо міркування, яке реалізується в підтипах обґрунтування, повного спростування, часткового спростування, полеміки. Навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення має здійснюватися на основі рекламного, політичного та масмедійного дискурсів у жанрах

аналітичного коментаря-характеристики особистості / організації / події та публічного виступу (виступи, які надихають, агітаційні виступи, власне переконливі виступи).

1.3. Методичні засади навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Навчання майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення потребує визначення ключового підходу, принципів, методів та засобів навчання, які складають основу для формування відповідних комунікативних умінь.

Услід за Г. Ібрагімовим, підхід розуміємо як ідеологію та методологію вирішення проблеми: він розкриває основну ідею, філософські, психолого-педагогічні передумови, головні цілі, принципи, етапи, механізми досягнення цілей [64, с. 362]. Підхід – базисна категорія методики, яка лежить в основі п'яти компонентів методичної системи.

У лінгводидактиці існує ціла низка підходів, які спрямовані на досягнення максимально ефективного результату – формування комунікативних умінь. Серед найбільш поширених підходів науковці виділяють такі: інтегративний, диференційований, компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний.

Інтегративний підхід спрямований на вирішення завдань цілісної підготовки майбутніх фахівців не тільки завдяки інтегруванню дисциплін, але й поєднанню методів, форм і організації навчального процесу. Методичний аспект цього підходу охоплює інтегрування методик навчання різних дисциплін з використанням таких технологій, як метод проектів, рольові ігри, кейс-технології, а також проблемних завдань. Організаційно-діяльнісний компонент передбачає інтеграцію форм навчання різних предметів. Змістовий компонент інтегрує навчальну та пізнавальну діяльність суб'єктів навчання [27, с. 6-7].

О. Смагіна оперує поняттям проблемно-інтегративний підхід: це такий тип взаємодії суб'єктів освітнього процесу, при якому викладач організовує і

спрямовує пошукову діяльність студентів на активне і самостійне засвоєння ними знань і оволодіння способами оперування ними в умовах їх внутрішньодисциплінарного і міждисциплінарного синтезу та інтеграції [145]. Інтегративний (проблемно-інтегративний) підхід є важливими в навчанні іноземних мов, проте, як доводить сутність цього підходу, найбільш релевантними він є у практиці викладання іноземних мов студентам нефілологічних спеціальностей: студенти повинні опанувати іноземну мову, одночасно розширюючи фаховий тезаурус. Навчання персуазивного мовлення майбутніх філологів, беззаперечно, інтегрується з іншими дисциплінами, проте акцент пріоритетності залишається на лінгвістичному матеріалі.

Диференційований підхід передбачає організацію процесу навчання відповідно до індивідуальних особливостей учнів, їх класифікації за типологічними групами [164, с. 7]. Диференційований підхід передбачає навчання кожного студента на рівні його можливостей і здібностей [58, с. 30]. Означений підхід характерний більшою мірою для учнів середньої школи, де аудиторія гетерогенна з погляду навчальних здібностей та інтересів. Студенти старших курсів філологічного профілю у своїй більшості мають високий рівень комунікативної компетентності і не потребують диференціації навчального матеріалу та методики його вивчення.

Компетентнісний підхід орієнтований на формування у студентів цілісної системи універсальних знань, умінь і навичок, а також самостійної діяльності, які є, певною мірою, показниками якості освіти, формування ключових компетентностей [104, с. 172]. Під поняттям «компетентнісна парадигма» освіти розуміють провідну концептуальну ідею, що визначає опанування системи знань, умінь і навичок не самих по собі, а оволодіння ключовими компетентностями в інтелектуальній, суспільно-політичній, економічній, комунікаційній, інформаційній та інших сферах [172, с. 10]. Компетентність – сукупність взаємопов'язаних, динамічних морально-вольових характеристик особистості, що виражають ступінь готовності до реалізації своїх мовних знань, умінь, навичок, досвіду і потенціалу в проблемних

ситуаціях при здійсненні професійно-мовленнєвої діяльності [56, с. 11]. Компетентному користувачу мови необхідно володіти низкою компетентностей – мовними, мовленнєвими (зокрема, компетентностями в читанні, говорінні, аудіюванні, письмі), лінгвосоціокультурною, дискурсною, стратегічною, риторичною тощо. У контексті наведених вище дефініцій персуазивність хоча і не набуває статусу окремої компетентності, проте є невід'ємною складовою комунікативної (зокрема її риторичного й прагматичного аспектів монологічного мовлення), а саме її прагматичного аспекту. Тому компетентнісний підхід є одним із ключовим у навчанні майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення.

Риторичний аспект комунікативної компетентності передбачає знання канонів риторики, принципів побудови текстів з урахуванням їх жанрової приналежності, створення внутрішньої єдності між тим, хто виступає, і аудиторією, управління аудиторією, підтримка комфортного психологічного мікроклімату, володіння теорією аргументації, вміння переконливо, ясно викладати свої думки, використовувати всю палітру зображувально-виражального потенціалу мови [67, с. 439]. Першорядним завданням, яке постає перед викладачем, є підготовка майбутнього філолога, який здатний продукувати усне монологічне мовлення, придатне впливати на думки, волю, почуття, емоції, оцінку аудиторії, філолога, компетентного в використанні різноманітних комунікативних стратегій та тактик, здатних забезпечити досягнення перлокутивного ефекту.

Прагматичний аспект комунікативної компетентності передбачає сукупність знань, правил побудови висловлень, їх об'єднання в текст (дискурс), вміння використовувати висловлення для різних комунікативних функцій, вміння будувати висловлювання відповідно до особливостей взаємодії комунікантів [2, с. 208]. Навчання персуазивного мовлення передбачає формування у студентів знань про тактики цього мовлення та засоби їх реалізації, уміння користуватися цими тактиками з метою реалізації інтенцій

адресанта, дотримуючись функціональних типів (підтипів) та жанрових композиційних та лінгвостилістичних особливостей.

Оскільки предметом нашого дослідження є навчання монологічного мовлення, то означені риторичні та прагматичні його характеристики мають інтегруватися з характеристиками монологу – зв'язність, послідовність, логічність, композиційна завершеність, спрямованість на одного або частіше до групи слухачів, комунікативна мотивованість, нормативність.

Ми поділяємо думку тих науковців, які розглядають комунікативну компетентність в контексті соціалізації особистості і в основу цієї компетентності ставлять прагматику мовлення та здатність індивіда успішно взаємодіяти, функціонувати (спілкуватися) в певному середовищі. Ми розуміємо означену компетентність як готовність і здатність особистості до здійснення успішного спілкування і взаємодії шляхом визначення та досягнення цілей комунікації, врахування намірів і способів комунікації партнера, добору адекватних стратегій та тактик комунікації, оцінки її успішності, готовності до змін мовленнєвої поведінки, здатність доводити, грамотно аргументувати свою позицію, здатність до емпатії, до регулювання власної комунікативної мовленнєвої поведінки та поведінки співрозмовника, дотримуватися вербальної та невербальної культури [65; 170; 182; 185; 200; 204].

Отже, в аспекті компетентнісного підходу навчання персуазивності вбачаємо як формування системи навичок використання вербальних, невербальних та паравербальних засобів, умінь моделювання персуазивних тактик монологічного мовлення, умінь складання усних монологічних висловлень, керування процесом їх виголошення, аналізу перлокутивного ефекту цілісних текстів з домінантною персуазивною функцією, готовності до самостійного використання означених навичок та вмінь у реальному спілкуванні з носіями мови, здатності продукувати тексти, персуазивність яких буде адекватно інтерпретована носіями мови й матиме відповідний перлокутивний ефект, що дозволить майбутньому фахівцеві безперешкодно

функціонувати в англомовних країнах у різних сферах приватного та професійного життя, пов'язаних з використанням переконувального мовлення.

Комунікативно-діяльнісний підхід є базовим у сучасній системі іншомовної освіти; він орієнтований на навчання спілкування, використання мови з метою обміну думками. Означений підхід має такі характеристики: комунікативна поведінка викладача на занятті; використання вправ, що максимально відтворюють значущі для учнів ситуації спілкування; паралельне засвоєння граматичної форми та її функції в мові; врахування індивідуальних особливостей студента; ситуативність процесу навчання, розглянута і як засіб стимулювання мовленнєвої діяльності і як умова розвитку мовленнєвих умінь. Комунікативно-діяльнісний підхід полягає у створенні для студентів умов, у яких вони брали б участь у діяльності, а сама діяльність була б значимою для них, здійснювалася б у межах конкретних життєвих ситуацій [2, с. 101]. Метою навчання мови при комунікативно-діялісному підході є опанування всіма видами мовленнєвої діяльності в їх єдності і взаємозв'язку, вміння впізнавати, аналізувати, класифікувати мовні факти, моделювати мовну поведінку згідно з видами спілкування, а також застосовувати отримані знання та вміння у власній мовленнєвій практиці [28, с. 288]. У діялісно-орієнтованому навчанні іноземної мови учасники взаємодіють з досліджуваним матеріалом, з партнерами по спілкуванню. Діялісно-орієнтоване навчання у поєднанні з інформаційними технологіями та комунікативно-орієнтованими цілями інтерактивного заняття реалізує надзавдання – переведення студента в режим саморозвитку, чого вимагають стандарти сучасної освіти [46, с. 45-47]. Комунікативно-діялісний підхід визначаємо ключовим у навчанні майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення, яке має моделювати за своїми вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками процес реальної комунікації; навчання означеного типу мовлення здійснюється шляхом вправляння у ньому (студенти систематично складають і виголошують персуазивні монологи), у підготовчій роботі домінантними є умовно-комунікативні та комунікативні вправи, у моделюванні

конкретних комунікативних ситуацій, які стимулюють студентів до використання вербальних, невербальних і паравербальних персуазивів. Тому комунікативно-діяльнісний підхід визначаємо базовим у навчанні майбутніх філологів персуазивного мовлення.

Загальновідомо, що для повноцінного спілкування з іноземцями поруч зі знаннями мови мовець повинен володіти знаннями особливостей культури та практичними навичками міжкультурного спілкування та поведінки. Тому соціокультурний підхід є визначальним і вкрай важливим. Соціокультурний підхід спрямований на здобуття лінгвосоціокультурних знань, формування навичок та вмінь оперування й застосування соціокультурної інформації, засвоєння ціннісних орієнтацій лінгвокультур мов, які вивчаються [34, с. 11].

До основних положень соціокультурного підходу до навчання іноземним мов, на думку В. Сафонові, належать: попереднє вивчення соціокультурного контексту функціонування та навчання іноземної мови в конкретній країні і конкретному національному середовищі; соціологізація змісту мовної освіти, яка є обов'язковим компонентом мовної підготовки, розвиток самосвідомості учня як культурно-історичного суб'єкта, як суб'єкта діалогу культур, формування в нього загальнокультурних та комунікативних умінь використовувати іноземну мову як засіб міжкультурного спілкування; результат соціокультурної освіти – соціокультурна компетентність, яка забезпечує можливість орієнтуватися в соціокультурних маркерах аутентичного мовного середовища, прогнозувати можливі соціокультурні перешкоди в умовах міжкультурного спілкування і способи їх усунення, соціокультурної самоосвіти; для навчання мови використовується система соціокультурних завдань [137, с. 63]. Персуазивне мовлення має глибокий лінгвосоціокультурний контекст – кожен текст має низку культурно маркованих персуазивів (вербальних, невербальних та паравербальних), відображає систему культурних цінностей, емотивний аспект комунікації, риторичні засоби, прецедентних феноменів, які експлікують персуазивну інтенцію текстів. Саме тому навчання персуазивного мовлення потребує

занурення в лінгвосоціокультурний контекст, студенти повинні опанувати теоретичними знаннями публіцистичного англійського персуазивного мовлення, навичками вживання персуазивів та уміннями продукувати публіцистичні персуазивні тексти. Для цього необхідно дібрати низку текстів для аналізу та наслідування персуазивних засобів, розробити підсистему вправ для формування продуктивних персуазивних умінь.

Отже, аналіз наукових джерел дав можливість встановити, що навчання майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення має здійснюватися з позицій ***компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів***.

Для організації навчання необхідно визначитися з принципами навчання. У сучасній лінгвометодиці виділяють загальнодидактичні та методичні принципи. Спираючись на дослідження педагогів і методистів [7, с. 47; 90; 99; 111; 132], беручи за основу думку А. Щукіна [173, с. 302], важливими для організації процесу навчання персуазивного мовлення ми виділяємо такі дидактичні (*свідомості, активності, індивідуалізації, наочності*) та методичні (*комунікативності, автентичності навчального матеріалу, ситуативності, ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, домінувальної ролі вправ*) принципи.

Згідно з принципом *свідомості*, студенти повинні свідомо опанувати персуазивну стратегію на інтенційному, тактико-мовленнєвому та мовному рівнях, тобто студенти повинні оволодіти знаннями про типи персуазивних висловлювань, їх жанрову приналежність, про персуазивні тактики та вербальні, паравербальні і невербальні засоби їх вираження; формування відповідних мовленнєвих навичок та вмінь продукувати усні монологічні персуазивні висловлення. Відповідно до принципу *активності*, студенти є активними учасниками процесу навчання та комунікації: студенти навчаються персуазивного мовлення шляхом аналізу текстів з домінантною персуазивною стратегією та шляхом продукування (створення та виголошення) відповідних

текстів. Студенти максимально залучаються у процес мовлення, викладач виконує організаційну та контролювальну-коригувальну функції. За принципом *індивідуалізації*, який «передбачає врахування всіх властивостей студента як індивідуальності, а також його здібностей, умінь здійснювати мовленнєву й навчальну діяльність» [50]. Під час навчання персуазивного мовлення враховуємо інтереси, природні здібності студентів, зокрема пам'ять, мислення; мовленнєві здібності (здатність до вивчення мови, до здогадування слів, креативності інтерпретації, наявний рівень володіння мовою); суб'єктивні здібності (може чи не може виконувати певні завдання). У процесі навчання добираємо такі вправи, які розвивають пам'ять, мислення, інтерпретаційні здібності студентів. Під час проектної роботи, яку ми визначаємо домінантною в навчанні персуазивного мовлення, студентів необхідно ділити на мікрогрупи відповідно до їхніх інтересів, рівня володіння мовою, креативності (наприклад, обирати компіляційні, репродуктивні чи креативні проекти), здатності працювати в мікрогрупі (індивідуальні чи групові проекти), відповідно до потреб у використанні опор (і яких саме опор). Щодо принципу *наочності*, то пріоритет надаємо вербальній та невербальній наочності: використовуємо готові тексти-зразки персуазивного мовлення, мовленнєві кліше, які використовуються в персуазивному мовленні, алгоритми побудови текстів різних функціональних типів; зразки немовленнєвої поведінки (жести, міміка, рухи тіла), зразки інтонаційних моделей персуазивного мовлення, вербальні та невербальні опори, які використовуються під час виголошення монологів.

Принцип *комунікативності* передбачає організацію навчання в природних для спілкування умовах або максимально наближених до них. Комунікативність передбачає мовленнєву спрямованість навчального процесу: комунікація є метою навчання (оволодіння мовою як засобом спілкування) і шляхом, засобом досягнення цієї мети (мовленнєва діяльність) [2, с. 104-105]. Таким чином, метою навчання персуазивного мовлення є формування умінь продукувати тексти з означеною стратегією релевантно носіям мови, студенти навчаються персуазивного мовлення шляхом системних вправлянь у цьому

мовленні, тренувальні вправи є комунікативними (умовно-комунікативними). Згідно з цим принципом, студенти повинні навчитися продукувати усні монологи з домінантною персуазивною стратегією, дотримуючись стилєвих, жанрово-композиційних та лінгвостилістичних особливостей, композиційних і лінгвістичних норм функціонального типу мовлення – міркування (обґрунтування, спростування, полеміки).

Принцип ситуативності. Комунікативне навчання здійснюється на основі ситуацій, які сприймаються суб'єктами навчання як характерна система взаємин у середовищі носіїв мови [2, с. 105]. Будь-яка ситуація є інтегративною, динамічною моделлю соціальних, статусних, позиційних, діяльнісних і моральних відносин суб'єктів спілкування [109, с. 223]. Принцип ситуативності передбачає врахування того, що персуазивне мовлення відбувається в певній ситуації: комунікативними партнерами виступають репортер або громадський діяч чи політик і слухачі (глядачі), звичайні люди (електорат). Репортер чи громадський діяч мають на меті переконати, схилити до певної думки, спонукати до певних дій слухачів/глядачів.

Принцип *автентичності навчального матеріалу* передбачає використання автентичних текстів, у результаті ознайомлення з ними студенти одержують відомості щодо особливостей комунікації в певному соціумі, в певних ситуаціях [109, с. 294]. Принцип автентичності передбачає використання автентичних публіцистичних текстів з домінантною персуазивною стратегією з метою їх аналізу та наслідування, одержання знань про культуру інофона.

Відповідно до принципу *ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу*, відбираємо типові і життєво важливі для студентів-філологів ситуації та теми спілкування, створюємо атмосферу, що імітує реальне спілкування [2, с. 105]. До таких тем відносимо виступи на мітингах і зборах, морально-етичні виступи, виступи з обговоренням суспільних проблем з пропозицією певного їх вирішення, обговорення успіхів кар'єри майбутнього філолога та правильність вибору, майбутнього країни тощо. Кожна тема є відносно завершеним модулем, який охоплює лексико-фразеологічний блок,

текстовий блок (тексти для читання та аудіювання), проектний блок (підготовка власної доповіді у форматі проекту).

За принципом *співвивчення іноземної мови та іноземної культури* формування мовленнєвих навичок та вмінь відбувається у тісному зв'язку з формуванням лінгвосоціокультурних знань, навичок та вмінь [9; 11, 34]. Студенти мають опанувати культурно марковані мовленнєві одиниці, які використовуються в публіцистичних персуазивних висловленнях, систему цінностей, алюзій, прецедентних феноменів, паралінгвістичних засобів комунікації (фонаційних, мануальних, мімічних, пантомімічних), субституцій (заміни вербальних засобів невербальними). Квінтесенцією цього принципу є те, що персуазивний монолог студента-філолога має впливати на слухача на раціональному, емотивному та оцінному рівнях так само, як і монолог, породжений носієм мови.

Принцип *риторизації* полягає в моделюванні процесу навчання персуазивного мовлення як риторичної діяльності, як діалогу, спілкування з текстами і конкретними особами, що потребує від студента креативності, імпровізаційності, комунікативності та змагальності. Ядром риторизації процесу навчання визначаємо стратегію співробітництва [158].

Відповідно до принципу *домінувальної ролі вправ*, ключову роль відводимо вправлянням: навчання персуазивного мовлення слід здійснювати за допомогою системних вправлянь у реципіюванні, репродукуванні та продукуванні текстів, а також підготовчих вправ.

Навчання усного монологічного персуазивного мовлення майбутніх філологів потребує визначення ключових методів навчання.

Основними методами навчання нами визначено ***метод вправляння*** та ***метод проекту***.

Метод вправляння є одним з активно впроваджуваних у будь-якій моделі навчання англійської мови через його визнану ефективність. До розроблення систем чи підсистем вправ звертаються нині багато науковців, покладаючи означений метод в основу будь-якої авторської методики. Як

показав аналіз низки наукових праць, навчання усного монологічного мовлення охоплює дотекстову (підготовчу) та текстову (власне продукування тексту) роботи [99, с. 176; 76; 113, с. 178; 114, с. 105; 118], тож у межах нашого дослідження метод вправління слід використовувати у процесі підготовчої роботи до продукування монологів. На етапі власне продукування ми застосовуємо метод проектів.

У навчанні майбутніх філологів усного монологічного персуазивного мовлення використовуємо такі вправи та завдання:

Рецептивні комунікативні вправи (завдання) на читання (для ознайомлення з лінгвостилістичними та прагматичними особливостями текстів з домінантною персуазивною стратегією; для розширення соціокультурних та лінгвосоціокультурних знань студентів; для удосконалення умінь читання).

Рецептивні комунікативні вправи (завдання) на аудіювання (для ознайомлення з прагматичними, лінгвістичними та паралінгвістичними (фонаційними, мануальними, мімічними, пантомімічними) засобами текстів з домінантною персуазивною стратегією; для розширення соціокультурних та лінгвосоціокультурних знань студентів; для удосконалення умінь аудіювання).

Умовно-комунікативні вправи (для формування лексичних, граматичних та фонетичних мовленнєвих навичок, необхідних для створення та виголошення персуазивного монологічного мовлення в жанрах аналітичного коментаря-характеристики особистості/організації / події та публічного виступу).

Репродуктивно-продуктивні вправи (завдання) на говоріння (провідну роль відводимо переказам (відтворення тексту з опорою на зразок) прочитаних текстів для формування умінь вживання у зв'язних текстах мовленнєвих виразів, які експлікують персуазивність; а також прослуханих текстів для формування умінь вживання у зв'язних текстах разом з вербальними невербальні та паравербальні засоби персуазивності).

Комунікативні продуктивні вправи (завдання) на говоріння (для формування комунікативних умінь створювати аналітичні коментарі та публічні виступи у форматі обґрунтувань, спростувань, полеміки, умінь,

максимально наближених до природних умов англійського персуазивного мовлення). Ці вправи студенти виконують у форматі підготовки та виголошення проектів, самостійно конструюючи відповідні тексти з допомогою використання різноманітних джерел – друкованих текстів, відеоматеріалів тощо.

Тож *метод проектів* застосовується на текстовому етапі.

Поділяючи думку Л. Горобець, метод проектів розуміємо як спосіб організації самостійної діяльності студентів, результатом якого є творче, нестандартне практичне вирішення певного завдання та презентації його результатів [41].

Услід за С. Тен, вважаємо, що навчальні проекти у ВНЗ повинні мати характер самостійної дослідницької діяльності студентів, мати не тільки навчальну, але й науково-практичну значимість. Це вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку. Реалізація методу проектів веде до зміни позиції викладача: з носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної та дослідницької діяльності [152, с. 127-129]. Дослідницький характер проектів у навчанні персуазивного мовлення має два аспекти: 1) дослідження композиційних, стильових, вербальних, паравербальних та невербальних засобів вираження персуазивності у процесі аналізу текстів, 2) пошук, аналіз і вивчення додаткової інформації, яка складає зміст повідомлень, розширення знань студентів з різних галузей, зокрема соціології, історії, економіки, політології тощо. Інтегрування означених аспектів сприяє гармонійному розвитку мовленнєвих умінь та ерудиції особистості, її соціокультурних знань. Проаналізувавши низку праць [4; 44], присвячених методу проектів, визначаємо такі переваги цього методу: спрямованість на творчу самореалізацію особистості студента; розвиток інтелектуальних можливостей, вольових якостей, креативного мислення; розширення світогляду, системи соціальних знань, творчих здібностей, умінь пошукової діяльності студентів.

Проект має бути спрямованим на вирішення творчого завдання [125]. Творчим завданням у межах нашого дослідження є створення проекту, який має охопити аргументативні, емотивні та оцінні персуазиви, вербальні, невербальні й паравербальні засоби комунікації. Творчість студента виявляється в якості дібраної інформації та способів її презентації під час продукування обґрунтування, спростування та полеміки.

Беручи за основу типологію проектів Є. Полат [125], для навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення ми обираємо творчі пошукові рольові міжпредметні багатоосібні середньострокові проекти.

Творчий характер виявляється в тому, що кожен проект студенти готують у форматі аналітичного коментаря або публічного виступу; використовують низку вербальних, невербальних персуазивів (зокрема, посилянь, цитувань, графіків, відеоматеріалів, фотоматеріалів тощо).

Пошуковий характер виявляється в тому, що студенти самостійно займаються пошуком необхідної інформації, її аналізом та компілюванням для створення проекту (на відміну від репродуктивного характеру, коли студенти переказують 1-2 готові тексти чи дослідницького (коли проект є результатом наукової роботи)).

Рольовий характер полягає в тому, що кожен, хто виголошує певну частину проекту, набуває певного рольового статусу, наприклад, журналіста-репортера, політика, громадського діяча, який хоче змінити думку слухачів, спонукати їх до певних дій. Лише рольовий статус мовця, на нашу думку, здатен мотивувати його до використання емотивних та оцінних тактик.

Міжпредметність полягає в тому, що проекти присвячені суспільній, політичній, економічній тематиці, тому студенти повинні розширювати своє когнітивне поле знаннями зазначеної тематики.

Багатоосібний характер полягає в тому, що в підготовці та виголошенні проекту задіяні кілька учасників. Усіх їх об'єднує спільний інтерес до проблематики, яку охоплює проект. Кожен проект обов'язково повинен мати студента з дуже високим рівнем мовленнєвої компетентності, який може

«підтягнути» інших учасників проекту. Роботу зі збору інформації проводять усі студенти одночасно: кожен має зібрати свій обсяг матеріалу, проаналізувати його, структурувати в змістовно-композиційний блок. Так само кожен здійснює виголошення свого блоку інформації. Проте важливою умовою є композиційна цілісність виголошуваної частини, щоб кожен студент вчився правильно вибудовувати персуазивні тексти певних функціональних типів мовлення. Наприклад, публічний виступ-обґрунтування має кілька змістовно-композиційних частин, кожна з яких складається з тези, аргументів, прикладів. Саме така частина має стати предметом підготовки та виголошення студентами.

Середньострокові проекти передбачають тривалість роботи з підготовки проекту близько 1-2 тижнів. За цей час можна знайти достатньо інформації для підготовки аналітичного коментаря або публічного виступу тривалістю 10-20 хвилин, а мінідоповіді – до 5 хвилин.

В організації роботи з підготовки проектів (у форматі аналітичного коментаря та публічного виступу) студентами-філологами орієнтуємося на чотириетапну модель (яка, в цілому, збігається з моделями інших дослідників), розроблену Ю. Байовою [4]:

1) організаційно-підготовчий етап (формування груп, вибір теми, проектування очікуваного результату, оголошення критеріїв оцінювання, пропедевтичний аналіз досліджуваної проблеми; визначення функціонального підтипу тексту (обґрунтування, спростування, полеміка);

2) планування (складання загальної структури залежно від функціонального підтипу тексту; складання плану);

3) технологічний (робота в групах над пошуком інформації, коригування плану, виділення мікротем, формулювання тез, аргументів, прикладів, добір вербальних, паравербальних та невербальних засобів персуазивності, добір відеоматеріалів, графічної та фотографічної та аудіоаочності для обґрунтування чи спростування висунутих тез, презентація проекту в міні групах, публічний захист);

4) заключний (оформлення результатів, презентація у форматі монологу з використанням відео, фото та аудіосупроводу, обговорення, аналіз виступів, саморефлексія, висування нових проблем).

Наступним, вкрай важливим кроком є визначення засобів навчання. Під засобами навчання іноземних мов розуміємо всі матеріали, всі знаряддя навчального процесу, завдяки яким поставлені цілі навчання і вирішення конкретних завдань більш успішно досягаються за допомогою мінімальних затрат часу та зусиль [100; 101].

Визначення засобів навчання персуазивного мовлення залежить від його лінгвостилістичних, жанрово-композиційних, паралінгвістичних особливостей, специфіки процесу організації та виголошення.

Грунтуючись на особливостях персуазивного мовлення, визначених у підрозділі 1.2, констатуємо, що для підготовки персуазивного публічного виступу або аналітичного коментаря студент повинен:

- володіти фактуальною інформацією з проблеми, якій присвячена доповідь, системою конкретних фактів, посилянь на авторитетні джерела, які складатимуть інформаційне та раціонально-аргументативне поле майбутнього повідомлення;

- володіти композиційними, стильовими засобами публічного виступу та аналітичного коментаря, системою вербальних персуазивних засобів, які слугують для реалізації аргументативних, емотивних та оцінних тактик;

- володіти паравербальними та невербальними персуазивними засобами;

- володіти риторичними особливостями персуазивного мовлення під час його проголошення.

Відповідно до виписаних вимог визначаємо, що студенти мають використовувати: а) друковані автентичні тексти для одержання фактуальної інформації, вербальних засобів персуазивного мовлення; б) аудіо-відеоматеріали для одержання фактуальної інформації, вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивного мовлення; ці матеріали використовуються задля аналізу та наслідування вербальних та паравербальних

засобів персуазивного мовлення у процесі його подальшого продукування; в) комп'ютерні програми (Power point) для створення проекту у форматі презентації з використанням відео-сюжетів, фотоматеріалів тощо.

Отже, основними засобами навчання визначаємо: друковані автентичні тексти, аудіовідеоматеріали, комп'ютерні програми (Power point).

Друковані автентичні тексти (які характеризуються інформативністю, цілісністю, зв'язністю, прагматичною установкою, завершеністю, домінантною персуазивною стратегією [153]) як засіб навчання спрямовані на репрезентацію лінгвальної та екстралінгвальної інформації, необхідної для створення персуазивного публічного виступу або аналітичного коментаря. Для роботи використовуються тексти, дібрані викладачем (для читання та аналізу персуазивних засобів, персуазивних тактик) та самостійно студентами (для збору фактуальної інформації з метою подальшого її використання в проектній роботі, для розширення знань персуазивних засобів та тактик, а також їх використання в самостійному монологічному мовленні).

Аудіо-відеоматеріали є головними засобами навчання. Аудіо-відеоматеріали здатні синхронізувати зображення дії (зоровий ряд) і звуку (мовлення) в плані одного і того ж висловлення або дії особи [121, с. 275].

Відеофонограма виконує низку навчальних функцій: слугує джерелом інформації; створює зорову або зорово-слухову опору в процесі презентації нового фонетичного, лексичного, граматичного, лінгвосоціокультурного матеріалу; забезпечує необхідну ситуативну основу для організації умовно-комунікативного або комунікативного мовлення; є засобом активізації усіх видів навчальної роботи в аудиторії [121, с. 276]. Окрім цього, відеофонограма сприяє організації аудитивної самостійної роботи, спрямована на вилучення фактуальної інформації, вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивності, що дозволяє студентам наслідувати останні в процесі самостійного продукування персуазивних монологів. Для роботи використовуються відеофонограми, дібрані викладачем (для перегляду/прослуховування та аналізу персуазивних вербальних,

паравербальних та невербальних засобів комунікації, персуазивних тактик) і самостійно студентами (для збирання фактуальної інформації, персуазивних засобів та тактик з метою подальшого використання її надалі в проектній роботі, використання відеофрагментів як композиційних елементів продюгованих аналітичних коментарів та публічних виступів).

Загалом, для підготовки проектів Інтернет-мережа є основним джерелом добору найбільш нової та актуальної інформації – відео-фрагментів, друкованих текстів, фотоматеріалів, цитатного матеріалу тощо.

Для підготовки презентаційної частини проекту використовуємо комп'ютерні програми (зокрема, Power point). Презентація монологів аналітичних коментарів та публічних виступів має звітно-навчальний характер і супроводжується рефлексією. З одного боку, студенти звітують про свою виконану роботу – презентують аналітичний коментар або публічний виступ, а з іншого боку, студенти-слухачі, аналізуючи запропоновані монологи аналітичні коментарі та монологи-виступи, систему персуазивних тактик та вербальних, паравербальних і невербальних засобів їх вираження, розширюють своє інформаційне поле, а також збагачують свій тезаурус вербальними, паравербальними та невербальними засобами персуазивного мовлення.

Отже, аналіз наукових джерел дав можливість встановити, що навчання майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення має здійснюватися з позицій компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів на основі дидактичних (свідомості, активності, індивідуалізації, наочності) та методичних (комунікативності, автентичності навчального матеріалу, ситуативності, ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, домінувальної ролі вправ) принципів. Основними методами навчання визначено метод вправляння (який реалізується за допомогою рецептивних комунікативних вправ на читання та аудіювання, умовно-комунікативних, репродуктивно-продуктивних, комунікативних продуктивних вправ) та метод проектів (творчі пошукові рольові міжпредметні багатоосібні

середньострокові проекти). Основними засобами навчання визначаємо друковані автентичні тексти, аудіовідеоматеріали, комп'ютерні програми (Power point).

Висновки до розділу 1

Аналіз наукових джерел, присвячених лінгвістичним засадам персуазивного мовлення, а також методичним основам його навчання дав можливість зробити окремі висновки.

1. Встановлено, що вченими-методистами досліджено лише один аспект навчання персуазивності – формування аргументативних умінь та стратегій. Емотивний і оцінний аспекти залишилися поза увагою дослідників. Предметом дослідження було навчання аргументативного професійно орієнтованого мовлення студентів гуманітарних та природничих спеціальностей; навчання ведення дебатів, аргументованого письмового висловлення та дискусії-полілогу майбутніх філологів. У цілому можна констатувати, що навчання персуазивності в інтеграції трьох груп тактик – аргументативних, емотивних, оцінних – майбутніх філологів не було предметом спеціального дослідження.

Нами розроблено низку критеріїв (наявності декларативної інформації про персуазивність в підручниках та навчальних посібниках з англійської мови, за якими здійснюється навчання філологів; наявності вправ і завдань, спрямованих на формування персуазивної стратегії в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик; наявності матеріалів, спрямованих на формування аргументативних тактик (окремо від інших); відповідно, емотивних та оцінних тактик; репрезентативності персуазивної стратегії в текстах різних жанрів; спрямованості матеріалів на навчання персуазивності в монологічному мовленні), на основі яких встановлено, що навчання персуазивності на практичному рівні забезпечене лише спорадично, асистемно, не цілеспрямовано. Наразі відсутнє комплексне методичне забезпечення навчання майбутніх філологів монологічного публіцистичного персуазивного мовлення.

2. Обґрунтовано, що персуазивність у процесі навчання варто розглядати як домінантну комунікативну стратегію. Майбутніх філологів навчаємо стратегії переконання й уникаємо стратегію маніпулювання. Окреслено низку аргументативних, емотивних та оцінних тактик, а також засобів їх вербальної та невербальної презентації. Домінантним функціональним типом мовлення визначаємо міркування, яке реалізується в підтипах обґрунтування, повного спростування, часткового спростування, полеміки. Навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення здійснюємо на основі політичного та масмедійного дискурсів у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу (виступи, які надихають, агітаційні виступи, власне переконливі виступи).

3. Обґрунтовано, що навчання майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення має здійснюватися з позицій компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів; основними принципами навчання визначено такі: принципи свідомості, активності, індивідуалізації, наочності; комунікативності, автентичності навчального матеріалу, ситуативності, ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, домінувальної ролі вправ. Метод вправлення (який реалізується за допомогою підсистеми вправ, що подаються в певній послідовності) та метод проектів (творчі пошукові рольові міжпредметні багатоосібні середньострокові проекти) визначено домінантними. Обґрунтовано, що друковані автентичні тексти, аудіовідеоматеріали, комп'ютерні програми (Power point) є головними засобами навчання майбутніх філологів англійського персуазивного мовлення.

Результати першого розділу висвітлено в таких публікаціях: [15; 18; 19].

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

У другому розділі окреслено цілі та зміст навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення, визначено критерії відбору лінгвістичного та екстралінгвістичного матеріалу, здійснено відбір інтонаційних моделей, лексичних (фразеологічних) одиниць, граматичних одиниць, надфразових єдностей, цілісних текстів, невербальних та паравербальних засобів комунікації; теоретично обґрунтовано та розроблено підсистему вправ, а також створено модель організації процесу навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення.

2.1. Цілі та зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

У визначенні цілей та змісту навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення орієнтуємося на програмні вимоги до іншомовної мовленнєвої компетентності студентів-філологів, на вимоги «Загальноєвропейських рекомендацій» та теоретичні праці науковців, присвячені проблемі, яка становить предмет нашого дослідження.

Навчальний процес завжди орієнтований на досягнення поставлених цілей. Мета виступає системоутворючим фактором підготовки майбутніх фахівців певного профілю, координуючи зв'язок всіх елементів програми: змісту, методів навчання, форм організації навчання, результату. Процес цілевизначення для викладача починається зі з'ясування вимог, які ставить перед фахівцем суспільство, вивчення потреб самих студентів і формування на їх основі кінцевого результату навчання, орієнтованого на формування

відповідних компетенцій і стратегій, використання яких зумовлює досягнення учасниками міжкультурної взаємодії комунікативно-прагматичного ефекту [98, с. 29]. Сучасне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами, які готують фахівців з іноземних мов, завдання, яке полягає у формуванні умінь ефективно і гнучко використовувати іноземну мову в різноманітних ситуаціях соціального, навчально-академічного та професійного спілкування. Основною метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності, під якою розуміють здатність здійснювати спілкування за допомогою мови, тобто передавати думки і обмінюватися ними в різних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, правильно використовуючи систему мовних норм і вибираючи комунікативну поведінку, адекватну ситуації спілкування [98, с. 30]. Навчання майбутніх філологів усного мовлення передбачає формування здатності здійснювати вільну комунікацію з носіями мови. Говоріння завжди розглядалося як затребуваний вид мовленнєвої діяльності. Переважна більшість студентів визначають говоріння (зокрема монологічне мовлення) як пріоритетний вид мовленнєвої діяльності.

Монологічне мовлення розуміємо як одну з форм спілкування, яка є зв'язним, послідовним, композиційно завершеним мовленнєвим твором одного індивідуума. Під монологічними вміннями розуміємо вміння логічного, зв'язного, ситуативно й комунікативно мотивованого висловлювання відповідно до особливостей типів монологічного мовлення та нормативними вимогами мови. [36, с. 92-93].

Монологічне мовлення володіє набагато більшою у порівнянні з діалогом традиційністю у виборі мовних засобів для передачі змісту, має більшу композиційну складність, вимагає завершеності думки, більш суворого дотримання граматичних правил, суворої логіки та послідовності при викладі того, що хоче сказати мовець. Комунікативне завдання мовця – заволодіти увагою слухача, домогтися рецесії свого повідомлення, отримати на нього реакцію, враховуючи ситуацію спілкування та особистість слухача [69; 156]. Тому персуазивність є однією з провідних стратегій монологічного мовлення.

Аналіз чинних програм з іноземної мови для навчання студентів-філологів показав, що нині у програмах персуазивне мовлення, його стратегії та тактики не представлені системно. Тому у визначенні цілей навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення орієнтуємося на рівні B2 та C1 «Загальноєвропейських рекомендацій», відповідно до яких мовець «може давати чіткі, детальні описи та презентації складних предметів, інтегруючи підтеми, розвиваючи окремі пункти та завершуючи відповідним висновком; може продукувати чітко, плавне, зв'язне усне мовлення з ефективною логічною структурою, яка допомагає слухачеві помітити й запам'ятати значущі пункти; може послідовно розвивати аргументацію, підкреслюючи належним чином основні положення там, де це потрібно, з відповідними додатковими деталями; може розвинути досить об'ємну чітку аргументацію, викладаючи і підтримуючи свої погляди, з додатковими аргументами та відповідними прикладами; може побудувати ланцюжок міркувань, наводити різні аргументи “за” і “проти”; під час проголошення публічних виступів говорити швидко, майже без утруднень, застосовуючи наголос та інтонацію з метою точної передачі більш тонких відтінків смислу [61, с. 59-60].

У визначенні мети навчання персуазивного мовлення орієнтуємося на три елементи, які повинні бути присутніми в меті: опис мовленнєвої дії, яку повинен виконати студент (мовленнєвими діями визначаємо персуазивні тактики та вербальні, паравербальні й невербальні засоби їх реалізації, уміння продукувати усні тексти певних жанрів); умови, в яких виконується дія (аудиторні умови); стандарт або вимоги, що пред'являються до якісного рівня виконання дії (якісний рівень володіння персуазивним мовленням орієнтований на B2-C1 за «Загальноєвропейськими рекомендаціями») [207, с. 64]. Отже, зважаючи на означені елементи, на основну мету навчання іноземної мови, на вимоги до рівня володіння монологічним мовленням студентів-філологів (рівні B2-C1 за «Загальноєвропейськими рекомендаціями»), **метою навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення майбутніх**

філологів визначаємо формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні, паравербальні та невербальні засоби комунікації.

Очікуваний результат: студенти можуть продукувати монологічне персуазивне мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу, використовуючи тактики аргументування, повного/часткового спростування, полеміки та релевантні їм мовні засоби; студенти здатні говорити вільно, без ускладнень, чітко, акцентувати увагу на головному, з урахуванням норм і правил персуазивної комунікації носіїв мови; студенти здатні до рефлексії власного персуазивного мовлення; студенти можуть автономно аналізувати чуже персуазивне мовлення, визначати в ньому тактики та мовні засоби їх реалізації з метою подальшого їх використання у своєму мовленні.

Реалізація цілей навчання потребує визначення змісту. Під поняттям змісту навчання розуміємо сукупність того, що студент повинен засвоїти у процесі навчання [92, с. 100].

Поділяючи висновки І. Л. Бім, вважаємо, що змістовий компонент методичної системи має охоплювати принаймні три компоненти: матеріальний; ідеальний; процесуально-діяльнісний [21].

До *матеріального* компонента відносимо мовний і мовленнєвий матеріал усіх рівнів організації (звук, слово, словосполучення, речення, надфразова єдність, текст), графічні, фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні одиниці, правила їх функціонування в мові та вживання в мовленні; елементи мовленнєвого досвіду та «мовної культури» [21]. У навчанні персуазивного мовлення, яке здійснюється на просунутому етапі, до матеріального компонента належать лінгвальні (лексичні одиниці, кліше, інтонеми) та екстралінгвальні засоби (міміка, жести, рухи тіла), які використовуються для реалізації персуазивних аргументативних, емотивних та оцінних тактик.

До *ідеального* компонента відносять предметний зміст висловлення у межах теми, думки, духовні цінності як компоненти соціального досвіду [21].

Ідеальний бік комунікації, на наше переконання, не обмежується лише цими характеристиками. До ідеального компонента в межах навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення варто також віднести жанрово-композиційні особливості текстів, які студенти мають навчитися проголошувати; безпосередньо персуазивні мовленнєві тактики; комунікативні інтенції адресанта, а також їх сприйняття адресатом; культурно маркований компонент семантики лінгвальних та екстралінгвальних одиниць персуазивного мовлення.

Процесуально-діяльнісний компонент передбачає предметні та розумові дії з іншомовним матеріалом, на основі яких формуються знання, навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності [21]. До цього компоненту відносимо, услід за Р. Ю. Мартиною, низку мовленнєвих навичок і вмінь: рецептивні і репродуктивні мовленнєві навички сприйняття та відтворення іноземною мовою мовних одиниць різного рівня; репродуктивні і продуктивні лінгвістичні вміння вживати кожен мовну одиницю у поєднанні з раніше вивченими одиницями; репродуктивні і продуктивні передмовленнєві вміння правильно виконувати мовленнєві дії в межах кожної теми з поступовим переключенням уваги із форми висловлення на зміст; мовленнєві вміння читання, аудіювання, говоріння й письма, уміння сприймати та продукувати мовлення з повним зосередженням уваги на основному змісті висловлення; інтегративні вміння здійснювати іншомовну мовленнєву діяльність у професійній чи повсякденній діяльності [95, с. 135]. У межах проблеми навчання майбутніх філологів англійського персуазивного мовлення процесуально-діяльнісний компонент охоплює насамперед лексичні та фонетичні навички репродукування речень, надфразових єдностей з персуазивною модальністю; уміння продукування текстів з домінантною персуазивною стратегією.

На основі заданих компонентів змісту навчання іноземної мови конкретизуємо знання, навички та вміння, якими повинні оволодіти студенти-філологи.

Майбутні філологи повинні оволодіти такими **знаннями**:

- знання предмету повідомлення (суспільних фактів, процесів, реалій, про які має йти мова);
- знання функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка);
- знання необхідних тактик для реалізації персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка);
- знання мовних засобів для реалізації тактик персуазивного мовлення в публіцистичному стилі, зокрема в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу;
- знання композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу різних функціональних підтипів (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка);
- знання лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка).

Зважаючи на те, що навчання персуазивного мовлення майбутніх філологів здійснюється на просунутому етапі вивчення мови, коли у студентів уже сформовані стійкі мовленнєві навички, перед нами постає завдання визначити лише ті **навички**, які стосуються продукування персуазивного мовлення:

- лексичні навички вживання лексичних одиниць, кліше для реалізації аргументативних, емотивних, оцінних тактик персуазивного мовлення (відповідно до публіцистичного стилю та жанрів аналітичного коментаря та публічного виступу);
- граматичні навички вживання граматичних конструкцій, релевантних персуазивному публіцистичному мовленню в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу;
- фонетичні навички інтонування окремих речень, риторичні вигукі, питання, звернення;
- лінгвосоціокультурні навички вживання лексичних одиниць, граматичних конструкцій, інтоном релевантно носіям мови;

- стилістичні навички вживання стилістичних троп і фігур (метафори, риторичні питання, гумор, дотепність, апелювання до здорового глузду, гіперболи, літоти, прийоми звернення, повтору, інверсії, градації, антитези) у персуазивному мовленні.

Майбутні філологи повинні оволодіти монологічними вміннями. Під монологічними вміннями розуміємо вміння логічно зв'язного, ситуативно і комунікативно мотивованого висловлення відповідно з особливостями типів монологічного мовлення та нормативними вимогами мови. Монологічні вміння носять комплексний характер й охоплюють низку мікроумінь [36, с. 92-93]. Означені мікроуміння ми, услід за О. В. Патієвич [114], класифікуємо на 8 груп:

1. Інтерпретаційні вміння:

- уміння інтерпретувати зміст та смисл персуазивних публіцистичних текстів;
- уміння визначати тактики персуазивного мовлення, зокрема аргументування, повного/часткового спростування, полеміки; мовні засоби вираження тактик персуазивного мовлення в публіцистичному мовленні;
- уміння визначати композиційні та жанрово-стилістичні особливості аналітичного коментаря та публічного виступу;
- уміння визначати можливий комунікативно-прагматичний ефект персуазивних публіцистичних текстів.

2. Організаційно-прогностичні вміння:

- уміння добирати, планувати й організовувати інформацію в усному монологічному персуазивному мовленні;
- уміння прогнозувати комунікативно-прагматичну доцільність використання мовленнєвих тактик та мовних засобів їх репрезентації в усному персуазивному мовленні різних функціональних підтипів, зокрема аргументування, повного/часткового спростування, полеміки;
- уміння прогнозувати екстралінгвальні засоби (особливо культурно марковані) для моделювання аргументування, повного/часткового спростування, полеміки.

3. Лінгвостилістичні вміння:

- інтегрування лексичних, граматичних, фонетичних (інтонемі) одиниць персуазивного мовлення (в тому числі й культурно маркованих) в уміння монологічного мовлення, яке відповідає публіцистичному стилю мовлення, релевантне жанрам аналітичного коментаря та публічного виступу, а також підтипам мовлення (аргументування, повного/часткового спростування, полеміки);
- уміння використовувати сукупність стилістичних засобів, релевантних тактикам персуазивного мовлення.

4. Стратегічно-прагматичні вміння:

- уміння керувати ходом спілкування, дотримуватися домінантної комунікативної прагматичної стратегії, використовувати необхідні тактики аргументування, повного/часткового спростування, полеміки та релевантні їм мовні і немовні засоби;
- дотримання норм спілкування, регламентованих англomовною культурою або субкультурою певних груп, соціальними та статусними ролями адресатів та адресантів;
- дотримання композиції, жанру та функціонального підтипу монологу;
- зміна тактики мовлення залежно від реакції слухача;

5. Жанрово-композиційні вміння:

- уміння дотримуватися композиції тексту монологу в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

6. Соціокультурні вміння:

- уміння будувати своє мовлення відповідно до норм персуазивного мовлення носіїв мови; створювати аналітичні коментарі та публічні виступи, які за своїми мовними й немовними характеристиками адекватно сприйматимуться іншомовною спільнотою;
- уміння продукувати мовлення, здатне впливати на думки, емоції, оцінки носіїв мови, переконувати їх відповідно до задуму адресанта.

7. Тактичні вміння:

- уміння добирати та використовувати найбільш доречні тактики персуазивного мовлення для реалізації комунікативних стратегій.

8. Текстово-продуктивні вміння:

- уміння продукувати цілісні публіцистичні тексти – аналітичні коментарі та публічні виступи функціональних підтипів аргументування, повного/часткового спростування, полеміки.

Кожен компонент змісту навчання потребує процедури добору мовного, мовленнєвого, екстралінгвістичного та паралінгвістичного матеріалу: інтонаційні моделі, лексичні (фразеологічні) одиниці, граматичні конструкції, речення, надфразові єдності, інтонаційні моделі, цілісні тексти аналітичних коментарів та публічних виступів, фактів, які складають предмет мовлення, паравербальні засоби комунікації – інтонація, темп мовлення, гучність, невербальні засоби комунікації – жести, міміка, рухи тіла.

Отже, метою навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення визначаємо формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні, паравербальні та невербальні засоби комунікації. Зміст навчання персуазивного мовлення охоплює декларативні *знання* предмету повідомлення, функціональних підтипів персуазивного мовлення, тактик персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), мовних засобів для реалізації цих тактик, композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення; лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні стилістичні *навички*; інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні *вміння*.

2.2. Добір матеріалу для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Володіння майбутніми філологами англійським усним монологічним персуазивним мовленням потребує опанування ними його лінгвальними, екстралінгвальними, паралінгвальними характеристиками, які лише в комплексному поєднанні здатні реалізувати аргументативні, емотивні та оцінні тактики. Тому перед нами постають завдання здійснити добір фонетичного, лексичного, граматичного, текстового матеріалу, мовленнєвих тем та ситуацій мовлення, невербальних та паравербальних засобів персуазивного мовлення.

Добір навчального матеріалу здійснюємо на основі труднощів, які виникають у студентів під час навчання персуазивного мовлення.

Сучасні методисти виділяють три групи труднощів, з якими стикаються студенти під час навчання іноземної мови: 1) предметні труднощі [25, с. 12-18]; 2) логічні труднощі [25, с. 12-18]; 3) мовно-мовленнєві труднощі [25, с. 12-18; 87; 139, с. 120-124].

Предметні труднощі зумовлені низькою поінформованістю студентів з предметної галузі: студенти-філологи не мають достатньої кількості інформації для того, щоб вибудувати монолог у жанрі аналітичного коментаря або публічного виступу.

Нами було проведено анкетування серед студентів-філологів на предмет виявлення готовності до спонтанного персуазивного монологічного мовлення. Студентам запропоновано дати відповідь на такі питання:

1. Чи навчальні заклади пригнічують творчі здібності учнів?
2. Наведіть п'ять переконливих аргументів, які найкраще підтвердять Вашу позицію щодо позитивної чи негативної ролі сучасної школи у формуванні творчих здібностей учнів.
3. Проілюструйте аргументи посиленнями на приклади пригнічення/стимулювання творчих здібностей людей у навчальних закладах.
4. Наведіть аргументи, які підкріплюються статистичними даними.

5. Наведіть цитати та посилання на авторитетні думки.

В анкетуванні взяли участь 50 студентів. Проведене анкетування показало, що студенти не готові дати однозначну відповідь на перше питання (58% вважають, що школа обмежує творчу особистість, відповідно 42% виступили за ефективний розвиток особистості у школі). Отже, питання є дискусійним та може бути предметом персуазивного мовлення.

Аргументи за обмеження творчої свободи учнів: вимоги програми, часова обмеженість, слабка мотивація, стереотипи, несаможиттєвість у прийнятті рішення, незацікавленість середовища, суб'єктивна оцінка творчості, підвищена самокритика.

Аргументи за сприятливі умови розвитку особистості в школі: мотивація та створення творчої атмосфери вчителем, конкурентне середовище, проблемні завдання, взаємодія з колективом, пошукова та самостійна робота.

Означені аргументи в цілому не підкріплені ніякими статистичними даними, посиланнями на авторитетні думки. Ми вважаємо, що таких аргументів замало, щоб переконати опонента в тому, що школа сприяє розвитку творчого потенціалу особистості (або обмежує творчість). Отже, студентам бракує певних предметних знань для реалізації тактик прямого аргументування.

Для подолання предметних труднощів, услід за О. В. Патієвич [114, с. 60-61], визначаємо такі прийоми: 1) ознайомлення студентів з необхідною інформацією для аргументування, емотивного та оцінного впливу, формування умінь читання та оброблення фактуальної інформації; б) зосередження уваги на конкретних фактах, необхідних для досягнення комунікативних цілей в межах одного повідомлення; звуження меж інформаційного пошуку, що забезпечує його глибину; в) аналіз та перевірка інформації на предмет її достовірності, визначення актуальності інформації, г) використання посилань на авторитетні джерела, авторитетних осіб, використання прецедентних текстів; д) добір невербальних та паравербальних засобів комунікації, які сприяють увиразненню персуазивного мовлення.

Логічні труднощі зумовлені складністю логіки побудови текстів (логіко-сміисловою та композиційною структурою, відхиленнями від стильових, жанрово-композиційних, стилістичних, лексичних та фонетичних норм [25, с. 12].

До логічних труднощів персуазивного мовлення відносимо насамперед добір персуазивних тактик, поєднання раціональних тактик (аргументування) з емотивно-оцінними; дотримання композиційної структури аналітичного коментаря та публічного виступу; дотримання норм публіцистичного стилю мовлення; використання відповідних фонетичних, граматичних та лексичних одиниць, невербальних та паравербальних засобів комунікації, релевантних персуазивному публіцистичному мовленню.

Для подолання логічних труднощів, спираючись на О. В. Патієвич [114, с. 62-63], визначаємо такі прийоми: а) добір текстів, які можна використовувати як зразки персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу, текстів, які ілюструють персуазивні тактики; б) пояснення студентам стильових особливостей англійського публіцистичного мовлення, жанрово-композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу; в) пояснення студентам основних характеристик функціонального типу мовлення – міркування і його чотирьох підтипів – аргументування, часткове спростування, повне спростування, полеміка; г) аналіз невдалого використання персуазивних тактик, вербальних, паравербальних та невербальних засобів їх комунікації, порушень жанрово-композиційної логіки, невдалих прикладів, алогізмів, протиріч; д) формування умінь використання належних тактик персуазивного мовлення.

З огляду на сказане вище вважаємо, що для подолання логічних труднощів необхідно здійснювати добір насамперед текстового матеріалу. До того ж тексти мають бути «позитивними», тобто із вдалим використанням персуазивних тактик, композиційних та стильових характеристик, які призводять до вдалого комунікативного акту, та «негативними», тобто зі стильовими, жанрово-композиційними та комунікативно-прагматичними

(тактичними) порушеннями, які неминуче призводять до невдалого комунікативного акту (переконання не відбулося).

Мовно-мовленнєві труднощі в навчанні англійського усного монологічного персуазивного мовлення полягають у володінні недостатніми лексичними, фонетичними, граматичними засобами персуазивного мовлення; у неправильному використанні мовних засобів, що призводить до порушення персуазії мовлення та спричиняє невдалий комунікативний акт [25, с. 12]. Мовно-мовленнєві труднощі спричиняються також внутрішньомовною інтерференцією – використання неправильного фонетичного, лексичного та граматичного ресурсу мови, що призводить до порушень прагматики мовлення.

Для подолання мовно-мовленнєвих труднощів необхідно: а) здійснити добір фонетичних, лексичних, граматичних одиниць, які використовуються носіями мови для реалізації тактик персуазивного мовлення; добір паравербальних та невербальних засобів комунікації, б) виокремити лексичні, граматичні та фонетичні одиниці, які підлягають внутрішньомовній інтерференції та призводять до невдалого комунікативного акту; в) сформувати належні лексичні, граматичні та фонетичні мовленнєві навички.

Тож подальша логіка нашого дослідження потребує здійснення добору навчального матеріалу для навчання персуазивного мовлення.

Добір фонетичного матеріалу. Потреба в доборі фонетичних елементів сегментного і надсегментного рівнів зумовлена тим, що мовець формує певний варіант актуалізації смислу висловлення, що акцентується в конкретній репліці [70, с. 156]. У доборі фонетичного матеріалу орієнтуємося на зміст навчання фонетики на просунутому етапі [72], компонентний склад фонетичної компетентності (розроблений А. О. Хомутовою), на систему базових іншомовних знань, навичок та вмінь студентів четвертого курсу (рівень B2-C1), фонетичні особливості англійського персуазивного мовлення (порівняно з українською мовою).

Ми поділяємо висновки А. О. Хомутової і визначаємо чотири компоненти у складі фонетичної компетентності – когнітивний (володіння фонетичними

знаннями – звуковими явищами різних рівнів звуку / фонемі, слова і речення), прагматичний (фонетичні навички, які дозволяють розуміти і відтворювати висловлення відповідно до фонетичних норм мови), рефлексивний (уміння і навички фонетичного самоконтролю і самокорекції), соціокультурний (знання та вміння використовувати особливості вимови на основі порівняльно-зіставного аналізу фонетичних систем рідної та іноземної мови, а також відтворення та розуміння мовленнєвого висловлювання згідно з культурними нормами мови) [161]. Зважаючи на те, що студенти четвертого курсу на високому рівні володіють артикуляційними навичками, вважаємо за доцільне зосередитися лише на акцентуації та інтонуванні, які є засобами реалізації персуазивних тактик мовлення. Тож одиницями добору фонетичного матеріалу визначаємо тактовий наголос (виділення найбільш важливого слова у синтагмі), емфатичний наголос (наголос що надає експресивності), інтонемі, які використовуються в різних типах речень з персуазивною домінантною, емфатичні паузи, які слугують для виділення головного, важливого, привернення уваги слухачів.

Добір фонетичних одиниць здійснюємо на основі критеріїв відповідності потребам спілкування, нормативності (вилучаються всілякі відхилення від літературної норми) [87; 99]. Відповідно до критерію відповідності потребам спілкування, добираємо тактові та емфатичні наголоси, а також інтонемі, які слугують для реалізації персуазивних тактик, що полягає у виділенні головного, важливого в повідомленні, у контрастному просодичному виділенні відрізків тексту, які несуть раціональне, емотивне та оцінне впливове значення, в емфатичній паузації, яка здатна маркувати найбільш значущі частини тексту [159, с. 20-22]. Відповідно до критерію нормативності добору підлягають лише ті тактові / емфатичні наголоси, інтонемі та емфатичні паузи, які відповідають нормам літературної вимови, а також фонетичній картині аналітичного коментаря та публічного виступу.

До означених критеріїв варто додати також критерії автентичності та лінгвосоціокультурної маркованості. Відповідно до критерію автентичності

добирати необхідно наголоси, інтонеми та емфатичні паузи лише з автентичних джерел і пропонувати студентам для прослуховування й аналізу на предмет встановлення фонетичної картини лише автентичні аналітичні коментарі та публічні виступи. Згідно з критерієм лінгвосоціокультурної маркованості добирати слід ті тактові / емфатичні наголоси, інтонеми та емфатичні паузи, які є специфічними для персуазивних тактик носіїв англійської мови, а також відмінними від аналогічних тактик носіїв української мови.

Добір лексичного матеріалу. Лексика і фразеологія є визначальними стилетвірними та жанровотвірними компонентами. Реалізація персуазивної стратегії мовлення можлива лише за умови релевантності лексичних засобів мовлення персуазивним тактикам. Тому добору лексики слід віддати належне. При доборі лексики для навчання персуазивного мовлення варто враховувати такі чинники: а) базовий рівень володіння студентами четвертого курсу лексикою іноземної мови (рівень B2); б) навчання персуазивного мовлення здійснюється в межах публіцистичного стилю та жанрів аналітичного коментаря і публічного виступу на суспільну, політичну тематику; в) студенти мають оволодіти такими функціональними підтипами персуазивного мовлення: аргументування, повне / часткове спростування, полеміка.

Проаналізувавши низку критеріїв добору іншомовної лексики, які пропонують сучасні вчені-методисти (урахування рідної мови, семантичної цінності, сполучуваності, стилістичної необмеженості, словотвірної здатності, професійної спрямованості, комунікативної цінності, адекватності навчального матеріалу, практичної необхідності, професійно-практичної цінності та необхідності, тематичності, необхідності та достатності, стройової здатності) [88; 94; 100], ми зупинилися на таких: критерій комунікативної цінності, урахування рідної мови (зіставності), тематичності.

Критерій комунікативної цінності передбачає відбір матеріалу з точки зору його комунікативної значущості для реалізації комунікативних намірів [23, с. 27]. Відповідно до критерію комунікативної цінності добору та навчанню підлягають ті лексичні одиниці, які здатні якомога точніше передавати

персуазивні аргументативні, емотивні, та оцінні тактики, інтегрувати їх в єдину персуазивну стратегію. Тож добору підлягають такі групи лексики:

- лексика, яка вводить тезу в монологічне висловлення (I believe...; I suppose...; I truly believe that...; I honestly feel that...; I'd rather...; To my mind / In my opinion....; The fact is ..., The truth is ..., The key point is ...; What we need now is..., Everybody knows that ...);

- лексика, яка вводить у висловлення аргументи (What I propose to you today...; I am sure you will agree that ..., An argument in favour of my position can be ... ; I can support this proposition for the following arguments/reasons: first, second..., My opinion is based on the fact that..., Although my view may seem surprising but I will convince you by telling the following facts/arguments/reasons; We must begin by acknowledging the hard truth...; However, it must also be recognized that ..., We do not mean to argue...; Surely we all agree ... ; Let the facts speak for themselves...);

- лексика, яка вводить у висловлення контраргументи (Some people believe...; They say...; Although many people claim that ...; But I disagree ...; Because ...; Therefore ...; That may be true, but ...; Can it be true? Is it possible? Can it happen? No, it isn't true, My views may be opposed to the ideas of A, but I am convinced ...; You are wrong, on the contrary; Sadly I must point out the lack of logic in my opponent's argument...; I admit the principle, but I deny that it leads to this consequence...; Even if they are right on that point, they are wrong on ... , Not everyone agrees with this approach, however...; You seem to have forgotten...);

- лексика, що апелює до авторитету (According to ..., It is worth quoting ...; As ... famously said/stated:...; In this regard I want to quote ... ; I would like to remind you some words of ...; There was a wonderful quote by ..., who said ...);

- лексика, яка вводить у висловлення статистичні дані (A wide range of statistics shows...; Another study finds...; As reported in...; According to... The figures prove this conclusively);

- лексика, що апелює до місця, події, часу (the world must remember, for example/for instance, we've come here today to ...; one story that's on my mind tonight...);

- спонукальні слова, фразеологізми, спонукальні вигуки (Let us take a stand...; let us ask ourselves...; get on board and join us! Don't pin it on me; Shall we? Come on. Don't you?);

- лексика емотивного аргументування (I know full well ...; I am an incurable optimist; Before I speak I ask forgiveness...; everyone can make mistakes...; he humbly admits his error....; We can never be satisfied as long as ...; We must not be guilty of wrongful deeds...);

- лексика емоційного самовираження (We are happy; We feel bad; We regret; I welcome it; I am happy to join with you today...);

- лексика суб'єктивного прогнозування (We shall overcome; We are going to win; I have a dream);

- лексика суб'єктивної оцінки лінії поведінки адресата (Who may now argue we were wrong? They see we were right. We are doing the right thing; Don't get me wrong; You, people, have made history);

- лексика актуалізації рольового статусу адресата (my fellow citizens of the world; you are free citizens; we are consumers);

- лексика, що підтверджує категоричність спонукання (immediately; now; Are you ready? What I am opposed to is...);

- лексика, яка нейтралізує категоричність (I advise you to ...; to my mind it is not worth it ..., don't forget / remember ...);

- лексика, що збільшує інтенсивність ілюкутивної сили (I beg you..., for haven's sake..., I am totally against it..., I truly believe...);

- лексика суб'єктивної оцінки слухача (your opinion/position is very important to me; all this really matters to me);

- лексика, що виражає солідарність мовця з суб'єктивною позицією слухача (I share your opinion; My position is the same as yours; I feel likewise; I agree with you; You and I know it).

Відповідно до критерію урахування рідної мови (зіставності) добору підлягають ті англійські лексичні одиниці, фразеологізми, які мають відмінності в семантичному та функціональному полі порівняно з українською мовою. Означений критерій спрямований насамперед на уникнення міжмовної інтерференції, яка гальмує процес якісного використання персуазивних тактик. Відповідно до означеного критерію добору підлягають культурно марковані лексичні одиниці, які використовуються носіями мови релевантно означених ситуацій спілкування, а також підлягають адекватному сприйняттю носіями мови.

Щодо критерію тематичності добору підлягає лексика, яка відповідає ситуаціям персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

Відповідно до означеного критерію добір лексики здійснюємо на основі ситуативно-тематичного атласу [53, с. 17-18], що передбачає врахування 1) сфери спілкування (в межах предмету нашого дослідження сферою спілкування є публічна та економічна); 2) типової комунікативної ситуації, яка охоплює мотиви взаємодії, цілі мовленнєвих дій, конкретні мовленнєві дії, умови протікання спілкування, соціальні ролі співрозмовників (у межах предмету нашого дослідження комунікативною ситуацією є переконання); 3) соціально-комунікативна роль комунікантів (адресант виступає в ролі журналіста, який здійснює аналітичний коментар, або громадського чи політичного діяча; адресатами є пересічні громадяни – телеглядачі, учасники зборів, мітингів тощо); 4) вид спілкування (публічне, розраховане на вплив на широку публіку); 5) тема, підтема, мотив, смислові віхи (характеристика особистості, організації чи події; суспільно-політична тематика); 6) текст (як фіксація текстової діяльності комунікантів).

За тематичним критерієм добору підлягають:

а) лексичні одиниці на позначення характеристики особистості, організації чи події для створення її позитивного чи негативного іміджу, притаманні для публіцистичного стилю мовлення, для публічної та економічної сфери, для

типової комунікативної ситуації переконання, для професійного мовлення журналіста (positive meaning: rights, benefit, independence, accomplishment, strength, accurate, certain, confident, absolutely, one-hundred percent, lead, to join; negative meaning: confusing, harmful, outrageous, shocking, shameful, offensive, horrible, severe);

б) лексичні одиниці на позначення суспільних та політичних понять, реалій, процесів, які використовуються в таких тематичних блоках: успіх Вашої кар'єри та правильність вибору; майбутнє країни в наших руках; зміни на краще уже незабаром, скажи палінню – ні! перевіряйте якість продуктів харчування, ваш голос на виборах мера міста дуже важливий, голосуй, або програєш; шляхи боротьби з корупцією мають позитивні тенденції, конкуренція – основа розвитку економіки країни; означені підгрупи лексики властиві для публіцистичного стилю мовлення, для публічної та економічної сфери, для типової комунікативної ситуації переконання, для професійного мовлення громадського / політичного діяча. Прикладом можуть слугувати такі лексичні одиниці freedom, nation, justice, life, liberty and the pursuit of happiness, future, change, faith, hope, etc.

Добір граматичного матеріалу. Обсяг граматичного матеріалу для формування умінь говоріння визначається, з одного боку, виходячи з потреб спілкування, які сформульовано у вигляді цілей навчання і вимог до результатів, а з іншого боку, виходячи з можливостей оволодіння граматичним матеріалом студентами [136, с. 54]. При доборі граматичного матеріалу для навчання персуазивного мовлення враховуємо, що а) студенти четвертого курсу мають високий рівень граматичної компетентності з іноземної мови (рівень B2); б) навчання персуазивного мовлення здійснюється в межах публіцистичного стилю та жанрів аналітичного коментаря і публічного виступу на суспільну, політичну тематику. Саме тому добір граматичного матеріалу полягатиме не в визначенні нових граматичних конструкцій, якими мають оволодіти студенти, а в виборі тих граматичних конструкцій, які характерні для англійського усного публіцистичного мовлення. І мета навчання граматики на

цьому етапі полягає насамперед в унормуванні мовлення студентів відповідно до специфіки публіцистичного стилю мовлення.

Науковці-методисти нині виділяють цілу низку критеріїв добору граматичного матеріалу: критерій стабільності, зразковості, урахування рідної мови (зіставності), стилістичної унормованості, інтеграції і комплексності функціонування мовних засобів, системності і логічного структурування мовних засобів [87; 136; 142]. Для добору граматичного матеріалу, необхідного для володіння персуазивним мовленням визначаємо критерії стабільності та стилістичної унормованості.

Відповідно до критерію *стабільності* добору підлягають ті граматичні конструкції, які є типовими та часто вживаними в тактиках публіцистичного персуазивного мовлення (наприклад, питальні, спонукальні, окличні речення, неповні речення). Врахування критерію *стилістичної унормованості*, передбачає добір граматичних конструкцій, які відповідають нормам публіцистичного стилю, неврахування цього критерію призводить до втрати прагматики тексту.

Аналіз наукових джерел та відповідних публіцистичних текстів дав можливість окреслити граматичні конструкції, які характерні для персуазивного публіцистичного усного мовлення.

До таких конструкцій належать **парентетичні внесення** (парентези) – вставні конструкції, які є другорядними по відношенню до основного висловлення, які руйнують лінійність синтаксичних зв'язків у реченні, проте наповнюють його живою експресією і емоційністю: алотріологія (вид парентез, при якому тематичний зв'язок між вставкою і основною фразою опосередкований або не спостерігається взагалі); катаплока (риторичний оклик у середині фрази, оформлений як парентеза); конвергенція парентези і риторичного оклику. [And remember that life's A Great Balancing Act. And will you succeed? Yes! You will, indeed! (98 and $\frac{3}{4}$ percent guaranteed). Kid, You'll move mountains! // Доктор Сьюз. Місця, куди ти підеш! (Dr. Seuss, Oh, The Places You'll Go!), - 1990]; парембола (вид парентези, який полягає в дуже

тісному тематичному зв'язку між головною і вставною фразами) [I have a great story recently – I love telling it – of a little girl who was in a drawing lesson... (з виступу Ken Robinson: Do schools kill creativity? [231]), Get your facts first, and then you can distort them as much as you please. (*Facts are stubborn, but statistics are more pliable.*) (Mark Twain)].

Парентеза формує двоплановість висловлення, перетворюючи його з інформативної структури в інформативно-експресивний комплекс. Завдяки цьому парентетичне внесення дозволяють автору не тільки привертати увагу адресата до того чи іншого факту, але також служать для логічної організації текстового простору і здатності в стислій формі передати авторський коментар до змісту. У парентезах інформація підлягає синтаксичній компресії, тому текст стає лаконічним [66].

Комунікативна інверсія є також характерною для усного публіцистичного мовлення. Головною функцією комунікативної інверсії є протиставлення найбільш значущих і інформативних фрагментів іншим, більш нейтральним, елементам висловлення. У складнопідрядних реченнях інверсії може підлягати структура речення в цілому — коли спочатку йде підрядна частина, а потім головна. Наприклад, інверсія в причинному складнопідрядному реченні призводить до фокусації уваги адресата саме на причинах, а не наслідках [66]: I say to you today, my friends, so even though it could not have happened had we not worked together.

Усне публіцистичне мовлення характеризують також **питальні речення**, які стилістично більш навантажені, ніж стверджувальні, дозволяють автору змодельовати діалог з потенційним читачем і привернути його увагу до особливо важливих місць повідомлення [66], наприклад: How do we create a harmonious society out of so many kinds of people? What progress will we have made? What change will they see?

Отже, при доборі та навчанні граматики варто зосередитися насамперед на риторичному синтаксисі — граматичних конструкціях, які призводять до емоційно-експресивного забарвлення персуазивного мовлення. Студенти

четвертого курсу мають міцні граматичні навички і тому немає потреби в доборі нормативного синтаксису та морфології.

Добір невербальних засобів персуазивного мовлення. Сучасні науковці-методисти одностайно визнають той факт, що в процесі навчання мови підлягають засвоєнню культурно марковані одиниці всіх рівнів мови, в тому числі і невербальні засоби, що відображають своєрідність культури досліджуваного лінгвокультурного соціуму [56, с. 4].

Серед основних критеріїв добору невербальних засобів персуазивного мовлення визначають критерії культурної спрямованості (чіткої диференціації з рідною культурою); функціональності; мовленнєвого етикету; статусу партнерів по спілкуванню; екзотичності, системності, відповідності програмному матеріалу, достатнього мінімуму [5; 56; 63]. З низки означених критеріїв для навчання персуазивного мовлення добираємо критерій функціональності, статусу партнерів по спілкуванню, культурної спрямованості. Вважаємо доцільним додати до означеного переліку критерій комунікативної цінності.

Відповідно до критерію *комунікативної цінності* добору підлягають кінесичні (жести і жестові рухи), окулесичні (погляди), аускультивні (аудіальна поведінка людей), гаптичні (мова дотиків і тактильної комунікації), ольфакційні (мова запахів), проксемічні (простір спілкування), хронемічні (час спілкування), які сприяють реалізації аргументативних, емотивних та оцінних тактик персуазивного мовлення, які допомагають досягнути основну ціль – переконати слухача.

Відповідно до критерію *функціональності*, який передбачає добір тих невербальних засобів, які існують в повсякденній свідомості носія мови, що вивчається, а також виключення нестабільних, нестійких жестів (наприклад, «почухувати боки біля ребер») [5], добору підлягають ті невербальні засоби, яким властива певна персуазивна інформативність. Невербальні засоби, які позбавлені інформатизації персуазивного мовлення не підлягають добору та

окремого вивчення студентами (наприклад, почухування носа, прикусування губ, дрижання від холоду тощо).

Критерій *статусу партнерів по спілкуванню* передбачає врахування соціального статусу особистості, що охоплює права і обов'язки, а також очікувану поведінку, що впливає з цього статусу. За допомогою невербальних засобів адресант намагається підкреслити свій соціальний статус [56]. Під час добору невербальних засобів комунікації необхідно враховувати, що мовець є людиною публічною, діловою (журналіст, громадський / політичний діяч), відповідно, як людина публічна він має себе поводити. А отже, його міміка, рухи, жести мусять бути стриманими навіть в умовах, коли потрібно переконати слухача.

Доцільність критерію *культурної спрямованості* при доборі невербальних засобів комунікації ґрунтується на невербальній омонімії – збіг значень і способів презентації невербальних посилів у рідній та іноземній мовах [56]. Мовець має знати та уникати мовних засобів, які можуть призвести не просто до невдалого комунікативного акту, але й надати результату спілкування зовсім протилежного ефекту, що супроводжуватиметься культурним шоком. Мовець має користуватися у ситуаціях персуазивної комунікації тими невербальними засобами, що й носії мови.

Тож добору підлягають невербальні засоби персуазивного мовлення, яким властива комунікативна цінність, функціональність, статус партнерів по спілкуванню, культурна спрямованість. Наприклад, англійська й американська міміка мають загальну відмітну рису — усмішливість: в англійців та американців прийнято вважати, що посмішка демонструє ввічливість по відношенню до співрозмовника; американські партнери дивляться в очі тільки тоді, коли хочуть переконатися, що співрозмовник їх правильно зрозумів; англійські партнери постійно дивляться на співрозмовника, коли його слухають, а на знак того, що вони почули і зрозуміли, моргають очима; англійці піднімають брови вгору на знак вираження скептицизму [134].

Добір текстів. Використання цілісних оригінальних текстів у навчанні говоріння є обов'язковим, оскільки тексти слугують а) джерелом фактуальної інформації, яка стає предметом персуазивного мовлення, б) джерелом для наслідування композиційних та тактичних особливостей текстів з домінантною персуазивною стратегією; в) джерелом добору та наслідування вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивності.

Для добору текстів нині використовуються критерії: врахування рівня мовної та професійної підготовки студентів, професійної спрямованості, інформативності, актуальності та значущості, автентичності, цілісності тексту, науковості [162; 114; 168; 129; 180; 181; 212]; критерій мовної складності, художньо-естетичної значимості твору, контрастивності іншомовної та рідної культури, функціонально-стилістичний критерій, критерій малої форми тексту, орієнтованість на формування вмінь іншомовного спілкування, які можна формувати на основі текстів [35]. Серед означених критеріїв найбільш релевантними для нашого дослідження є критерії інформативності, автентичності текстів, контрастивності іншомовної та рідної культури, критерії малої форми та цілісності. До цих критеріїв варто також додати критерій комунікативної цінності текстів.

Відповідно до мети й предмету нашого дослідження добору підлягають писемні та усні публіцистичні тексти з домінантною персуазивною стратегією. Під час добору та використання усних текстів орієнтуємося насамперед на лінгвостилістичні особливості саме усного персуазивного мовлення, на паравербальні та невербальні засоби переконувального мовлення. При доборі та використанні писемних текстів орієнтуємося на інформаційні характеристики таких текстів: студентам простіше з друкованих текстів добирати інформацію, необхідну для моделювання власного персуазивного мовлення, акцентувати увагу на композиційних, вербальних особливостях, персуазивних тактиках мовлення.

Відповідно до критерію *комунікативної цінності*, добору підлягають писемні та усні тексти, в яких персуазивна стратегія є домінантною, які

охоплюють низку аргументативних, емотивних та оцінних тактик; яскраво виражені композиційні та лінгвостилістичні особливості монологів обґрунтувань, повних спростувань, часткових спростувань, полемічних монологів. Добору підлягають тексти аналітичних коментарів характеристик особистості, організації, події та публічних виступів (виступи, які надихають, агітаційні виступи, власне переконливі виступи).

Критерій *інформативності* передбачає, що кожен окремий текст володіє новою інформацією по певній темі і тим самим сприяє підвищенню рівня компетентності у рамках певної теми. Згідно з цим критерієм відібрані тексти повинні представляти кілька поглядів на одну проблему, містити проблемні та суперечливі ситуації. Дані характеристики дають можливість активізувати мовленнєву та розумову діяльність студентів у вирішенні проблемних завдань сприйняття й розуміння тексту, спонукають студентів до інтелектуальної та мовленнєвої активності і втягують у проблемне обговорення іноземною мовою [35, с. 71]. Відповідно до критерію інформативності, добору підлягають писемні та усні тексти, які містять актуальну інформацію суспільно-соціального, політичного, економічного характеру, актуальні сучасні події, на які існують різні, часто протилежні думки і які потребують певного роз'яснення широкій аудиторії, вимагають прийняття аудиторією певного погляду, думки, переконання.

За критерієм *автентичності* добору підлягають лише оригінальні тексти, які складені / виголошені носіями мови й охоплюють вербальні, невербальні, паравербальні та структурно-композиційні особливості англійського персуазивного мовлення.

Критерій *контрастивності іншомовної та рідної культури* спрямований на добір текстів, які репрезентують повні або часткові розбіжності країнознавчих та соціокультурних фонів з метою запобігання культурної інтерференції. Такі типи текстів дозволяють ілюструвати можливості інтерпретації інокультурних явищ, а також передбачати можливе нерозуміння в процесі міжкультурного іншомовного спілкування [35, с. 72]. Відповідно до

цього критерію, добору підлягають тексти, які містять англійськомовні вербальні, паравербальні та невербальні культурно марковані одиниці, відмінні від українськомовних, які впливають на зміст та прагматику персуазивного мовлення.

Відповідно до критеріїв *малої форми та цілісності*, добору підлягають невеликі за обсягом та цілісні за структурою та змістом тексти: обсяг друкованого тексту (відповідно до програмних вимог) має складати приблизно 4000 друкованих знаків; тривалість звучання аудитивного тексту – близько 10 ± 2 хвилин. Такі тексти дозволяють ефективно здійснювати аналіз персуазивних тактик та вербальних, невербальних і паравербальних засобів їх вираження.

Тож відповідно до означених критеріїв студенти повинні працювати з усними та писемними цілісними автентичними текстами малої форми, які мають комунікативну цінність (з домінантною персуазивною стратегією та чітко вираженими персуазивними тактиками), інформативність (містять актуальну політичну, економічну, суспільно-соціальну інформацію) та контрастність іншомовної та рідної культур.

Користуючись інтегровано означеними критеріями, нами дібрано низку текстів з домінантною персуазивною стратегією, зразки яких наводимо нижче.

Зразки текстів аналітичних коментарів:

Монолог-обґрунтування Faust Drew. The case for college [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.harvard.edu/president/speech/2014/case-for-college> [227]

Монолог-спростування King Jr. Martin Luther. Letter from Birmingham Jail [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.africa.upenn.edu/Articles_Gen/Letter_Birmingham.html

Полемічний Robinson Ken. Do schools kill creativity? [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_

монолог schools_kill_creativity [231].

Зразки текстів публічних виступів:

- Виступ, який надихає* 1. Sandberg Sheryl. Speech by Sheryl Sandberg, Chief Operating Officer, Facebook [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://barnard.edu/headlines/transcript-and-video-speech-sheryl-sandberg-chief-operating-officer-facebook> [233].
2. Luther Jr. King Martin. I have a dream [delivered 28 August 1963, at the Lincoln Memorial, Washington D.C.] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm> [229].
- Агітаційний виступ* Obama Barack. Address in Chicago Accepting Election as the 44th President of the United States, November 4, 2008 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=84750> [230].
- Власне переконливий виступ* Rowling J.K. The Fringe Benefits of Failure, and the Importance of Imagination [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nkREt4ZB-ck> [232]

Отже, аналіз наукової літератури дав можливість визначити предметні, логічні та мовно-мовленнєві труднощі навчання англійського монологічного персуазивного мовлення, а також здійснити добір фонетичного, лексичного, граматичного, невербального та текстового матеріалу. Для добору фонетичних одиниць визначено критерії відповідності потребам спілкування, нормативності, автентичності та лінгвосоціокультурної маркованості; для добору лексичних одиниць – комунікативної цінності, урахування рідної мови (зіставності), тематичності; для добору граматичних одиниць – стабільності,

стилістичної унормованості; для добору невербальних засобів комунікації – функціональності, статусу партнерів по спілкуванню, культурної спрямованості; для добору текстів – комунікативної цінності, інформативності, автентичності текстів, контрастивності іншомовної та рідної культури, критерії малої форми та цілісності.

2.3. Підсистема вправ і завдань для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення є можливим за умови розроблення та упровадження в навчальний процес підсистеми вправ і завдань.

Вправа розуміється як планомірно організоване повторне виконання дії (розумової або практичної) з метою її засвоєння або підвищення якості [116, с. 382]. Метою вправи є вдосконалення мовленнєвих навичок і вмінь із поступовою їх автоматизацією та наростанням мовних / мовленнєвих операційних труднощів завдяки залученню навчальних, комунікативних та індивідуальних стратегій [45, с. 81]. Навчальне завдання розуміємо як форму організації діяльності учня, що передбачає самостійне виконання ним сукупності послідовних дій, спрямованих на досягнення певних цілей. У лінгводидактиці цими цілями можуть бути формування певних думок в усній і письмовій формах, отримання й передача певної інформації. Таке визначення поняття завдання дає можливість розглядати його як форму навчальної діяльності, що може проявлятися у підготовці до внутрішньо вмотивованої діяльності, пов'язаної з передачею інформації та її розумінням, тобто до комунікації [123, с. 4]. Переважна більшість завдань, які використовуємо в навчанні монологічного мовлення є мовленнєвими. Мовленнєві завдання розуміємо як вид завдання, який є стимулом до виконання мовленнєвої дії, сприяє закріпленню пройденого навчального матеріалу, формуванню та вдосконаленню мовленнєвих умінь. Мовленнєві завдання переважають при

навчанні з використанням комунікативних методів, в тому числі й проектної методики [2, с. 235].

Навчання персуазивного мовлення з використанням проектної методики, на наше переконання, містить як комплекси вправ, так і комплекси завдань. Вправи застосовуємо переважно на етапі підготовки до продуктивного мовлення під час дрилінгу, коли маємо сформувати / удосконалити у студентів певні мовленнєві навички. Завдання слід застосовувати під час самої проектної роботи, яка не має ознак вправи, а є комплексом завдань.

Під час організації навчання англійського персуазивного мовлення орієнтуємося на характеристики вправ і завдань, виділені В. М. Плахотник: для вправ – багаторазовість виконання дії (операції), короткочасність (7 ± 2 операцій), подолання обмеженої кількості труднощів (краще однієї), формування і закріплення окремої навички чи вміння, виконуються на основі зразка, можливі ключі для самоконтролю; для завдань – одноразовий характер, хоча можливе і повторне виконання, тривалість виконання – від кількох хвилин до кількох годин і більше; виконуються на основі сформованих навичок і вмінь, навички і вміння вдосконалюються, ключі неможливі, оскільки результат виконання завдання різними учнями різний [123, с. 5].

Систему вправ розуміємо як «сукупність необхідних видів вправ, що виконуються в такій послідовності і в такій кількості, які враховують закономірності формування умінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності в їх взаємодії і забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземною мовою в заданих умовах» [166, с. 59]. Підсистему вправ розуміємо як «ретельно розроблену, послідовну організацію груп, типів і видів вправ, яка спирається на особливості формування й удосконалення навичок та розвиток умінь, згідно з виділеними та уточненими етапами навчання [82]. До наведених визначень додаємо компонент «завдання» і маємо дефініцію поняття **«підсистема вправ і завдань для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення»**, яку розуміємо як сукупність груп вправ і завдань певних типів і видів, які

а) організовані у певній послідовності з урахуванням психологічних засад формування навичок і вмінь, а також дидактичних і методичних принципів навчання, і які б) спрямовані на поетапне формування в майбутніх філологів навичок та вмінь англійського усного персуазивного мовлення.

Тож вправи та завдання на навчання усного монологічного персуазивного мовлення розглядаємо як підсистему, яка входить до системи вправ і завдань на говоріння.

Під час розроблення та впровадження підсистеми вправ орієнтуємося на структуру вправи – будь-яка вправа складається з таких етапів: інструкція, зразок виконання вправи (може бути відсутній), виконання завдання (сукупність дій), контроль виконаного завдання [99, с. 64; 123, с. 5]. Відповідно, при виконанні завдань, визначаємо такі етапи: інструкція, а також передбачуваний результат (за потреби), виконання дій, контроль виконаного завдання, рефлексія.

Отже, для розроблення підсистеми вправ і завдань необхідно а) визначитися з етапами їх репрезентації та б) розробити для кожного етапу групи вправ і завдань певних типів і видів.

Проблема етапності у навчанні усного монологічного мовлення була предметом багатьох серйозних досліджень. Етап у навчанні монологічного мовлення розуміємо як відрізок часу в процесі формування навичок і вмінь, який має специфічні завдання [140, с. 7].

Аналіз наукових та навчально-методичних праць з проблем навчання монологічного мовлення дав можливість констатувати наявність двох моделей: 1) модель *формування* умінь монологічних висловлень (яка реалізується на початковому етапі навчання мови і полягає у формуванні умінь складати окремі фрази, поєднувати їх у надфразові єдності та тексти) та 2) модель *розвитку* умінь продукування монологічних висловлень (яка реалізується на просунутому етапі навчання мови, коли у студентів уже сформовані уміння монологічного мовлення, і полягає у навчанні монологів певної тематики, функціональних типів, жанрів, прагматики).

С. Ніколаєва та Ю. Пассов обґрунтовують, що навчання монологічного мовлення має відбуватися у три етапи: I етап – навчання мовлення на фразовому рівні (висловлення однієї закінченої думки, твердження за темою); II етап – навчання мовлення на надфразовому рівні; III етап – навчання мовлення на текстовому рівні різних функціонально-сміслових типів мовлення згідно з тематикою, передбаченою програмою (поєднання кількох фраз у текст) [99, с. 173; 113, с. 177]. Г. В. Рогова, пропонуючи «шлях знизу вгору» в основу навчання покладає речення – елементарне висловлення (I етап – продукування коротких висловлень за певною темою; II етап – конкретизація й уточнення сказаного шляхом нарощування обсягу висловлення; III етап – самостійне розгортання висловлення) [132]. З. М. Кім, досліджуючи методичну систему навчання монологічного висловлення іноземних студентів медичного профілю виділяє три етапи: I етап пов'язаний з автоматизацією граматичних, лексичних і фонетичних навичок у системі закінченого речення; II етап формування знань семантики лексем і конструкцій, часткової або повної їх взаємозамінності; сфери вживання; III етап – формування умінь будувати завершене висловлення, вміння побудувати і реалізувати програму висловлення [74]. Такі моделі були розроблені для *формування* умінь монологічного мовлення в учнів середньої школи і передбачають, вочевидь, початковий етап (коли учні вчаться проговорювати окремі фрази, надфразові єдності), тому для навчання студентів-філологів четвертого курсу персуазивного мовлення ця модель не є релевантною, оскільки студенти вже добре говорять іноземною мовою, а їхнє мовлення потребує лише стилістичної та прагматичної унормованості.

Модель *розвитку* умінь продукування монологічних висловлень застосовується науковцями для навчання мови на просунутому етапі вивчення мови. Саме таку модель обираємо і для навчання англійського персуазивного мовлення майбутніх філологів.

Проаналізувавши присвячені навчанню монологічного мовлення праці останніх десяти років, ми дійшли висновку, що для розвитку умінь

продукування монологічних висловлень науковці пропонують використовувати вправи та завдання з дотриманням певних етапів.

Є. М. Сунцова, досліджуючи проблему навчання монологічного мовлення студентів в умовах професійно орієнтованого спілкування, виділяє I етап підготовчий (введення й тренування нових лексичних одиниць), II – рецептивний (розуміння змісту автентичних текстів), III – пострецептивний етап, який складається з аналітичного (аналіз структури монологів різних функціональних типів), репродуктивного (імітування монологічних висловлень різних типів з елементами коментування) і продуктивного (продукування власних монологів) підетапів [150]. Виходячи з умов навчання іноземної мови студентів-філологів четвертого курсу, вважаємо, що підготовчий та рецептивний етапи можна оминати під час навчання англійського персуазивного мовлення, оскільки у студентів уже сформовані міцні лексичні навички та уміння читання. Проте ми погоджуємося в тому, що існує потреба в пострецептивному, репродуктивному і продуктивному етапах.

О. В. Сердюк визначає чотири етапи навчання монологічного мовлення студентів мовних факультетів: I етап – підготовча робота викладача (аналіз викладачем навчального тексту зразка з метою виявлення його жанрово-композиційних особливостей), II етап – підготовча робота студентів (добір студентами змістових складових майбутнього монологу); III етап – тренування (1-ий підетап – спрямований на володіння вербальними контекстами кожного змістового фрагмента, 2-ий підетап – відпрацювання основних характеристик монологу – зв'язність, послідовність, логічність і наявність певної структури); IV етап – практика (продукування власних монологів, студенти пропускають ситуації мовлення через призму свого життя) [140]. На наше переконання, означена модель лише частково відповідає специфіці навчання англійського персуазивного мовлення, оскільки на просунутому етапі в умовах четвертого року навчання студенти повинні здійснювати самостійно аналіз текстів, зайвою є і відпрацювання основних характеристик монологу. Проте ми погоджуємося з думкою автора про потребу етапів тренування та практики.

О. Ю. Фролікова, досліджуючи проблему навчання студентів-мовників монологічного висловлення на основі рефлексії на початковому етапі, виділяє п'ять етапів: I – інформаційно-мотивуючий (розвиток мотивації та формування орієнтаційної основи дії), II – орієнтаційно-репродуктивний (формування схеми орієнтаційної основи дії й виконання мовленнєвої дії на її основі), III – репродуктивний (удосконалення мовленнєвої дії з поступовим зменшенням опор), IV – репродуктивно-продуктивний (виконання мовленнєвої дії на основі інтеріоризуючих опор в межах одного типу мовлення), V – творчий (розвиток умінь вільного монологічного мовлення) [160, с. 17-21]. Означена модель присвячена навчанню монологічного мовлення студентів на початковому етапі, коли студенти опановують більш прості форми монологів, коли необхідним є поступовий відхід від опор, коли студенти знайомляться з композиційними особливостями монологів. В умовах четвертого року навчання студенти не потребують інформаційно-мотивуючого та орієнтаційно-репродуктивного етапів, а використання опор для складних за змістом монологів є природним і необхідним.

Модель В. В. Чистякової охоплює I підготовчо-ознайомлювальний етап, орієнтований на особистісно-мотиваційну сферу студентів; II тренувальний етап передбачає умовно-комунікативні, комунікативні та лінгво-методичні проблемні завдання на основі мікротекстів, спрямовані на активізацію досліджуваного матеріалу в практиці спілкування, III етап виконання, який супроводжується вправами на активне сприйняття і самоаналіз, IV контрольний етап спрямований на оцінку ефективності реалізованого висловлювання і подальшу корекцію формованих навичок [165]. Означена модель не передбачає проектної роботи, яка є головною у межах предмету нашого дослідження; крім того вона не враховує специфіки навчання студентів четвертого курсу.

Модель Л. В. Лазоренко, присвячена навчанню монологічного мовлення майбутніх математиків з використання проектної методики, має I орієнтаційний етап (формування знань про мовні, жанрово-композиційні, функціонально-сміслові особливості монологічного мовлення); II рецептивно-аналітичний

етап (вдосконалення вмінь читання; формування умінь аналізу та визначення мовних, жанрово-композиційних особливостей монологів різних типів); III дотекстовий етап (формування мовленнєвих навичок та композиційних умінь); IV текстово-репродуктивний етап (формування умінь наслідувати мовні особливості монологів різних типів у процесі підготовки та виголошення репродуктивних проєктів); V текстово-продуктивний етап (формування умінь самостійно готувати та продукувати монологи) [87]. Навчання студентів-філологів четвертого курсу не потребує орієнтаційного етапу, оскільки студенти мають достатньо глибокі знання про мовні, жанрово-композиційні, функціонально-сміслові особливості монологічного мовлення, також не слід зосереджуватися на формуванні мовленнєвих навичок.

С. В. Тімоніна виділяє такі етапи: I – дотекстовий (формування стилю мовлення: студенти опановують стратегії вибору ситуації спілкування і відповідного мовленнєвого жанру монологу), II етап – оформлення жанру і типу мовлення (формування дискурсивної компетенції, що дозволяє конструювати усні висловлення різних функціонально-сміслових типів і мовленнєвих жанрів), III етап – реалізації усного наукового монологічного висловлення. Означена модель більшою мірою спрямована на навчання жанрово-стилістичних та функціонально-сміслових особливостей монологічного мовлення, з якими студенти четвертого курсу вже знайомі і не потребують такої детальної роботи.

С. Е. Кіржнер визначає лише два етапи навчання монологічного мовлення – підготовчий та основний (який охоплює рецептивно-репродуктивний, рецептивно-продуктивний і продуктивний підетапи [76, с. 170]. З висновками С. Е. Кіржнер частково збігаються погляди Н. Л. Драб, яка визначає три етапи: I етап (рецептивно-репродуктивний), II етап – репродуктивно-продуктивний, та III етап – продуктивний [52]. Означена модель є в цілому ефективною, проте, на наше переконання, вона не охоплює аналітичної роботи студентів, а також не відображає специфіки навчання персуазивного мовлення.

Запропонована лінгводидактична модель навчання стратегій говоріння мовлення майбутніх учителів Д. Г. Терещук охоплює тактичний (активізація фонетичних та лексико-граматичних навичок для реалізації тактичних прийомів), тактично-стратегічний (активізація мовленнєвих вмінь у говорінні); стратегічно-симуляційний етап (оволодіння студентами комунікативними стратегіями на високому рівні та ефективність у побудові ними власної лінії мовленнєвої поведінки). У цілому оригінальна і виправдана модель, проте вона не передбачає окремим етапом аналізу готових текстів, який, на наше переконання, є вкрай важливим, оскільки навчання продукування монологів здійснюється шляхом наслідування лінгвостилістичних та композиційних особливостей, невербальних та паравербальних засобів комунікації.

Аналіз наукових праць останніх десяти років дав можливість визначити, що переважна більшість науковців одностайні в тому, що навчання монологічного мовлення в умовах ВНЗ має здійснюватися поетапно. Науковцям нині не вдалося виробити спільної етапності, яка б була універсальною, проте, як нам видається, немає рації це робити, оскільки кожна модель має враховувати рівень опанування мовою, психо-фізіологічні особливості учнів/студентів, зміст та цілі навчання, складність матеріалу тощо.

Проте можемо констатувати, що нині можна спостерігати певну тенденцію в етапності навчання монологічного мовлення: переважна більшість науковців вважає, що у навчанні монологічного мовлення має бути а) дотекстова робота, яка полягає у формуванні відповідних мовленнєвих навичок, б) репродуктивний етап, який полягає у відтворенні в усному мовленні цілісних текстів, в) продуктивний етап, що полягає в самостійному продукуванні цілісних текстів, г) навчання здійснюється на основі свідомого засвоєння жанрово-композиційних, стилістичних, прагматичних особливостей мовлення. На означені етапи будемо і ми орієнтуватися.

Проаналізувавши низку моделей навчання монологічного мовлення, ми доходимо до висновку, що вони лише частково задовольняють організацію процесу навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення. Тому постає

завдання визначитися з етапами навчання, які враховують низку чинників (навчання відбувається в умовах четвертого курсу, студенти повинні володіти широкими екстралінгвістичними знаннями, навчання потребує етапності, формування лексичних, граматичних та фонетичних навичок не складає предмету окремого навчання, тому може відбуватися без дотримання обов'язкових етапів, в основу навчання монологічного жанрово маркованого мовлення слід покласти наслідування відповідних зразків), а також розробити релевантні цим етапам вправи.

I. Навчання майбутніх філологів англійського персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу потребує інтегрування цілої низки умінь – лінгвостилістичних, стратегічно-прагматичних, тактичних, жанрово-композиційних, соціокультурних, текстово-продуктивних. Персуазивне мовлення має виконувати переконувальну функцію й бути вплетене в соціокультурний контекст. Єдиним способом навчання англійського персуазивного мовлення, яке б адекватно сприймалося носіями мови, ми вважаємо *наслідування* найкращих зразків усних та писемних текстів аналітичних коментарів та публічних виступів з переконувальною домінантною стратегією (наслідування вербальних, паравербальних та невербальних засобів, композиційних особливостей, особливостей побудови та вербалізації різних тактик тощо).

Тому першим етапом у навчанні визначаємо етап **рецептивно-аналітичний**, який полягає в аудіюванні та читанні англійських оригінальних текстів з домінантною персуазивною стратегією з подальшим аналізом вербальних, паравербальних та невербальних засобів, композиційних особливостей, тактичних, стратегічних особливостей.

Цілями рецептивно-аналітичного етапу визначаємо:

- формування знань про композиційні особливості текстів різних функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка); тактики персуазивного мовлення,

композиційні особливості аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурні характеристики англійського персуазивного мовлення;

- формування інтерпретаційних умінь (підрозділ 2.1).

Для реалізації поставлених цілей на рецептивно-аналітичному етапі розробляємо дві групи завдань:

Перша група: рецептивні аналітичні завдання на читання;

Друга група: рецептивні аналітичні завдання на аудіювання.

Рецептивні аналітичні завдання на читання мають такі переваги: дозволяють студентам зосередитися на композиційних, вербальних, стилістичних та тактичних особливостях персуазивного мовлення, працювати в темпі, зручному для кожного студента, вдаватися до повторних прочитань фрагментів текстів, цілих текстів, обговорювати фрагменти тексту в міні-групах.

Рецептивні аналітичні завдання на аудіювання мають такі переваги: дозволяють студентам ознайомитися з граматичними, лексичними, фонетичними, паравербальними особливостями усного англійського персуазивного мовлення, сприймати усне мовлення безпосередньо від носіїв мови, звикати до темпу, тембру, зовнішніх перешкод, зайвих шумів.

До завдань першої та другої груп належать:

- завдання на читання (прослуховування) та інтерпретацію змісту / смислу персуазивних публіцистичних текстів,

- завдання на читання (прослуховування) та визначення тактик персуазивного мовлення,

- завдання на читання (прослуховування) та визначення композиційних та жанрово-стилістичних особливостей аналітичного коментаря / публічного виступу,

- завдання на читання (прослуховування) та визначення можливого прагматичного ефекту.

На першому етапі доцільним є використання *прийому аргументування / спростування у навчанні*. Суть цього прийому полягає в тому, що студенти уже

з перших занять використовують тактики аргументування / спростування в реальних навчальних умовах. Означений прийом вважаємо доцільним використовувати під час перевірки виконаних завдань: студенти стають активними учасниками процесу обговорення, вступаючи в дискусії з однокурсниками, тим самим використовуючи тактики аргументування / спростування. Хоча тематично дискусійне мовлення студентів є академічним, проте вони вчаться композиційно та тактично правильно вибудовувати аргументування, повне/часткове спростування, полеміку. Ці уміння студенти можуть переносити на персуазивне публіцистичне мовлення.

Наведемо приклади завдань першої та другої групи.

Завдання 1 (Група 1). *Мета:* формування знань про тактики персуазивних аргументативних текстів, про вербальні засоби реалізації цих тактик.

Інструкція: Do you know any great public speakers? What do you know about any of the people in the photos?

What qualities make a great speaker?

Circle the 3 key words that describe the qualities of a great speaker?

You are going to examine a final section of the speech Barack Obama made when he was first elected President in 2008. Quickly read through the transcript of the speech and tick (✓) the purpose of the speech:

- to inform;
- to inspire;
- to entertain;
- to persuade.

Barack Obama uses a lot of persuasive techniques and literary devices to have an impact on the audience. Read the speech again and highlight the devices Barack Obama uses. Cite the specific elements (linguistic features) in the text.

Fill in the examples from Barack Obama's Address:

<i>Alliteration</i> : repetition of the same sound beginning several words in a sequence.	Examples:
<i>Parallelism</i> : the arrangement of words, phrases, clauses, or larger structures placed side by side, making them similar in form.	Examples:
<i>Repetition</i> : a word or phrase used two or more times in close proximity.	Examples:
<i>Using Emotion-Arousing Words</i> .	Examples:

Using Reference to the Past.	Examples:
Using Quotes.	Examples:

Вид завдання: завдання на читання та аналіз тактик аргументативного персуазивного мовлення, на аналіз засобів вербалізації означених тактик.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно в міні-групах.

Контроль: усний (після виконання завдання студенти разом з викладачем перевіряють якість виконання завдання; обов'язковим є елемент дискусії, в ході якої студенти обмінюються думками, своїми міркуваннями, доводять й обґрунтовують свою думку / спростовують думки інших (*прийом аргументування / спростування у навчанні*)).

Посилання на текст, запропонований для опрацювання: Barack Obama's Address in Chicago Accepting Election as the 44th President of the United States, November 4, 2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=84750>

Наведемо текст фрагменту промови:

Transcript of the final part of the speech:

This election had many firsts and many stories that will be told for generations. But one that's on my mind tonight is about a woman who cast her ballot in Atlanta. She's a lot like the millions of others who stood in line to make their voice heard in this election except for one thing - Ann Nixon Cooper is 106 years old.

She was born just a generation past slavery; a time when there were no cars on the road or planes in the sky; when someone like her couldn't vote for two reasons - because she was a woman and because of the color of her skin.

And tonight, I think about all that she's seen throughout her century in America - the heartache and the hope; the struggle and the progress; the times we were told that we can't, and the people who pressed on with that American creed: Yes we can.

At a time when women's voices were silenced and their hopes dismissed, she lived to see them stand up and speak out and reach for the ballot. Yes we can.

When there was despair in the dust bowl and depression across the land, she saw a nation conquer fear itself with a New Deal, new jobs and a new sense of common purpose. Yes we can.

When the bombs fell on our harbor and tyranny threatened the world, she was there to witness a generation rise to greatness and a democracy was saved. Yes we can.

She was there for the buses in Montgomery, the hoses in Birmingham, a bridge in Selma, and a preacher from Atlanta who told a people that "We Shall Overcome." Yes we can.

A man touched down on the moon, a wall came down in Berlin, a world was connected by our own science and imagination. And this year, in this election, she touched her finger to a screen, and cast her vote, because after 106 years in America, through the best of times and the darkest of hours, she knows how America can change. Yes we can.

America, we have come so far. We have seen so much. But there is so much more to do. So tonight, let us ask ourselves - if our children should live to see the next century; if my daughters should be so lucky to live as long as Ann Nixon Cooper, what change will they see? What progress will we have made?

This is our chance to answer that call. This is our moment. This is our time - to put our people back to work and open doors of opportunity for our kids; to restore prosperity and promote the cause of peace; to reclaim the American Dream and reaffirm that fundamental truth - that out of many, we are one; that while we breathe, we hope, and where we are met with cynicism, and doubt, and those who tell us that we can't, we will respond with that timeless creed that sums up the spirit of a people:

Yes We Can. Thank you, God bless you, and may God Bless the United States of America [230].

Завдання 2 (Група 2).

Мета: формування знань про композиційні та жанрово-стилістичні особливості аналітичного коментаря, про вербальні, паравербальні засоби персуазивного мовлення в жанрі аналітичного коментаря.

Інструкція: You are going to hear a lecture *Do schools kill creativity?* delivered by professor Ken Robinson on the TED Conference. Listen to the talk and answer these questions:

1. What is Ken Robinson's subject?
2. What is his thesis? What arguments does he use to support his ideas?
3. How does the speaker develop his ideas/claims throughout the speech?
4. How would you describe Ken Robinson's tone? Is he serious or satiric?

Listen again and discuss with your partner how effectively the speaker uses verbal, nonverbal and paraverbal aspects of persuasive communication.

Посилання на текст, запропонований для аудіювання: Кен Робінсон «Чи пригнічують школи творчість?» (Do schools kill creativity? By Ken Robinson. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity. [231]

Memo:

Verbal communication is the content of a speech, it refers to a speaker's use of words.
Nonverbal communication refers to body language, eye contact, gestures etc.
Paraverbal communication represents the way we speak (tone, speed, volume of voice, pauses).

Вид завдання: завдання на аудіювання та аналіз композиційних та жанрово-стилістичних особливостей аналітичного коментаря, вербальних та паравербальних засобів англійського усного персуазивного мовлення.

Спосіб виконання: студенти слухають текст, потім самостійно в міні-групах роблять його аналіз. За потреби викладач дає студентам роздрукований текст.

Контроль: усний (після виконання завдання студенти разом з викладачем перевіряють якість виконання; застосовуємо *прийом аргументування / спростування у навчанні* – студенти дискутують між собою про композиційні та жанрово-стилістичні особливості, вербальні та паравербальні засоби усного персуазивного мовлення).

Завдання 3 (Група 2). *Мета:* формування знань про жанрово-стилістичні особливості персуазивного мовлення.

Інструкція: Match each persuasive technique to its definition. Find an example of each technique.

1. Rhetorical question	A. Words like ‘you’, ‘we’, ‘us’ that create a relationship between the reader and speaker
2. List of three	B. Putting two very different or opposing ideas together for effect
3. State opinion as fact	C. When information is given ‘over the top’ or slightly untrue
4. Emotive language	D. the use of a valid argument developed with evidence to support each main point
5. Inclusive language / Direct appeal to the listener	E. A question that is designed to prompt thought and that does not need an answer
6. Statistics	F. A short personal story that helps to illustrate the point
7. Exaggeration (hyperbole)	G. To repeat an idea, phrase or image three times.
8. Repetition of words and phrases	H. To use evidence in the form of facts and figures to support your ideas
9. Contrasts	I. The use of short, memorable and powerful statements
10. Punchy sentences and phrases	J. To present a point of view as if it is an actual truth
11. Logic and Reasoning	K. Words and phrases used to make the reader feel a certain way
12. Anecdote	L. Restating ideas, words or phrases to reinforce your point

Тип вправи: некомунікативна, лексична, рецептивна.

Вид вправи: вправа на співставлення термінів і дефініцій та знаходження прикладів.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно в міні-групах.

Контроль: самоконтроль за ключем.

Key: 1. E; 2. G; 3. J; 4. K; 5. A; 6. H; 7. C; 8.L; 9. B; 10.I; 11. D; 12. F.

Завдання 4 (Група 2).

Мета: формування знань про композиційні та жанрово-стилістичні особливості персуазивного мовлення.

Інструкція: Name the techniques (*antithesis, analogy, parallelism, personification*) used in each of the following passages, and briefly explain the idea of the passage.

1. *“The world will note, not long remember, what we say here, but it can never forget what they did here.” (Abraham Lincoln)*
2. *“I wanna say ‘thank you’ for your support. Your chanting of B-r-u-u-u-c-e as I entered the game always gave me chills. I wish I could trot out there and get that feeling again, but Father Time has caught up with me. First he took my arm, then he took my hair, then he took the color from my beard. But he cannot take the great friendships and memories I have from being a baseball player.” (Bruce Sutter)*
3. *“We observe today not a victory of party but a celebration of freedom, symbolizing an end as well as a beginning, signifying renewal as well as change.” (John F. Kennedy)*
4. *“...and that government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the earth.” (Abraham Lincoln)*
5. *“A life is like a garden. Perfect moments can be had, but not preserved, except in memory.” (Leonard Nimoy)*

Отже, рецептивно-аналітичний етап полягає в аналізі друкованих та аудіо-текстів, з тим щоб студенти добирали з оригінальних текстів вербальні, невербальні, паравербальні, структурно-композиційні, стилістичні, тактичні засоби вираження персуазивного мовлення, які в подальшому будуть використані під час продукування мовлення. Для реалізації цього етапу

використовуємо рецептивні аналітичні завдання на читання та аудіювання, які супроводжуються прийомом аргументування / спростування у навчанні.

II. Розширення знань про композиційні особливості текстів різних функціональних підтипів персуазивного мовлення; тактики персуазивного мовлення, лінгвосоціокультурні характеристик англійського персуазивного мовлення потребує подальшого використання їх у мовленні. Ми поділяємо думку низки науковців (зокрема, З. М. Кім, Л. В. Лазоренко, Є. М. Сунцової, О. В. Сердюк, О. Ю. Фролікової, В. В. Чистякової) [74; 87; 140; 150; 160; 165], які вбачають доцільність в особливому, тренувальному, етапі, який спрямований на відпрацювання певних мовленнєвих дій, доведення їх до автоматизму. Тому наступним етапом визначаємо **тактико-умовно-комунікативний**, який полягає у формуванні навичок уживання вербальних, невербальних і паравербальних засобів персуазивного мовлення. Враховуючи достатньо високий рівень мовленнєвих, стилістичних та лінгвосоціокультурних (зокрема, невербальних та паравербальних) навичок у студентів-філологів четвертого курсу, а також природну єдність вербальних, невербальних та паравербальних засобів з тактиками персуазивного мовлення, вважаємо доцільним *формувати означені навички інтегровано з тактичними уміннями*.

Формування лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних навичок, необхідних для продукування персуазивного мовлення інтегровано з тактичними уміннями здійснюємо а) на свідомій основі, тобто після аналізу та осмислення ролі вербальних, невербальних і паравербальних засобів у формуванні тактик персуазивного мовлення; б) на основі створених умовних комунікативних ситуацій з використанням умовно-комунікативних вправ; в) як базу для подальшого відтворення та продукування цілісних текстів з домінантною персуазивною стратегією. Зважаючи на наведені вище міркування, тактико-умовно-комунікативний етап визначаємо другим, після рецептивно-аналітичного.

Цілі тактико-умовно-комунікативного етапу:

- формування лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних навичок, необхідних для продукування персуазивного мовлення;

- формування лінгвостилістичних та тактичних умінь.

Для реалізації поставлених цілей на тактико-умовно-комунікативному етапі розробляємо дві групи вправ:

Перша група: некомунікативні вправи;

Друга група: умовно-комунікативні репродуктивні вправи.

Некомунікативні вправи спрямовані на формування лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних навичок на рівні слова, речення, міні-тексту шляхом підстановки, трансформації, репродукування мовленнєвих одиниць.

Некомунікативні вправи:

а) лексичні вправи на підстановку та трансформацію:

- вправи на підстановку лексичних одиниць, релевантних змісту, стилю комунікативній меті та персуазивній тактикам повідомлення (наприклад, лексичні одиниці, що вводять аргументи в публіцистичному персуазивному мовленні; лексичні одиниці на позначення суспільних та політичних понять, реалій, процесів);

- вправи на трансформацію лексичних засобів, відповідних змісту, комунікативній меті та персуазивним тактикам повідомлення (наприклад заміна нейтральної лексики словами лексика, що збільшують інтенсивність ілюкутивної сили);

б) граматичні вправи на підстановку та трансформацію:

- вправи на підстановку парентетичних моделей у структуру речень;

- вправи на трансформацію (розгорнутих синтаксичних цілих в парентетичні структури, речень з прямим порядком слів в інвертативні структури тощо);

в) фонетичні вправи на відтворення:

- вправи на відтворення окремих речень, фрагментів текстів з дотриманням тактових / емпатичних наголосів, інтоном та емпатичних пауз, які є специфічними для персуазивних тактик;

г) *лінгвосоціокультурні вправи:*

- вправи на застосування невербальних засобів комунікації (кінесичних, окулесичних, аускультивних, гаптичних тощо), релевантних англійському публічному мовленню відповідно до статусу партнерів;

д) *стилістичні вправи:*

- вправи на підстановку лексичних одиниць, релевантних публіцистичному стилю мовлення;

- вправи на трансформацію речень / міні-текстів відповідно до публіцистичного стилю мовлення.

Зразок вправи першої групи

Вправа 5 (група 1).

Мета: формування навичок вживання лексичних одиниць відповідно до змісту, комунікативної мети та персуазивних тактик повідомлення.

Інструкція: While reading an excerpt of speech, fill in the gaps with the expressions to appeal to emotions based on the question of values.

I'm an incurable optimist.	What we need now
We, as human beings,	Frankly, I don't believe
I love you	It is crucial that
I care about you	If we are concerned about community,
you are a fellow human being	If we do this,

Тип вправи: некомунікативна, лексична, рецептивно-репродуктивна.

Вид вправи: вправа на підстановку лексичних засобів, відповідних змісту, комунікативній меті та персуазивним тактикам повідомлення.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно в міні-групах.

Контроль: усний (після виконання завдання студенти разом з викладачем перевіряють якість виконання завдання; обов'язковим є застосування прийому аргументування / спростування у навчанні).

Abstract from «All Together Now» by Barbara Jordan

1. When I look at race relations today I can see that some positive changes have come about. But much remains to be done, and the answer does not lie in more legislation. We have the legislation we need: we have the laws. (1)_____ that the task of bringing us all together can be accomplished by government. (2) _____ is soul force – the efforts of people working on a small scale to build a truly tolerant, harmonious society. And parents can do a great deal to create that tolerant society...
2. As our society becomes more diverse, people of all races and backgrounds will have to learn to live together.
3. How do we create a harmonious society out of so many kinds of people? The key is tolerance – the one value that is indispensable in creating community.
4. (3) _____ if it is important to us that people not feel excluded, then we have to do something. Each of us can decide to have one friend of a different race or background in our mix of friends. (4) _____ we'll be working together to push things forward.
5. One thing is clear to me: (5) _____ must be willing to accept people who are different from ourselves. I must be willing to accept people who don't look as I do and don't talk as I do. (6) _____ I am open to their feelings, their inner reality...
6. (7) _____ For the rest of the time that I have left on this planet I want to bring people together. You might think of this as a labor of love. Now, I know that love means different things to different people. But what I mean is this: (8) _____ because (9) _____ and I find it okay in my mind, in my heart, to simply say to you, (10) _____. And maybe that would encourage you to love me in return.
7. It is possible for all of us to work on this – at home, in our schools, at our jobs. It is possible to work on human relationships in every area of our lives [228].

Умовно-комунікативні репродуктивні вправи полягають у моделюванні ситуацій персуазивного мовлення, спрямованих на формування тактичних умінь.

- вправи на трансформацію мовленнєвих персуазивних тактик (наприклад, трансформувати тактику аргументування на тактику спростування);

- вправи на конструювання тактик персуазивного мовлення (з використанням вербальних засобів комунікації) з заданою комунікативною метою;

- вправи на конструювання тактик персуазивного мовлення (з використанням невербальних та паравербальних засобів комунікації) з заданою комунікативною метою;

- вправи на конструювання тактик персуазивного мовлення (з інтегруванням вербальних засобів комунікації з невербальними та паравербальними) з заданою комунікативною метою.

Вправа 6 (група 2).

Мета: формування умінь моделювати ситуації персуазивного мовлення, спрямовані на формування тактичних умінь.

Інструкція: Read the text, prepare the refutation statements that prove that arguments are false. Use the following parts to introduce a refutation:

“They say...” – refer to an argument

“But I disagree ...” – state your counter-argument

“Because....” – provide evidence and support

“Therefore, ” – conclude your point of view

Тип вправи: умовно-комунікативна, репродуктивна.

Вид вправи: вправа на трансформацію мовленнєвих персуазивних тактик.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно в міні-групах.

Контроль: усний (після виконання завдання студенти разом з викладачем перевіряють якість виконання завдання; обов’язковим є застосування прийому аргументування / спростування у навчанні).

Arguments in Favor of	Refutation (arguments against)
Prohibiting the Use of Lie Detector Tests Lie detector or polygraph tests are not reliable. The employers should be prohibited to use the lie detector tests as a condition for continued employment. I support this proposition for two reasons. First, the accuracy of results is open to question; and second, even if the tests are accurate, use of lie detector tests is an invasion of privacy. Let me ask you how, as an employee, you would feel taking such a test. You'd probably feel nervous and reluctant to take the test. Couldn't you see yourself standing something that would be misconstrued, not because of the truth but because of your nervousness? Also, how would you feel about having to answer very personal and intimate questions about yourself in order to get a job?	Using Lie Detector Tests My opponent has stated that I strongly disagree. First, my opponent said that the accuracy of results is open to question; in contrast, I would argue that these tests are remarkably accurate...
Television is a bad influence because there are many shows that are not appropriate for children. Kids copy what they see on TV.	
Cell phones are harmful and distract education. Outside the classroom cell phones provide students an instant network of communication and entertainment. Inside the classroom students are distracted from the lesson to text, play games or call other people.	
Higher education opens minds and opens doors. I	

want to take a few minutes to explain why. There are significant reasons for a college education. First, the college will take you to places you have never been before. Second, college introduces you to people you have never met before.	
--	--

Принципові відмінності в циклах вправ для навчання аналітичного коментаря та публічного виступу полягають у сукупності та взаємодії персуазивних тактик (поданих у підрозділі 1.2); а також вербальних, паравербальних та невербальних засобах персуазивного мовлення.

Отже, тактико-умовно-комунікативний етап полягає в підстановці, трансформації та репродукції вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивного мовлення, в трансформації та моделюванні персуазивних тактик, які в подальшому будуть використані під час продукування мовлення. Для реалізації цього етапу використовуємо некомунікативні та умовно-комунікативні вправи.

III. Сформованість фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних навичок передбачає подальше їх інтегрування в уміння монологічного мовлення. На попередньому етапі студенти працювали з окремими лексичними одиницями, реченнями та міні-текстами. Тому подальша робота в навчанні монологічного персуазивного мовлення потребує виходу на рівень тексту. Ми поділяємо думку Л. В. Лазоренко, Є. М. Сунцової, О. Ю. Фролікової і визначаємо наступний етап – **репродуктивний** [87; 150; 160]. Суть цього етапу полягає в застосуванні імітування готових монологів у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

Цілі репродуктивного етапу:

- удосконалення мовленнєвих навичок, інтерпретаційних, лінгвостилістичних та тактичних умінь;
- формування організаційно-прогностичних, стратегічно-прагматичних, жанрово-композиційних та соціокультурних умінь в усному репродуктивному мовленні.

Найбільш ефективним, на нашу думку, прийомом досягнення цих цілей є переказ тексту.

Для досягнення поставлених вище завдань переказ тексту має охоплювати комплекс завдань: а) підготовчих, б) власне репродуктивних, в) контрольно-аналітичних.

До *підготовчих* завдань відносимо завдання, спрямовані на підготовку до переказу:

- завдання інтерпретаційно-аналітичного характеру: читання та аналіз тексту оригіналу з визначенням композиційних особливостей тексту, вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивності, тактик персуазивного мовлення, прогнозованого прагматичного ефекту; ці характеристики охоплюють ключові аспекти персуазивного монологу, які мають бути відтворені в тексті переказу;

- завдання організаційно-прогностичного характеру: складання плану майбутнього висловлення, добір необхідної інформації змістового та тактичного характеру, найбільш доречних вербальних, невербальних та паравербальних засобів для реалізації персуазивних тактик;

- завдання жанрово-композиційного характеру: добір композиційних компонентів текстів залежно від жанру та функціонального підтипу монологу;

- завдання соціокультурного характеру: побудова свого мовлення відповідно до норм персуазивного мовлення носіїв мови; мовлення, здатного впливати на думки, емоції, оцінки носіїв мови.

Наведемо приклад підготовчого завдання.

Завдання 7 (підготовче).

Мета: формування організаційно-прогностичних умінь (складання плану майбутнього висловлення, добір необхідної інформації тактичного характеру, найбільш доречних вербальних, невербальних та паравербальних засобів для реалізації персуазивних тактик).

Інструкція: We are going to practise an effective speech delivery. Choose the modal speech from the list of speeches. As a modal speech, let us watch and listen to

the excerpt of the commencement address delivered by Sheryl Sandberg at Barnard College on 17 May, 2011.

Discuss the following questions:

1. What do you think about this speech?
2. What is the purpose of this speech?
3. Which persuasive techniques were used? Provide examples.
4. Please explain why this persuasive speech is effective.

Listen again and mark where the speaker pauses and which words are emphasized.

The excerpt from Sheryl Sandberg's speech:

Looking at you all here fills me with great joy, in part because my college roommate, a member of your faculty, Caroline Weber, is here. Carrie, it means so much to me to be at your school, and in part because I work in Silicon Valley, let's just say I'm not usually in a room with this many women. For the wonderful men who are here today, if you feel a little uncomfortable, we're really glad you're here, and no line for the men's room. It's worth it.

I graduated from college exactly 20 years ago. And as I am reminded every single day where I work, that makes me really old. Mark Zuckerberg, our founder and my boss, said to me the other day, "Sheryl, when do midlife crises happen? When you're 30?" Not a good day at the office. But I am old enough to know that most of our lives are filled with days we do not remember. Today is not one of them. You may not remember one word I say. You may not even remember who your graduation speaker is, although for the record, Sheryl with an S. You won't remember that it was raining and we had to move inside. But you will remember what matters, which is how you feel as you sit here, as you walk across the stage, as you start the next phase of your life.

Today is a day of celebration, a day to celebrate all the hard work that got you to this place where you can sit, kind of sweltering in that gown. Today is a day of thanks, a day to thank all the people that helped you get here, the people who

nurtured you and taught you, who held your hand, who dried your tears. Today is a day of reflection. Excuse me, a little laryngitis.

As you leave Barnard today, you leave not just with an education, but you take your place amongst the fortunate. Some of you came here from families where education was expected and emphasized. Others of you had to overcome far more obstacles to get here, and today you become the very first member of your family to graduate from college. What an amazing accomplishment. But no matter where you started, as of today you are all privileged. You are privileged in the most important sense of the word, which is that you have almost boundless opportunity in front of you. So, the question is, what are you going to do with it? What will you do with this education you worked so hard to achieve? What in the world needs to change, and what part do you plan on playing in changing it?

Pulitzer Prize winners Sheryl WuDunn and Nicholas Kristof visited this campus last year and they spoke about their critically important book, *Half the Sky*. In that book, they assert that the fundamental moral challenge of the 19th century was slavery; of the 20th century, it was totalitarianism; and for our century, it is oppression of girls and women around the world. Their book is a call to arms, to give women all over the world, women who are exactly like us except for the circumstances into which they were born, basic human rights.

Compared to these women, we are lucky. In America, as in the entire developed world, we are equals under the law. But the promise of equality is not equality. As we sit here looking at this magnificent blue-robed class, we have to admit something that's sad but true: men run the world. Of 190 heads of state, nine are women. Of all the parliaments around the world, 13% of those seats are held by women. Corporate America top jobs, 15% are women; numbers which have not moved at all in the past nine years. Nine years. Of full professors around the United States, only 24% are women.

I recognize that this is a vast improvement from generations in the past. When my mother took her turn to sit in a gown at her graduation, she thought she only had two career options: nursing and teaching. She raised me and my sister to believe that

we could do anything, and we believed her. But what is so sad—it doesn't just make me feel old, it makes me truly sad—is that it's very clear that my generation is not going to change this problem. Women became 50% of the college graduates in this country in 1981, 30 years ago. Thirty years is plenty of time for those graduates to have gotten to the top of their industries, but we are nowhere close to 50% of the jobs at the top. That means that when the big decisions are made, the decisions that affect all of our worlds, we do not have an equal voice at that table.

So today, we turn to you. You are the promise for a more equal world. You are our hope. I truly believe that only when we get real equality in our governments, in our businesses, in our companies and our universities, will we start to solve this generation's central moral problem, which is gender equality. We need women at all levels, including the top, to change the dynamic, reshape the conversation, to make sure women's voices are heard and heeded, not overlooked and ignored.

So my hope for all of you here, for every single one of you, is that you're going to walk across the stage and get your diploma. You're going to go out tonight or maybe all summer and celebrate. You deserve it. And then you're going to lean way into your career. You're going to find something you love doing, and you're going to do it with gusto. You're going to pick your field and you're going to ride it all the way to the top [233].

Посилання на запропоновані зразки промов та виступів:

Промова Шеріл Сандберг, виконавчого директора соціальної мережі Facebook перед випускниками Барнард коледжу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://barnard.edu/headlines/transcript-and-video-speech-sheryl-sandberg-chief-operating-officer-facebook>

Сайт ресурсу промов American Rhetoric. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/>.

Виступи та лекції з конференції TED. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ted.com/>.

Margaret Thatcher. Speech to Conservative Party Conference on Global Warming. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Fys5Z63xCvA>.

Leonardo DiCaprio. Opening remarks at the 2014 United Nations Climate Summit. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=vTyLSr_VCcg.

Вид завдання: підготовче.

Спосіб виконання: студенти виконують самостійно та індивідуально.

Контроль: усний (після виконання завдання студенти разом з викладачем перевіряють план повідомлення, доцільність окреслених мовленнєвих тактик та засобів їх реалізації; обов'язковим є застосування прийому аргументування / спростування у навчанні).

До власне репродуктивних завдань відносимо:

- завдання стратегічно-прагматичного характеру: власне переказ тексту з дотриманням домінантної комунікативної прагматичної стратегії, використанням необхідних тактик, норм спілкування, регламентованих англomовною культурою або субкультурою певних груп, соціальними та статусними ролями адресатів та адресантів; з дотриманням композиції, жанру та функціонального підтипу монологу;

Наведемо приклад репродуктивного завдання.

Завдання 8 (Власне репродуктивне).

Мета: формування умінь відтворювати текст з дотриманням генеральної комунікативної прагматичної стратегії, необхідних тактик, відповідно до норм спілкування, з дотриманням особливостей композиції, жанру, функціонального підтипу.

Інструкція: Now it is your turn to deliver your modal speech using the outline, verbal, nonverbal and paraverbal communication means to persuade your audience. Imagine you are an actor, you perform a role of a famous speaker who delivers a speech in front of the audience.

Вид завдання: власне репродуктивне.

Спосіб виконання: кожен студент переказує весь текст, користуючись планом та ключовими словами як опорами.

Контроль: здійснюється з боку викладача та студентів, які занотовують вдало та невдало організовані та виголошені тактики / композиційні елементи.

До *контрольно-аналітичних* завдань належать:

- завдання на обговорення повідомлення: студенти разом з викладачем, застосовуючи прийом аргументування / спростування у навчанні, обговорюють, наскільки доповідачеві вдалося реалізувати персуазивну стратегію, персуазивні тактики, композиційні та стилеві характеристики.

Завдання 9 (контрольно-аналітичне).

Мета: формування умінь здійснювати аналіз усного персуазивного мовлення, застосовуючи стратегії та тактики переконання в оцінці ефективності чужого персуазивного мовлення; формування умінь самоаналізу власного персуазивного мовлення.

Інструкція: Benefit from the peer feedback to improve your own speech. As you listen, pay attention to the successful and less successful persuasive techniques, their presentation means, composition and style. Please fill in the form to evaluate a speech that you hear in a class.

Criteria	Explanation	Your notes
Topic		
Purpose of the speech	1. to inform, 2. to educate, 3. to entertain, 4. to persuade	
Structure: Introduction Main Body	Was the introduction effective in creating interest and involving the audience in the speech? How many main points did the main body contain?	

Conclusion	Did the conclusion summarize the thesis and main points in a memorable way?	
Vocabulary Grammar	Was the language appropriate, emotive and vivid? Cite examples.	
Nonverbal aspect:	Body language aspects of delivery and nonverbal communication, such as eye contact, smiling, facial expressions, gestures, posture, and movement.	
Paraverbal aspect: Voice Pauses	Vocal aspects of delivery, such as pauses, emphasis, volume, pitch, pronunciation.	
Persuasion	Persuasive aspects, such as argument persuasiveness, usage of emotion and identification with the audience	
Evaluate a speech	Rate the speech from 5 to 1 (5 is the best, 1 is the worst)	5 – 4 – 3 – 2 – 1

Вид завдання: контрольно-аналітичне.

Спосіб виконання: обговорення у форматі дискусії, сам мовець теж бере активну участь у дискусії.

Отже, суть репродуктивного етапу полягає в імітуванні готових монологів у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу. Найбільш ефективним прийомом навчання на цьому етапі є переказ тексту. Реалізація етапу здійснюється за допомогою підготовчих, власне репродуктивних та контрольно-аналітичних завдань.

IV. Наступним етапом є формування умінь самотійно продукувати тексти з домінантною персуазивною стратегією. Цей етап визначаємо як **стратегічно-комунікативний**. Його суть полягає в організації та упровадженні проектної

роботи зі створення студентами власних аналітичних коментарів та публічних виступів.

Цілі стратегічно-комунікативного етапу:

- удосконалення інтерпретаційних, організаційно-прогностичних, лінгвостилістичних, стратегічно-прагматичних, жанрово-композиційних, соціокультурних, тактичних умінь в усному продуктивному мовленні;
- формування текстово-продуктивних умінь.

У підрозділі 1.3 визначено, що для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу ключовими є творчі пошукові рольові міжпредметні багатоосібні середньострокові проекти. Проектна робота складається з чотирьох етапів: 1) організаційно-підготовчого, 2) планувального, 3) технологічного, 4) заключного.

Наводимо приклад проекту у форматі публічного виступу.

На *організаційно-підготовчому* етапі викладач:

- формує міні-групи з 3-4 студентів;
- пропонує теми проектів;
- програмує очікуваний результат (у результаті студенти повинні підготувати й презентувати публічний виступ, що надихає, аргументативного характеру, використовуючи відповідні тактики та вербальні, паравербальні та невербальні засоби комунікації);
- окреслює домінантну прагматичну складову;
- викладач оголошує критерії оцінювання (подані і підрозділі 3.1);

На організаційно-підготовчому етапі студенти:

- об'єднуються в міні-групи відповідно до тематики майбутнього проекту та інтересів;
- обирають одну із запропонованих тем;
- знайомляться з вимогами до проекту

Тема проекту: Commencement Speech

A commencement speech or commencement address is a speech usually given to graduating students, generally at a university. It is an opportunity to share your experience, value and advice.

На етапі **планування** студенти:

- проводять аналіз проблеми, визначають основні мікротеми майбутнього повідомлення;
- складають загальну структуру залежно від функціонального підтипу тексту (аргументування);
- складають план майбутнього повідомлення;
- розподіляють між собою ролі і функції: кожен готує окремий фрагмент доповіді, потім усі разом зводять у цілісний текст виступу (дотримуємося такого режиму роботи: кожен виголошує той фрагмент виступу, який він повністю підготував);
- добирають тактики, необхідні для виступу, що надихає.

На етапі планування викладач:

- керує розподілом ролей серед студентів;
- контролює, наскільки вони адекватно склали структуру відповідно до функціонального підтипу, склали план майбутнього повідомлення, дібрали необхідні тактики.

Завдання 10 (планування).

Мета: формування організаційно-прогностичних та жанрово-композиційних умінь, умінь планувати, сформувати загальну структуру майбутнього публічного виступу, що надихає.

Інструкція: You are going to deliver an inspiring speech (a commencement speech) in front of the first-year students. Use the outline below to help you. Make your own speech outline, brainstorm 3 reasons and counterarguments, choose the persuasive techniques and the most appropriate language, nonverbal and paraverbal aspects.

Persuasive intent	“At the end of this speech, I want the audience to believe that”
Introduction	a. Attention getter (or hook). b. Statement.
Main Body	• Main point / Argument 1 (topic sentence - > details, evidence, support, example) • Main point / Argument 2 (topic sentence - > details, evidence, support, example) • Main point / Argument 3: (topic sentence - > details, evidence, support, example) • Rebuttal: Counter-claim, details, result
Conclusion	Summarize main points. Memorable closing statement or call to action.

Спосіб виконання: студенти письмово в міні-групах складають загальну структуру майбутнього публічного виступу, що надихає, відповідно до норм функціонального підтипу аргументування; складають план майбутнього повідомлення; добирають необхідні мовленнєві тактики.

Контроль: взаємоконтроль у міні-групах, контроль з боку викладача готової структури майбутнього повідомлення.

На *технологічному* етапі викладач:

- пропонує обов'язкові для опрацювання інформаційні ресурси (як друковані тексти, так і аудіо-відеоматеріали);
- контролює роботу студентів, вносить певні корективи по плану, змісту, вербальних, невербальних та паравербальних засобах.

На технологічному етапі студенти:

- добирають необхідну інформацію з запропонованих викладачем джерел, а також з власних джерел;
- добирають із прочитаних / аудіо-відео- текстів композиційні блоки, вербальні, невербальні, паравербальні засоби персуазивності, наслідують необхідні персуазивні тактики;
- коригують план, структуру монологу-аргументування, набір тактик;
- виділяють мікротеми повідомлення, формулюють тези, аргументи, приклади, добирають вербальні засоби для введення композиційних блоків;

- добирають вербальний та невербальний наочний матеріал, який може бути використаний для реалізації персуазивних тактик та в якості опор під час виголошення повідомлення.

Завдання 11 (технологічне). *Мета:* удосконалення інтерпретаційних, жанрово-композиційних, соціокультурних, тактичних умінь, формування умінь добирати із прочитаних / аудіо-відео- текстів інформацію жанрово-композиційного, лінгвостилістичного, соціокультурного та тактичного характеру.

Інструкція: As you are working on your project, let us watch and find out what persuasive techniques J.K. Rowling chose in order to affect the Harvard graduates. What images and figurative language does she use to create strong emotions? In the speech find the examples of verbal and nonverbal communication aspects, persuasive techniques you would like to add to your project.

Excerpt from J.K. Rowling's speech

'The Fringe Benefits of Failure, and the Importance of Imagination'

The commencement speech delivered by J.K. Rowling at Harvard University on 5 June, 2008

...Ultimately, we all have to decide for ourselves what constitutes failure, but the world is quite eager to give you a set of criteria if you let it. So I think it fair to say that by any conventional measure, a mere seven years after my graduation day, I had failed on an epic scale. An exceptionally short-lived marriage had imploded, and I was jobless, a lone parent, and as poor as it is possible to be in modern Britain, without being homeless. The fears that my parents had had for me, and that I had had for myself, had both come to pass, and by every usual standard, I was the biggest failure I knew.

Now, I am not going to stand here and tell you that failure is fun. That period of my life was a dark one, and I had no idea that there was going to be what the press has since represented as a kind of fairy tale resolution. I had no idea then how far the tunnel extended, and for a long time, any light at the end of it was a hope rather than a reality.

So why do I talk about the benefits of failure? Simply because failure meant a stripping away of the inessential. I stopped pretending to myself that I was anything other than what I was, and began to direct all my energy into finishing the only work that mattered to me. Had I really succeeded at anything else, I might never have found the determination to succeed in the one arena I believed I truly belonged. I was set free, because my greatest fear had been realised, and I was still alive, and I still had a daughter whom I adored, and I had an old typewriter and a big idea. And so rock bottom became the solid foundation on which I rebuilt my life.

You might never fail on the scale I did, but some failure in life is inevitable. It is impossible to live without failing at something, unless you live so cautiously that you might as well not have lived at all – in which case, you fail by default.

Failure gave me an inner security that I had never attained by passing examinations. Failure taught me things about myself that I could have learned no other way. I discovered that I had a strong will, and more discipline than I had suspected; I also found out that I had friends whose value was truly above the price of rubies.

The knowledge that you have emerged wiser and stronger from setbacks means that you are, ever after, secure in your ability to survive. You will never truly know yourself, or the strength of your relationships, until both have been tested by adversity. Such knowledge is a true gift, for all that it is painfully won, and it has been worth more than any qualification I ever earned...[232]

Спосіб виконання: студенти читають (прослуховують/переглядають) текст, виписують необхідну інформацію, обговорюють її у міні-групах.

Контроль: взаємоконтроль, контроль учителем.

Посилання на пропоновані джерела:

Промова Джоан Роулінг перед випускниками Гарвардського університету.
[Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=nkREt4ZB-ck>

Промова Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету.
 [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=UF8uR6Z6KLc>

На заключному етапі студенти:

- кожен студент готують свій фрагмент публічного виступу, потім студенти зводять усі фрагменти в один публічний виступ;
- готують презентацію, яка охоплює слайди:
 - з темою публічного виступу;
 - план виступу, який слугує опорою;
 - ключові слова, окремі фрази тезового характеру, які слугують як опори;
 - невербальні засоби, які слугують опорами, а також засобами реалізації персуазивних тактик;
 - вербальні опори, які слугують для дотримання послідовності викладення матеріалу публічного виступу;
- виголошення публічного виступу (кожен студент виголошує саме ту композиційну частину, яку він підготував);
- саморефлексія, обговорення якості проекту (а саме ступеня реалізації домінантної персуазивної функції, персуазивних тактик, вдалих вербальних, паравербальних та невербальних засобів персуазивного мовлення).

На заключному етапі викладач:

- слухає виступи кожної міні-групи, бере участь в обговоренні якості публічного виступу на предмет реалізації домінантної персуазивної функції, персуазивних тактик, вдалих вербальних, паравербальних та невербальних засобів персуазивного мовлення;
- оцінює кожного студента та проект у цілому, дає окремі поради студентам;
- ставить перед студентами нові проблеми;
- підводить підсумок роботи.

На *рис. 2.3.1* подано підсистему вправ для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Етап	Групи вправ і завдань	Види вправ і завдань
Рецептивно-аналітичний	📋 1) рецептивні аналітичні завдання на читання;	📋 завдання на інтерпретацію змісту / смислу персуазивних публіцистичних текстів; 📋 завдання на визначення тактик персуазивного мовлення; 📋 завдання на визначення композиційних та жанрово-стилістичних особливостей аналітичного коментаря / публічного виступу;
	📋 2) рецептивні аналітичні завдання на аудіювання	📋 завдання на визначення можливого прагматичного ефекту.
Тактико-умовно-комунікативний	📋 некомунікативні вправи	📋 лексичні, граматичні на підстановку та трансформацію, фонетичні на відтворення, лінгвосоціокультурні вправи.
	📋 умовно-комунікативні репродуктивні вправи	📋 вправи на конструювання різних персуазивних тактик.
Репродуктивний	📋 умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні завдання на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії	📋 підготовчі завдання; 📋 власне репродуктивні завдання; 📋 контрольно-аналітичні завдання.
Стратегічно-комунікативний	📋 проектні завдання	📋 підготовка творчих проектів та їх презентація.

Рис.2.3.1. Підсистема вправ для навчання майбутніх філологів усного англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Отже, нам вдалося обґрунтувати, що навчання майбутніх філологів усного англійського усного монологічного персуазивного мовлення необхідно здійснювати у чотири етапи і за допомогою відповідної підсистеми вправ та завдань – рецептивно-аналітичний (рецептивні аналітичні завдання на читання та аудіювання), тактико-умовно-комунікативний (некомунікативні та умовно-комунікативні репродуктивні вправи), репродуктивний етап (умовно-

комунікативні рецептивно-репродуктивні завдання на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії), стратегічно-комунікативний (проектні завдання).

2.4. Модель організації процесу навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Розроблення моделі організації процесу навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення уможливило запровадження та раціональне використання її у практиці навчання майбутніх філологів.

Услід за А. Щукіним, *модель* організації навчального процесу розуміємо як індивідуальну інтерпретацію викладачем на заняттях методу навчання відповідно до конкретних цілей та умов роботи [173, с. 159].

Модель процесу навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення, услід за М. Заболотною, Л. Лазоренко, Н. Майер, Р. Мартиною, М. Писанко, вибудовуємо на основі низки компонентів: цілі навчання та очікуваний результат, об'єкт навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення; суб'єкти навчання; навчальна дисципліна, в межах якої побудовано модель навчання; елементи навчання — мовні та мовленнєві; зміст, методи, форми організації, засоби навчання; форми контролю навчальної діяльності студентів під час аудиторної і позааудиторної роботи [60; 87; 93; 95; 120].

Головною метою навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення майбутніх філологів є формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні, паравербальні та невербальні засоби комунікації.

Очікуваний результат: студенти володіють теоретичними знаннями про структурно-композиційні, лінгвостилістичні, прагматичні та тактичні

особливості англійського усного монологічного персуазивного мовлення; студенти можуть продукувати монологічне персуазивне мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу, використовуючи тактики аргументування, повного/часткового спростування, полеміки та релевантні їм мовні засоби; студенти здатні говорити вільно, без ускладнень, чітко, акцентувати увагу на головному, з урахуванням норм і правил персуазивної комунікації носіїв мови; студенти здатні до рефлексії власного персуазивного мовлення; студенти можуть автономно аналізувати чуже персуазивне мовлення, визначати в ньому тактики та мовні засоби їх реалізації з метою подальшого їх використання у своєму мовленні.

Об'єктом навчання у нашому дослідженні є усні монологи з домінантною персуазивною стратегією в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

Суб'єкти навчання – студенти вищих навчальних закладів України 4-го року навчання рівня вищої освіти «бакалавр» (1-2 семестри) (спеціальність 6.020303 «Філологія»).

Модель реалізується в межах навчальної **дисципліни** «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)».

Елементи навчання: вербальні (лексичні, граматичні, фонетичні одиниці, стилістичні тропи і фігури), паравербальні засоби (інтонація, темп мовлення, гучність), невербальні засоби (жести, міміка, рухи тіла, зображення), які характерні для англійського усного персуазивного мовлення. Мовленнєві: читання; аудіювання, монологічне мовлення.

Зміст навчання: декларативні *знання* про особливості англійського усного монологічного персуазивного мовлення; лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні, стилістичні *навички*; інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні *вміння*.

Методи навчання: метод вправлення, метод проєктів.

Форми організації навчання: самостійна робота у форматі тренувань та підготовки до проєктів, практичні заняття у форматі тренувань та у форматі виголошення та аналізу проєктів.

Засоби навчання: навчально-методичний посібник «Speak to Persuade: English for Advanced Learners» (автор С.Білоус) [176], який містить усі необхідні друковані тексти, посилання на аудіо-відео-тексти, комплекси вправ та завдань, тематику та пропонувані інформаційні ресурси для проєктної роботи, для навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного перуазивного мовлення.

Форми контролю: поточний (підсумковий), усний/письмовий, індивідуальний, контроль з боку викладача, самоконтроль, взаємоконтроль та самокорекція.

Норми часу: Для реалізації розробленої методики необхідно 40 годин, з них на навчання аналітичного коментаря – 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи), на навчання публічного виступу – теж 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи).

Подаємо короткий зміст аудиторних та позааудиторних занять з **навчання аналітичного коментаря.**

I заняття – виконання студентами рецептивних аналітичних завдань на читання; рецептивних аналітичних завдань на аудіювання. Студенти читають та слухають у форматі відеофонограми тексти аналітичних коментарів. Пропонуємо для аудиторної роботи 2 тексти-аргументування (усний і писемний), 1 текст-спростування (писемний). Після прочитання текстів студенти під керівництвом викладача встановлюють їхні композиційні, жанрово-стилістичні, паравербальні, невербальні, тактичні, прагматичні особливості, тим самим розширюють свої теоретичні знання про персуазивне мовлення, а також удосконалюють уміння читання, аудіювання, писемного мовлення. Студенти працюють у міні-групах.

Для самостійної роботи пропонуємо 1 текст спростування (аудіотекст), 2 полемічні тексти (усний і писемний). Кожен студент виконує завдання індивідуально.

II заняття – перевірка завдань, винесених для самостійної роботи (аналіз 1 аналітичного коментаря-спростування та 2 полемічних аналітичних коментарів); виконання студентами некомунікативних вправ та умовно-комунікативних репродуктивних вправ. Під час аудиторної роботи студенти виконують цикл вправ тактико-умовно-комунікативного етапу, присвячених формуванню лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних одиниць, невербальних та паравербальних засобів аналітичних коментаря-обґрунтування. Студенти виконують завдання у міні-групах.

Під час самостійної роботи студенти виконують аналогічний цикл вправ, присвячених формуванню означених навичок в аналітичних коментаря-спростуваннях та полемічних. Кожен студент виконує завдання індивідуально.

III заняття – перевірка завдань, винесених для самостійного опрацювання; виконання умовно-комунікативних рецептивно-репродуктивних завдань на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії (робота над переказом). В аудиторії студенти готують лише 1 тип переказу – аналітичний коментар-обґрунтування. Студенти виконують завдання індивідуально. Перекази аналітичних коментарів тривають в середньому 6-8 хвилин, тому можна встигнути прослухати виступи близько половини студентів академічної групи. Решта студентів, які не встигли виступити, складають свої перекази у режимі індивідуальних консультацій після заняття.

Для самостійної роботи пропонуємо підготувати перекази аналітичних коментарів-спростувань та коментарів полемічного характеру. Кожен студент готує переказ самостійно.

IV заняття – виконання умовно-комунікативних рецептивно-репродуктивних завдань на публічне виголошення промови з дотриманням домінантної персуазивної стратегії. Студенти готують самостійно виступ близько до зразку; в аудиторії відбувається заслуховування та аналіз виступів за запропонованою формою зворотнього зв'язку (організація рефлексії).

Для самостійного опрацювання студенти одержують завдання – підготувати міні-групою презентацію у форматі аналітичного коментаря, визначеного функціонального підтипу (аргументування, спростування, полемічний текст). Кожна міні-група готує 1 аналітичний коментар певного функціонального типу.

Організаційно-підготовчий етап проходить на 4-ому занятті. Етап планування розпочинається так само на четвертому занятті, потім переходить в режим індивідуальних консультацій. Технологічний етап протікає в режимі індивідуальних консультацій, а також самостійної роботи.

V заняття – презентація проектів (аналітичних коментарів). На п'ятому заняття кожна міні-група презентує свій проект (тривалість презентації – 15-20 хвилин). Кожен студент доповідає ту частину проекту, яку він підготував. Після кожної презентації триває її аналіз та обговорення.

Подаємо короткий зміст аудиторних та позааудиторних занять з **навчання публічного виступу.**

I заняття – виконання студентами рецептивних аналітичних завдань на читання; рецептивних аналітичних завдань на аудіювання. Студенти читають та слухають у форматі відеофонограми тексти публічних виступів (виступи, які надихають, агітаційні виступи, власне переконливі виступи). Для аудиторної роботи 2 тексти, що надихають (усний і писемний), 1 агітаційного виступу (писемний). Студенти аналізують композиційні, жанрово-стилістичні, паравербальні, невербальні, тактичні, прагматичні особливості означених текстів. Найбільший акцент робимо на визначенні особливостей персуазивних тактик. Студенти працюють у міні-групах.

Для самостійної роботи пропонуємо 1 текст агітаційного виступу (аудіотекст), 2 власне переконливі виступи (усний і писемний). Кожен студент виконує завдання індивідуально.

II заняття – перевірка завдань, винесених для самостійної роботи; виконання студентами некоммуникативних вправ та умовно-коммуникативних репродуктивних вправ. Під час аудиторної роботи студенти виконують цикл вправ тактико-умовно-коммуникативного етапу, присвячених навчанню власне переконливих виступів. Студенти виконують завдання у міні-групах.

Під час самостійної роботи студенти виконують аналогічний цикл вправ, присвячених формуванню навчанню виступів, які надихають, та агітаційних виступів. Кожен студент виконує завдання індивідуально.

III заняття – перевірка завдань, винесених для самостійного опрацювання. В аудиторії студенти обирають для опрацювання лише 1 тип власне

переконливого виступу. Студенти виконують завдання індивідуально. Власне переконливий виступ за зразком триває в середньому 8-10 хвилин. Студенти, які не встигли виступити, виголошують свої промови у режимі індивідуальних консультацій після заняття.

Для самостійної роботи пропонуємо підготувати перекази виступів, які надихають, агітаційних виступів. Кожен студент готує виступ самостійно.

IV заняття – виконання умовно-комунікативних рецептивно-репродуктивних завдань на виголошення промов з дотриманням домінантної персуазивної стратегії. Студенти виголошують підготовлені самостійно перекази виступів, які надихають, агітаційних виступів; в аудиторії відбувається заслуховування та аналіз виступів за запропонованою формою зворотнього зв'язку (організація рефлексії).

Для самостійного опрацювання студенти одержують завдання – підготувати міні-групою презентацію у жанрі публічного виступу (на вибір: виступ, який надихає, агітаційний чи власне переконливий виступ). Кожна міні-група готує 1 публічний виступ. Організаційно-підготовчий, планувальний та технологічний етапи проходять в такому ж режимі, як і під час підготовки аналітичного коментаря.

V заняття – презентація та обговорення проектів (публічних виступів). Тривалість презентації – 15-20 хвилин. Кожен студент доповідає ту частину проекту, яку він підготував. Після кожної презентації триває її аналіз та обговорення.

Подамо модель організації процесу навчання у вигляді схеми (рис. 2.4.1).

Етап	Мета етапу	Змістовий модуль	К-кість год.	Методи навчання	Результат
Рецептивно-аналітичний	Формування знань про композиційні особливості текстів різних функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка); тактики, персуазивного мовлення, композиційні особливості аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурні характеристик англійського персуазивного мовлення; формування інтерпретаційних умінь.	ЗМ-1	2 ауд./ 2 год. с/р.	Вправлення: рецептивні аналітичні завдання на читання; рецептивні аналітичні завдання на аудіювання.	Сформовані теоретичні знання, інтерпретаційні уміння: інтерпретувати зміст та смисл, мовленнєві тактики, визначати композиційні та жанрово-стилістичні, можливий комунікативно-прагматичний ефект персуазивного мовлення.
Тактико-умовно-комунікативний	Формування лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних навичок, необхідних для продукування персуазивного мовлення; формування лінгвостилістичних та тактичних умінь.	ЗМ-1	3/2	Вправлення: некомунікативні вправи, умовно-комунікативні репродуктивні вправи	Сформовані навички вживання лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних одиниць, невербальних та паравербальних засобів в усному персуазивному мовленні, інтегрування означених навичок в тактичні уміння.

Рис. 2.4.1. Модель організації процесу навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Етап	Мета етапу	Змістовий модуль	К-кість год.	Методи навчання	Результат
Репродуктивний етап	Удосконалення мовленнєвих навичок, інтерпретаційних, лінгвостилістичних та тактичних умінь; формування організаційно-прогностичних, стратегічно-прагматичних, жанрово-композиційних та соціокультурних умінь в усному репродуктивному мовленні.	ЗМ-1	3/2	Вправлення: умовно-комунікативні і рецептивно-репродуктивні завдання на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії	Сформовані уміння відтворювати шляхом переказу домінантну персуазивну стратегію, персуазивні тактики мовлення, організаційно-прогностичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні та соціокультурні уміння.
Стратегічно-комунікативний етап	Удосконалення інтерпретаційних, організаційно-прогностичних, лінгвостилістичних, стратегічно-прагматичних, жанрово-композиційних, соціокультурних, тактичних умінь в усному продуктивному мовленні; формування текстово-продуктивних умінь.	ЗМ-1	2/4	Метод проектів: проектні завдання	Сформовані уміння самостійно продукувати монологічне персуазивне мовлення у жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

Рис. 2.4.1 (закінчення)

Отже, запропонована нами модель призначена для вищих навчальних закладів (спеціальність 6.020303 «Філологія») рівня вищої освіти «бакалавр». Авторську методику найефективніше реалізувати у 2 семестрі (4-й рік навчання) у системі навчальної дисципліни «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)». Модель авторської методики має циклічний характер. Перший цикл присвячений навчанню аналітичного коментаря, що охоплює 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи); другий цикл – навчанню публічного виступу, що так само охоплює 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи). Відповідно, рецептивно-аналітичний етап потребує 4 години, тактико-умовно-комунікативний та репродуктивний етапи потребують по 5 годин кожен, стратегічно-комунікативний – 6 годин. Навчання англійського усного персуазивного мовлення здійснюється інтегровано з іншими видами мовленнєвої діяльності (аудіюванням, читанням, діалогічним/полілогічним мовленням, писемним мовленням).

Висновки до розділу 2

У другому розділі окреслено цілі та зміст навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення, визначено критерії відбору лінгвістичного та екстралінгвістичного матеріалу, здійснено відбір інтонаційних моделей, лексичних (фразеологічних) одиниць, граматичних одиниць, надфразових єдностей, цілісних текстів, невербальних та паравербальних засобів комунікації; теоретично обґрунтовано та розроблено підсистему вправ, а також створено модель організації процесу навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення.

1. Обґрунтовано, що основною метою навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення майбутніх філологів є формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні, паравербальні

та невербальні засоби комунікації; складати монологи з домінантною персуазивною стратегією в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

2. Встановлено, що зміст навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення складають декларативні знання функціональних підтипів та тактик персуазивного мовлення, вербальних, невербальних, паравербальних засобів для їх реалізації, композиційних, лінгвостилістичних та лінгвосоціокультурних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу; лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні стилістичні навички; групи інтерпретаційних, організаційно-прогностичних, лінгвостилістичних, стратегічно-прагматичних, жанрово-композиційних, соціокультурних, тактичних та текстово-продуктивних умінь.

3. Окреслено предметні (зумовлені низькою поінформованістю студентів з предметної галузі), логічні (зумовлені складністю логіки побудови текстів) та мовно-мовленнєві труднощі в навчанні англійського монологічного усного персуазивного мовлення, на основі яких визначено критерії добору фонетичних, лексичних (фразеологічних), граматичних одиниць, надфразових єдностей, невербальних та паравербальних засобів комунікації, цілісних текстів. Для добору фонетичних одиниць (текстові наголоси, емоційні наголоси, інтонації, емоційні паузи) визначено критерії відповідності потребам спілкування, нормативності, автентичності та лінгвосоціокультурної маркованості; для добору лексичних одиниць – комунікативної цінності, урахування рідної мови (зіставності), тематичності; для добору граматичних одиниць – стабільності, стилістичної унормованості; для добору невербальних засобів комунікації – функціональності, статусу партнерів по спілкуванню, культурної спрямованості; для добору текстів – комунікативної цінності, інформативності, автентичності текстів, контрастивності іншомовної та рідної культури, критерії малої форми та цілісності. На основі означених критеріїв дібрано тексти аналітичних коментарів: монолог-обґрунтування, монолог-спростування, полемічні

монологи; тексти публічних виступів: виступ, який надихає, агітаційний виступ, власне переконливий виступ.

4. Розроблено підсистему вправ та завдань для навчання майбутніх філологів усного англійського монологічного персуазивного мовлення, яка реалізується у чотири етапи: рецептивно-аналітичний (рецептивні аналітичні завдання на читання та аудіювання), тактико-умовно-комунікативний (некомунікативні та умовно-комунікативні репродуктивні вправи), репродуктивний (умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні завдання на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії), стратегічно-комунікативний (проектні завдання).

5. Створено модель організації процесу навчання майбутніх філологів усного англійського монологічного персуазивного мовлення, згідно з якою навчання персуазивного мовлення відбувається у 2 семестрі (4-й рік навчання) рівня вищої освіти «бакалавр» у системі навчальної дисципліни «практичний курс другої мови». Модель авторської методики охоплює 40 годин: 20 годин аудиторних і 20 годин – самостійна робота.

Основні положення розділу II викладені у таких публікаціях: [13; 16; 176].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

У третьому розділі описано процес планування, підготовки та проведення експерименту, критерії та норми оцінки результатів експерименту; експериментально перевірено ефективність авторської методики та розроблено методичні рекомендації до навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

3.1. Планування та підготовка експерименту. Розроблення критеріїв та норм оцінювання англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Перевірка ефективності авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення потребує проведення експериментального навчання.

Поділяючи погляди П. Б. Гурвича, методичний експеримент розуміємо як організовану для вирішення методичної проблеми спільну діяльність учасників експерименту та експериментатора, невід'ємними ознаками якого є: 1) точна обмеженість у часі, 2) розроблення плану та структури експерименту відповідно до висунутої гіпотези, 3) визначення гіпотези, яка підлягала експериментальній перевірці, 4) можливість ізольованого врахування методичного впливу фактору, що досліджується, 5) вимірювання вихідного і заключного стану знань, навичок та вмінь учасників експерименту [47; 31, с. 39–40]. Експериментом слід називати науково поставлений дослід, заснований на ретельному вивченні варіювання певного досліджуваного

явища при умовній нейтралізації й стабілізації всіх інших значущих факторів [91]. Окрім означених характеристик експерименту, на основі аналізу дисертацій, захищених з методики навчання іноземних мов за останні десятиліття [20; 75; 87; 114; 115; 141; 169], додаємо визначення мети та завдань експерименту в цілому та його етапів зокрема, об'єктів експериментального дослідження, добір учасників експерименту, визначення варійованих та неварійованих умов експерименту.

Мета та завдання експерименту. *Мета експерименту:* перевірити ефективність авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення у чотири етапи з дотриманням окреслених вербальних, невербальних та паравербальних засобів, жанрово-композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, на основі визначених підходів та принципів, за допомогою методів вправлення та проєктів, а також з використанням розробленої нами підсистеми вправ та завдань.

Відповідно до поставленої мети було визначено низку *завдань експерименту:*

1) провести передекспериментальний зріз для виявлення підсумкового рівня сформованості умінь англійського усного монологічного персуазивного мовлення у студентів КГ, які уже вивчали англійську мову не за авторською методикою;

2) підготувати матеріали експерименту, спланувати хід та організацію експерименту;

3) провести експериментальне навчання за авторською методикою, запровадивши два її варіанти;

4) провести післяекспериментальний зріз для виявлення підсумкового рівня сформованості умінь англійського усного монологічного персуазивного мовлення у студентів ЕГ, які вивчали англійську мову за авторською методикою;

5) проаналізувати результати післяекспериментального зрізу, порівняти результати студентів КГ та ЕГ, результати двох ЕГ, які навчалися за двома варіантами авторської методики;

б) за статистичних методів здійснити опрацювання даних результатів експерименту, довести або спростувати ефективність авторської методики в цілому та кожного з її варіантів зокрема.

Тривалість експерименту була визначена нами відповідно до розробленої в підрозділі 2.4 моделі авторської методики і складала 40 годин, з них на навчання аналітичного коментаря – 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи), на навчання публічного виступу – теж 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи). Зазначена кількість часу була відведена на експериментальне навчання. Проте, експеримент охоплював ще два етапи – передекспериментальний зріз та післяекспериментальний зріз, на які відводилося по дві години. Отже, у цілому тривалість експерименту складала 48 годин, з яких частка аудиторних зайняла 28 годин.

План та структура експерименту. Згідно з зазначеними нормами часу, подаємо план та структуру методичного експерименту (таблиця 3.1.1)

Таблиця 3.1.1

Структура методичного експерименту

№	Етапи експериментального дослідження	Час проведення	Кількість годин на 1 групу	Кількість груп	Завдання етапів
1.	Передекспериментальний зріз	лютий 2017 р.	4 години на 1 групу (2 год. на презентацію аналітичного коментаря і 2 год. – на публічний виступ)	2	Для виявлення підсумкового рівня сформованості умінь англійського усного монологічного персуазивного мовлення у студентів КГ.
2.	Експериментальне навчання	Лютий – березень 2017 р.	20 год. аудиторних і 20 год. самостійної роботи на групу	2	Упровадження авторської методики навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення у двох її варіантах.

3.	Післяекспериментальний зріз	Квітень 2017 р.	4 години на 1 групу (2 год. на презентацію аналітичного коментаря і 2 год. – на публічний виступ)	2	Виявлення підсумкового рівня сформованості умінь англійського усного монологічного персуазивного мовлення у студентів ЕГ, які навчалися за авторською методикою.
----	-----------------------------	-----------------	---	---	--

Об'єктами експериментального дослідження стали вміння студентів продукувати англійське усне монологічне персуазивне мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

У процесі експериментальної роботи перевірявся рівень сформованості **знань, навичок та умінь, окреслених у підрозділі 2.1, а саме:**

- знання предмету повідомлення, функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), композиційних особливостей, системи необхідних тактик, мовних засобів лінгвосоціокультурних особливостей реалізації персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу;
- лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні та стилістичні навички, необхідні для продукування англійського усного монологічного персуазивного мовлення;
- інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокультурні, тактичні та текстово-продуктивні вміння.

Гіпотеза експерименту. Гіпотеза — основа, наукове припущення, істинне значення якого не визначено [43, с. 395]. Гіпотеза є «головним елементом руху пізнання до відкриття нового» [141, с. 147-149].

Аналіз теоретичних праць з лінгвістики, методики, психолінгвістики, педагогічні спостереження за процесом навчання англійської мови студентів-філологів, теоретично обґрунтовані підсистема вправ та завдань, а також модель

організації процесу навчання майбутніх філологів англійського персуазивного мовлення майбутніх філологів дозволили нам висунути **гіпотезу**, яка ґрунтується на припущенні, що ефективність навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення зумовлена і буде високою, якщо студенти в межах домінантної персуазивної стратегії мовлення будуть використовувати визначені нами аргументативні, емотивні та оцінні тактики, а також засоби їх вербального та невербального вираження, якщо навчання здійснюватиметься на основі компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів, з використанням методів вправління та проєктів, якщо буде дотримано етапність процесу навчання, забезпечено процес навчання системою спеціально підготовлених вправ та завдань, а також організовано відповідно до розробленої нами моделі.

Неварійовані умови експерименту: незмінний склад студентів у навчальних групах; цілі та зміст навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення; підходи, принципи, методи навчання, матеріали для навчання персуазивного мовлення, комплекси вправ та етапи їх реалізації; однакова кількість годин на навчання персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу; об'єкти контролю і критерії оцінки умінь та навичок студентів.

Варійована умова експерименту: наявність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2 та їх відсутність в ЕГ1. Вибір такої варійованої умови зумовлений тим, що студенти-філологи четвертого курсу мають високий рівень лексичної, фонетичної, граматичної, лінгвосоціокультурної компетентності. Тому постало питання: чи потрібно упроваджувати в навчання спеціальні вправи для формування відповідних навичок, чи можна перейти з рецептивно-аналітичного етапу до роботи з одиницями тактичного рівня, уникнувши роботи з рівнем мовних одиниць.

Добір учасників експерименту. В експерименті взяли участь 82 студенти (2 експериментальні групи: ЕГ 1 – 24 осіб, ЕГ 2 – 22 осіб, та об'єднана контрольна група КГ у складі 36 осіб) четвертого курсу Київського

національного університету імені Тараса Шевченка, які навчаються за спеціальністю «Філологія» в межах навчальної дисципліни «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)». Відбір контрольних й експериментальних груп здійснювався так: контрольні групи склали студенти 4 курсу бакалаврату, які вивчали англійську мову як фах упродовж усього періоду навчання. Добір студентів КГ склала суцільна вибірка (серед студентів 4 курсу було проведено зріз для виявлення наявних на виході навчання мови знань, навичок та вмінь). Експериментальні групи склали студенти, які вивчали англійську мову в другому семестрі четвертого курсу бакалаврату. Добираючи в ролі КГ студентів, які вивчали іноземну мову упродовж усього періоду навчання в бакалавраті, ми ставили мету перевірити їхній рівень вмінь усного монологічного персуазивного мовлення на завершальному етапі вивчення мови. Для цього було проведено передекспериментальний зріз, результати якого подано в підрозділі 3.2. Добираючи дві ЕГ з числа студентів 4 курсу бакалаврату, ми переслідували ціль запровадити два варіанти авторської методики і вибрати більш оптимальний, зіставити результати навчання студентів ЕГ після навчання за авторською методикою з результатами студентів КГ, тим самим підтвердити (або спростувати) ефективність авторської методики. У доборі експериментальних груп нами було враховано те, щоб співвіднесеність студентів з високим, достатнім, середнім і низьким рівнями в кожній із двох груп була однаковою. Для цього було зібрано та проаналізовано результати семестрового навчання цих студентів, які наведені в додатку А.

Характер експерименту – природний, вертикальний, відкритий [47].

Критерії та норми оцінювання знань, навичок та вмінь студентів. Для реалізації експерименту, а також для виявлення його якісних та кількісних результатів необхідно визначитися з критеріями та нормами оцінювання знань, навичок та вмінь студентів. Аналіз наукових праць, присвячених оцінюванню умінь усного монологічного мовлення [30; 55; 87; 106; 117; 133; 179; 194; 214; 215; 222] дав можливість дібрати низку критеріїв для оцінювання персуазивного мовлення (зокрема, критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення (дотримання теми, зв'язність

мікротем з головною темою повідомлення, дотримання композиції повідомлення з урахуванням функціонального підтипу (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка)). Означені критерії не дозволяють якісно здійснити моніторинг опанування студентами іншомовного монологічного персуазивного мовлення, тому нами було виділено ще чотири критерії (критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп). Отже, перевірка умінь усного англійського монологічного персуазивного мовлення здійснювалася за шістьма критеріями. Зупинимось на цих критеріях і виробимо відповідно до них норми оцінювання.

Відповідно до критерію *інформативності повідомлення*, поділяючи висновки Л. В. Лазоренко, вимірювалася вичерпність представлення в монологі найбільш нових та актуальних текстів, прочитаних в засобах масової інформації або прослуханих аудіо-відео-матеріалів; скомпресованість інформації й висвітлення в монологі головного; насиченість повідомлення аргументами, фактами, влучними прикладами для обґрунтування (спростування) своєї думки [87, с. 148-149], використання посилок (цитувань) на авторитетні джерела інформації, апелювання до емоцій та духовних цінностей людини. Інформативність повідомлення є вкрай важливою в контексті персуазивного мовлення, оскільки «сила» переконувальної стратегії залежить безпосередньо від якості та кількості наведеної інформації. За інформативність повідомлення студенти одержували максимально 5 балів:

5 балів – студент використовує достатню кількість аргументативних, емотивних та оцінних одиниць інформації, релевантних прагматиці тексту, а також прикладів, використовує нову й актуальну інформацію, вдається до посилок на надійні джерела інформації (BBC (<http://www.bbc.com/>), American Rhetoric (<http://www.americanrhetoric.com/>), TED Ideas worth spreading (<https://www.ted.com/talks>), the Guardian www.theguardian.com, the Forbes

www.forbes.com, the Washington Post <https://www.washingtonpost.com/>), цитує авторитетних осіб, дібрана інформація добре скомпресована, виділене лише найголовніше в межах тематики та прагматики повідомлення;

4 бали – у повідомленні бракує одного з типів (аргументативних, або емотивних, або оцінних) одиниць, релевантних прагматиці тексту (або надмірне використання одного з типів), бракує 1-2 прикладів для обґрунтування аргументів, використовує нову й актуальну інформацію, проте в 1-2 випадках не вдається до посилань на надійні джерела інформації чи до цитат авторитетних осіб, а наводить інформацію зі свого життєвого досвіду, зустрічаються поодинокі відхилення від головної лінії тематики та прагматики повідомлення;

3 бали – у повідомленні відчувається дисбаланс аргументативних, емотивних, оцінних одиниць, релевантних прагматиці тексту (використання переважно одного типу), у половині випадків бракує прикладів для обґрунтування аргументів, інформація, що наводиться для переконання слухача, є загальновідомою, зустрічаються лише поодинокі посилання на надійні джерела інформації чи цитати авторитетних осіб.

2 бали – зустрічаються лише поодинокі аргументативні, емотивні, оцінні одиниці, які не являють собою систему, релевантну прагматиці тексту, більшість прикладів недоцільна, інформація є переважно з особистого досвіду доповідача, зустрічаються лише поодинокі посилання на надійні джерела інформації чи цитати авторитетних осіб.

1 бал – використання аргументативних, емотивних, оцінних одиниць є випадковим і не має ознак системності, вони не релевантні прагматиці тексту, уся інформація взята з особистого досвіду доповідача, вона тривіальна і не здатні виконувати персуазивну функцію.

Критерій цілісності повідомлення: дотримання теми, зв'язність мікротем з головною темою повідомлення, дотримання композиції повідомлення з урахуванням функціонального підтипу (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), використання правильних мовленнєвих засобів для зв'язку компонентів тексту, логічність продовження думки попереднього

співдоповідача в межах цілісного коментаря чи публічного виступу [10; 32; 71; 199; 213].

5 балів – доповіді кількох студентів є цілісним текстом у жанрі аналітичного коментаря чи публічного виступу, монологічне повідомлення має всі ознаки відповідного функціонального підтипу, мікротеми зв'язані.

4 бали – 1-2 мікротеми дещо деформують загальну змістову лінію повідомлення, проте переконувальна прагматика тексту збережена, допустиме 1 відхилення від структури функціонального типу повідомлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), проте кожен учасник проекту без серйозних відхилень продовжує думку попереднього доповідача, використовуючи відповідні мовні засоби;

3 бали – окремі мікротеми та повідомлення окремих доповідачів відхиляються від загальної змістової лінії тексту, порушення в структурі функціонального типу повідомлення, що позначається на переконувальній прагматиці тексту, на порушення цілісності впливає брак мовних засобів.

2 бали – загальна змістова лінія має суттєві порушення в цілісності, переконувальна прагматика властива окремим фрагментам тексту, брак мовних засобів зв'язку;

1 бал – відсутність підпорядкованості мікротем змістовій лінії тексту, структурі функціонального типу повідомлення, переконувальній прагматиці.

Критерій *відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії*.

5 балів – усі використані мовленнєві тактики відповідають *домінантній персуазивній стратегії* повідомлення;

4 бали – невідповідність 1-2 мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії повідомлення;

3 бали – відповідність більше половини мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії повідомлення;

2 бали – відповідність менше половини мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії повідомлення;

1 бал – відповідність поодиноких мовленнєвих тактик доміантній персуазивній стратегії повідомлення.

Критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик:

5 балів – студент використовує 9-10 різних тактик (аргументативних, емотивних та оцінних);

4 бали – студент використовує 7-8 різних тактик (аргументативних, емотивних та оцінних);

3 бали – студент використовує 5-6 різних тактик (аргументативних, емотивних та оцінних); при цьому одна група тактик може бути невикористана взагалі;

2 бали – студент використовує 3-4 різні тактики (аргументативні, емотивні та оцінні); при цьому одна група тактик може бути невикористана взагалі;

1 бал – студент використовує 1-2 тактики; при цьому дві групи тактик можуть бути невикористані взагалі.

Критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик.

5 балів – допускається по 1 помилці вербального, невербального та паравербального характеру (які не впливають на прагматику тексту) в мовленні студента під час реалізації тактик;

4 бали – допускається по 2-3 помилки вербального, невербального та паравербального характеру, які не впливають на спотворення мовленнєвих тактик, функціонального типу висловлення та прагматики цілісного тексту;

3 бали – допускається 4-5 вербальних, невербальних та паравербальних помилок, які в цілому не спотворюють тактик, функціонального типу висловлення та прагматики цілісного тексту (допускається невідповідність 1-2 тактик прагматичі тексту);

2 бали – характер вербальних, невербальних та паравербальних помилок спотворює менше половини мовленнєвих тактик, функціональний тип

висловлення, проте в цілому прагматика всього тексту має ознаки персуазивності;

1 бал – характер вербальних, невербальних та паравербальних помилок спотворює більше половини мовленнєвих тактик, прагматика всього тексту втрачає ознаки персуазивності.

Критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп.

5 балів – персуазивне мовлення студента відповідає нормам англомовної культури за вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками, допустимі 1-2 неточності, які не призводять до порушень адекватності сприйняття тексту носіями мови та культури.

4 бали – персуазивне мовлення студента відповідає нормам англомовної культури за вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками, допустимі 3-4 неточності, які не призводять до порушень адекватності сприйняття тексту носіями мови та культури.

3 бали – персуазивне мовлення студента має вербальні, невербальні та паравербальні неточності, які призводять до порушень адекватності сприйняття 1-2 інформаційних блоків носіями мови та культури.

2 бали – персуазивне мовлення студента має вербальні, невербальні та паравербальні неточності, які спричиняють суттєві відмінності між інтенцією мовця та інтерпретацією мовлення реципієнтами.

1 бал – прагматика повідомлення не може бути адекватно сприйнята носіями мови.

Тож максимально один студент міг набрати 30 балів. У визначенні рівнів оцінювання ми скористалися загальноєвропейською шкалою оцінювання ECTS, відповідно до якої високий рівень (оцінка «відмінно») регламентувався 27-30 балами (90-100%), достатній рівень («добре») – 23-26 балів (75-89%), середній рівень – 18-22 бали (60-74%). Початковий рівень – 17 і менше балів. Відсутність знань, навичок та вмінь ми констатували, якщо студент набирав 3 і менше балів (10 %) від максимального балу.

Отже, аналіз наукової літератури дав можливість визначити мету та завдання експерименту, його тривалість, план та структуру, гіпотезу, варійовані та неварійовану умови, об'єкти експериментального дослідження, здійснити добір учасників експерименту, розробити критерії та норми оцінювання усного монологічного персуазивного мовлення (критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення, критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп).

3.2. Аналіз та інтерпретація результатів експерименту

Передекспериментальний зріз. Передекспериментальний зріз проходив серед студентів 4 курсу бакалаврату – 36 осіб. Проводячи цей зріз було поставлено мету визначити підсумковий рівень сформованості умінь усного монологічного персуазивного мовлення у студентів, які вивчали англійську мову як фах упродовж усього періоду навчання.

Студенти одержали завдання підготувати у міні-групах (по 4 особи) доповіді-переконання на такі теми:

- мої університетські роки;
- успіх Вашої кар'єри та правильність вибору;
- майбутнє країни в наших руках;
- зміни на краще уже незабаром;
- скажи палінню – ні!
- перевіряйте якість продуктів харчування;
- шляхи боротьби з корупцією мають позитивні тенденції;
- конкуренція – основа розвитку економіки країни.

Результати кожного студента подано в додатку Б. Наведемо зведені результати передекспериментального зрізу (таблиця 3.2.1).

Таблиця 3.2.1

Зведені результати передекспериментального зрізу

		Відм.	Добре	Задов.	Незадов.	СКН
1	<i>Критерій інформативності повідомлення</i>	33%	50%	17%	0	4,2
2	<i>Критерій цілісності повідомлення</i>	31%	50%	19%	0	4,1
3	<i>Критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії</i>	6%	33%	44%	17%	3,25
4	<i>Критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик</i>	3%	33%	47%	17%	3,2
5	<i>Критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик</i>	6%	33%	47%	14%	3,3
6	<i>Критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп</i>	14%	30%	39%	17%	3,4

Хоча середній коефіцієнт навченості склав 0,71, що вважається достатнім, все ж ми вважаємо, що процентне співвідношення студентів, які володіють усним персуазивними мовленням на «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно», а також середній коефіцієнт навченості по кожному критерію вказують, що у студентів на фоні сформованості на достатньому рівні таких якостей як інформативність та цілісність повідомлень, потребують суттєвого покращення саме ті якості мовлення, які визначають характеристики персуазивності.

За критерієм *інформативності* якість мовлення склала 83%, у жодного студента рівень усного монологічного мовлення не виявився незадовільним. У цілому, студенти добирали для повідомлення цікаві факти, аргументативні, емотивні та оцінні одиниці інформації, посилалися на надійні авторитетні джерела. Серед недоліків варто відзначити такі: а) надання переваги суто аргументуванню, натомість бракувало використання емотивної та оцінної інформації, б) близько $\frac{1}{4}$ студентів для переконання співрозмовника використовували інформацію з власного досвіду, з недостовірних джерел, що нівелювало персуазивну функцію повідомлення, в) емотивні та оцінні характеристики мовлення часто не відповідали емотивному та оцінному сегментам мовної картини світу носіїв мови.

За критерієм *цілісності повідомлення* якість мовлення склала 81%, у жодного студента рівень усного монологічного мовлення не виявився незадовільним. У цілому, студенти складали за композиційними, змістовними та лексико-граматичними характеристиками цілісні тексти у жанрі аналітичного коментаря чи публічного виступу відповідного функціонального підтипу, окремі мікротеми кожного доповідача інтегрувалися в цілісну змістовно-композиційну структуру тексту. Серед недоліків варто відзначити такі: а) доповіді окремих студентів не були персуазивно маркованими, що впливало на загальну прагматику всього тексту, б) наявні відхилення від структури функціонального типу повідомлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), в) брак вербальних та невербальних засобів для підтримання цілісності повідомлення.

За критерієм *відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії* якість мовлення склала 39%, 17% студентів виявили незадовільний рівень у використанні персуазивних мовленнєвих тактик. Усе це свідчить про те, що переважна більшість студентів не готові до вільного користування англійським усним монологічним мовленням на тактичному рівні. Типові недоліки: а) відсутнє системне використання персуазивних тактик, б) змішання персуазивного мовлення з інформаційно-наративним.

За критерієм *кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик* якість мовлення складає 36%, 17% студентів виявили незадовільний рівень і 47% – задовільний. Мовленню переважної більшості студентів не властиве гармонійне використання персуазивних тактик різних груп (аргументативних, емотивних, оцінних). Типові недоліки: а) перевага у використанні аргументативних тактик, б) використання у середньому 5-6 персуазивних тактик, а також змішання їх з наративними тактиками, с) використання однотипних тактик, здебільшого це тактики прямої аргументації, непрямой аргументації, посилення на авторитетну думку, квантифікації, прямого припису до дії, суб'єктивної оцінки.

За критерієм *відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик* якість мовлення склала 39%, 17% студентів виявили незадовільний рівень і 47% – задовільний. Найбільше недоліків студенти виявили у використанні невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, тим самим мовлення було позбавлене експресії, емоційності, що суттєво відобразилося на реалізації домінантної персуазивної стратегії. Типові недоліки: а) невідповідність лексичних одиниць персуазивним тактикам мовлення, б) у більшості доповідей не були використані невербальні засоби персуазивності (зокрема, жести, міміка, рухи тіла, які могли б додати мовленню експресивності, емоційної насиченості), в) переважна більшість студентів взагалі не надавали уваги таким паравербальним засобам, як інтонація, темп мовлення, гучність, що мало суттєвий негативний вплив на загальну персуазивну функцію повідомлення; г) через брак невербальних та паравербальних засобів комунікації було неможливим використання персуазивних тактик мовлення.

За критерієм *дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп* якість мовлення склала 44%, 17% студентів виявили незадовільний рівень і 39% – задовільний. Мовленню більшості студентів властиві вербальні, невербальні та паравербальні неточності, які призводять до порушень адекватності

сприйняття. Особливо даються взнаки невербальні та паравербальні неточності: вживання недоречних жестів, міміки, рухів, тону та гучності мовлення, – що призводить до порушень прагматично-стратегічного та тактичного характеру.

Експериментальне навчання відбувалося згідно з моделлю, розробленою в підрозділі 2.4 і тривав 40 годин, з яких 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи) було відведено на навчання студентів продукувати персуазивне мовлення в жанрі аналітичного коментаря, а також 20 годин (10 годин аудиторних і 10 годин самостійної роботи). У ньому взяли участь 46 студентів-філологів четвертого курсу. Експериментальне навчання проводилося на основі підготовленого нами і впровадженого в навчальний процес електронного посібника «Speak to Persuade : English for Advanced Learners», який охоплював усю підсистему вправ та завдань, розроблених автором з метою практичного втілення результатів наукового пошуку. В експериментальному навчанні застосовувалися два варіанти авторської методики, які різнилися наявністю некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2 та відсутністю цих вправ в ЕГ1.

Післяекспериментальний зріз. Післяекспериментальний зріз проводився в експериментальних групах (ЕГ1 24 особи, ЕГ2 22 особи) (результати див. ДОДАТОК В).

У ході післяекспериментального зрізу було встановлено підсумковий рівень сформованості умінь продукувати майбутніми філологами усне англійське монологічне персуазивне мовлення.

Студенти одержали завдання підготувати у міні-групах (по 4 особи) доповіді-переконання на такі теми:

- мої університетські роки;
- успіх Вашої кар'єри та правильність вибору;
- майбутнє країни в наших руках;
- зміни на краще уже незабаром,

- скажи палінню – ні!
- перевіряйте якість продуктів харчування,
- шляхи боротьби з корупцією мають позитивні тенденції,
- конкуренція – основа розвитку економіки країни.

Результати кожного студента подано в додатку В. Наведено зведені результати післяекспериментального зрізу (таблиця 3.2.2)

Таблиця 3.2.2

Зведені результати післяекспериментального зрізу

		Відм.	Добре	Задов.	Незадов.	СКН	
1	Критерій інформативності повідомлення	ЕГ1	25%	54%	21%	0	4,04
		ЕГ2	55%	27%	18%	0	4,36
2	Критерій цілісності повідомлення	ЕГ1	29%	54%	13%	4%	4,08
		ЕГ2	41%	45%	14%	0	4,27
3	Критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії	ЕГ1	29%	50%	13%	8%	4,0
		ЕГ2	41%	36%	23%	0	4,18
4	Критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик	ЕГ1	38%	33%	25%	4%	4,04
		ЕГ2	45%	41%	14%	0	4,32
5	Критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик	ЕГ1	33%	38%	25%	4%	4,0
		ЕГ2	45%	36%	14%	5%	4,23
6	Критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп	ЕГ1	29%	50%	17%	4%	4,04
		ЕГ2	45%	41%	14%	0	4,32

Для того, щоб довести, що результати КГ та ЕГ, а також ЕГ1 та ЕГ2 відображають закономірну розбіжність в якості мовленнєвих умінь студентів, проведемо статистичну обробку результатів передекспериментального та післяекспериментального зрізів студентів експериментальних та контрольних груп. За допомогою U-критерія Манна-Уїтні [143, с. 224–245] визначимо: закономірними чи випадковими є відмінності: а) в КГ та ЕГ1; б) в КГ та ЕГ2; в) в ЕГ1 та ЕГ2.

«Емпіричне значення критерію U відображає те, наскільки велика зона збігу між рядами. Тому, чим менше $U_{\text{емпір.}}$, тим більш ймовірно, що різниця в результатах є достовірною. Достовірні відмінності можна констатувати, якщо $U_{\text{емпір.}} \leq U_{\text{кр. 0,05}}$ » [143, с. 53-55].

Для обробки даних необхідно виділити гіпотези: H_0 та H_1 . Гіпотеза H_0 приймається, якщо $U_{\text{емпір.}} > U_{\text{кр. 0,05}}$. Гіпотеза H_1 приймається, якщо $U_{\text{емпір.}} \leq U_{\text{кр. 0,05}}$.

Обчислення результатів КГ й ЕГ1 (ДОДАТОК Г)

В КГ середній бал навченості склав 21,388, в ЕГ1 середній бал навченості склав 24,208. КГ складають вибірку 1, ЕГ1 складає вибірку 2.

H_0 – рівень ознаки у вибірці 1 (КГ) не нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ1).

H_1 – рівень ознаки у вибірці 1 (КГ) нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ1).

Значення $U_{\text{емпір.}}$ визначаємо за формулою:

$$U_{\text{емпір.}} = (n_1 \cdot n_2) + \frac{(n_x \cdot (n_x + 1))}{2} - T_x$$

Де n_1 – кількість експериментованих у вибірці 1; n_2 – кількість експериментованих у вибірці 2; T_x – більша із двох рангових сум; n_x – кількість експериментованих у вибірці із більшою сумою рангів [143, с. 53-55].

Підрахуємо рангові суми за вибірками. У вибірці 1 – 916,5 балів, вибірці 2 – 913,5 балів. Обчислимо $U_{\text{емпір.}}$

$$U_{\text{емпір.}} = (n_1 \cdot n_2) + \frac{(n_x \cdot (n_x + 1))}{2} - T_x$$

$$\frac{\quad}{2}$$

Де $n_1 = 36$; $n_2 = 24$; $T_1 = 916,5$, $T_2 = 913,5$;

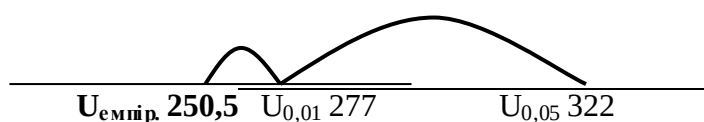
$$U_{\text{емпір.}} = (36 \cdot 24) + (36 \cdot (36 + 1)) : 2 - 916,5 = 613,5.$$

$$U_{\text{емпір.}} = (36 \cdot 24) + (24 \cdot (24 + 1)) : 2 - 913,5 = 250,5.$$

Для зіставлення з критичними значеннями вибираємо меншу величину U :
 $U_{\text{емпір}} = 250,5$.

Критичними значеннями для відповідних n є такі:

$$U_{\text{кр.}} = \begin{cases} 322 & (p \leq 0,05) \\ 277 & (p \leq 0,01) \end{cases}$$

Отже, $U_{\text{емп.}} < U_{\text{кр. } 0,05}$. Приймається гіпотеза H_1 , H_0 відхиляється. Тож рівень умінь продукувати усне англійське монологічне персуазивне мовлення у студентів ЕГ1 є вищим, ніж у студентів КГ.

Обчислення результатів КГ й ЕГ2 (ДОДАТОК Д)

В КГ середній бал навченості склав 21,388, в ЕГ2 середній бал навченості склав 25,68. КГ складають вибірку 1, ЕГ2 складає вибірку 2.

H_0 – рівень ознаки у вибірці 1 (КГ) не нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ2).

H_1 – рівень ознаки у вибірці 1 (КГ) нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ2).

Рангові суми за вибірками: У вибірці 1 – 821,5 балів, вибірці 2 – 889,5 бали.
 Обчислимо $U_{\text{емпір.}}$

$$U_{\text{емпір.}} = (n_1 \cdot n_2) + \frac{(n_x \cdot (n_x + 1))}{2} - T_x$$

Де $n_1 = 36$; $n_2 = 22$; $T_1 = 821,5$, $T_2 = 889,5$;

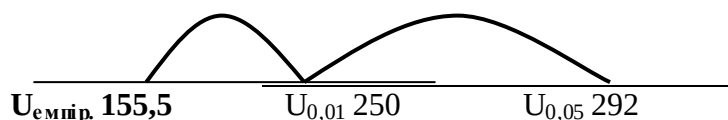
$$U_{\text{емпір.}} = (36 \cdot 22) + (36 \cdot (36 + 1)) : 2 - 821,5 = 636,5.$$

$$U_{\text{емпір.}} = (36 \cdot 22) + (22 \cdot (22 + 1)) : 2 - 889,5 = 155,5.$$

Для зіставлення з критичними значеннями вибираємо меншу величину U :
 $U_{\text{емпір}} = 155,5$.

Критичними значеннями для відповідних n є такі:

$$U_{\text{кр.}} = \begin{cases} 292 & (p \leq 0,05) \\ 250 & (p \leq 0,01) \end{cases}$$

Отже, $U_{\text{емп.}} < U_{\text{кр. } 0,05}$. Приймається гіпотеза H_1 , H_0 відхиляється. Тож рівень умінь продукувати усне англійське монологічне персуазивне мовлення у студентів ЕГ2 є вищим, ніж у студентів КГ.

Обчислення результатів ЕГ1 й ЕГ2 (ДОДАТОК Е)

В ЕГ1 середній бал навченості склав 24,208, в ЕГ2 середній бал навченості склав 25,68. ЕГ1 складає вибірку 1, ЕГ2 складає вибірку 2.

H_0 – рівень ознаки у вибірці 1 (ЕГ1) не нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ2).

H_1 – рівень ознаки у вибірці 1 (ЕГ1) нижчий за рівень ознаки у вибірці 2 (ЕГ2).

Рангові суми за вибірками: У вибірці 1 – 498 бали, вибірці 2 – 583 бали. Обчислимо $U_{\text{емпір.}}$.

$$U_{\text{емпір.}} = (n_1 \cdot n_2) + \frac{(n_x \cdot (n_x + 1))}{2} - T_x$$

Де $n_1 = 24$; $n_2 = 22$; $T_1 = 498,4$, $T_2 = 583$;

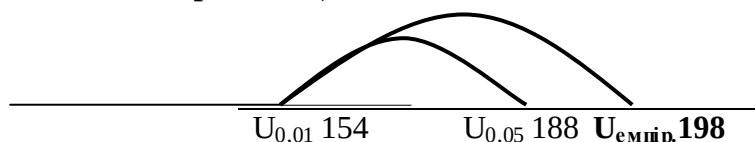
$$U_{\text{емпір.}} = (24 \cdot 22) + (22 \cdot (22 + 1)) : 2 - 583 = 198.$$

$$U_{\text{емпір.}} = (24 \cdot 22) + (24 \cdot (24 + 1)) : 2 - 498 = 330.$$

Для зіставлення з критичними значеннями вибираємо меншу величину U :
 $U_{\text{емпір}} = 198$.

Критичними значеннями для відповідних n є такі:

$$U_{кр.} = \begin{matrix} 188 & (p \leq 0,05) \\ 154 & (p \leq 0,01) \end{matrix}$$

Отже, $U_{емп.} < U_{кр. 0,05}$. Приймається гіпотеза H_0 , H_1 відхиляється. Тож рівень умінь продукувати усне англійське монологічне персуазивне мовлення у студентів ЕГ1 не нижчий за рівень ознаки у вибірці ЕГ2.

Проаналізуємо результати післяекспериментального зрізу.

За критерієм *інформативності* якість мовлення склала 79% у студентів ЕГ1 та 82% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 83%). Тож результати КГ та ЕГ виявилися приблизно однаковими і на достатньому рівні (середній бал склав 4,04 в ЕГ1, 4,36 в ЕГ2). Студенти добирали для повідомлення цікаві факти, аргументативні, емотивні та оцінні одиниці інформації, посилалися на надійні авторитетні джерела. Приклади були влучними й спрямованими на досягнення стратегії переконання співрозмовника. Інформація, взята з засобів масової інформації та з наукових статей, довідників, словників, була добре скомпресована, викликала зацікавленість у слухачів, відзначалася новизною та пізнавальним ефектом. Студенти ЕГ помітно менше (порівняно зі студентами КГ) використовували інформацію з власного досвіду та з недостовірних джерел, тим самим робили мовлення більш переконливим. Варто також відзначити, що мовлення студентів ЕГ відзначалося більшою емоційністю, охоплювало рівномірне використання аргументативних, емотивних та оцінних блоків інформації. Типовим недоліком було використання інформації з власного досвіду та з недостовірних джерел, що пояснювалося браком часу на підготовку до аналітичних коментарів та публічних виступів.

За критерієм *цілісності повідомлення* якість мовлення склала 83% у студентів ЕГ1 та 86% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 81%). Тож результати, як і за попереднім критерієм, виявилися на достатньому рівні (середній бал склав 4,08 в ЕГ1, 4,27 в ЕГ2, 4,1 в КГ) і приблизно однаковими в КГ та ЕГ1, в ЕГ2 – дещо вищими. Варто відзначити, що мовлення студентів за композиційними, змістовними та лексико-граматичними якостями відповідало характеристикам аналітичного коментаря чи публічного виступу відповідного функціонального підтипу. Окремі мікротеми кожного доповідача інтегрувалися в цілісну змістовно-композиційну структуру тексту. Порівняно зі студентами КГ, більшість доповідей студентів ЕГ були персуазивно маркованими, і це дозволяло витримувати весь персуазивний характер прагматики аналітичного коментаря та публічного виступу. У студентів ЕГ було значено менше (порівняно з КГ) відхилень від структури функціонального типу повідомлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка), значно меншим був брак вербальних та невербальних засобів для підтримання цілісності повідомлення. Проте результати післяекспериментального зрізу показали, що необхідно більше зосереджуватися на навчанні студентів слів-скрепів, а також на композиційних особливостях текстів-спростувань.

За критерієм *відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії* якість мовлення склала 79% у студентів ЕГ1 та 77% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 39%). Тож результати, як і за попереднім критерієм, виявилися на достатньому рівні (середній бал склав 4,0 в ЕГ1, 4,18 в ЕГ2) і приблизно однаковими; студентам ЕГ вдалося за цим критерієм вийти на рівень, характерний для двох попередніх критеріїв. Відповідність мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії студентів ЕГ виявилася значно вищою, ніж студентів КГ (3,25). Переважна більшість студентів виявила готовність до користування англійським усним монологічним мовленням на тактичному рівні: студенти ЕГ системно використовували персуазивні тактики, мовлення переважної більшості студентів було чіткої структурованості у плані використання персуазивних тактик.

Суттєвих результатів вдалося досягнути студентам ЕГ за критерієм *кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик*: якість мовлення склала 71% у студентів ЕГ1 та 86% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 36%). Результати виявилися на достатньому рівні (середній бал склав 4,04 в ЕГ1, 4,32 в ЕГ2); для порівняння: в КГ – 3,2. Переважна більшість студентів використовувала рівномірно тактики різних груп (аргументативні, емотивні, оцінні). Варто підкреслити відповідність тактик жанру та функціональному підтипу (аргументування, повне/часткове спростування тощо) повідомлення, домінування аргументативних тактик в аналітичному коментарі, оцінних та емотивних та оцінних тактик у публічних виступах, які надихають, та в агітаційні виступах, аргументативних тактик у власне переконливих виступах. Кількість персуазивних тактик збільшилася до 10 в одній промові, відчутною стала їх абстрагованість від наративних тактик. Окремі моменти, які потребують доопрацювання: студенти зациклюються на надмірному використанні різноманітних тактик, і це дещо негативно відображається на їхньому персуазивному мовленні в цілому.

За критерієм *відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик* якість мовлення склала 71% у студентів ЕГ1 та 81% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 39%). Результати виявилися на достатньому рівні (середній бал склав 4,04 в ЕГ1, 4,32 в ЕГ2); для порівняння: в КГ – 3,3. Порівняно зі студентами КГ, студенти ЕГ використовували більше невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, тим самим надавали мовленню експресії, емоційності. Переважна більшість студентів вживали лексичні одиниці, які чітко передавали аргументативні тактики, а жестами, мімікою, рухами тіла, інтонацією, темпом та тембром підкреслювати емотивні та оцінні тактики. Усе це створювало позитивний вплив на якість персуазивної стратегії.

За критерієм *дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англomовною культурою або субкультурою певних груп* якість мовлення склала 79% у студентів ЕГ1 та 86% у студентів ЕГ2 (у студентів КГ – 44%). Результати

виявилися на достатньому рівні (середній бал склав 4,04 в ЕГ1, 4,32 в ЕГ2); для порівняння: в КГ – 3,4. У більшості студентів ЕГ мовлення відповідає нормам персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою.

Таким чином, у результаті експерименту вдалося довести: а) в обох експериментальних групах, де було запроваджено авторську методику навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення, результати виявилися вищими, ніж в контрольних, це підтверджує ефективність обох варіантів розробленої методики; б) зіставний аналіз результатів студентів двох експериментальних груп з використанням U-критерія Манна-Уїтні показав, що суттєвих відмінностей щодо ефективності між варіантами А (наявність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2) і Б (відсутність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ1) не спостерігається; в) враховуючи те, що результати студентів ЕГ2 (СКН склав 0,86) за середніми математичними показниками виявилися дещо вищими, ніж результати студентів ЕГ1 (СКН склав 0,81), вищим є також відсоток якості навченості (ЕГ1 – 71%; ЕГ2 – 81%), в ЕГ2 більшою є кількість студентів з високим і достатнім рівнями, вважаємо доцільним використовувати у процесі навчання персуазивного монологічного мовлення некомунікативні вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі.

3.3. Методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення

Упровадження авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення вимагає формулювання методичних рекомендацій, дотримання яких є запорукою її успішного застосування.

При упровадженні авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення рекомендуємо орієнтуватися на визначені нами цільі – формування умінь продукувати цілісні

монологічні висловлення з домінантною персуазивною стратегією (якість цих висловлень має відповідати рівням B2 та C1 за «Загальноєвропейськими рекомендаціями»), які містять комплекси персуазивних тактик (аргументативних, емотивних, оцінних), відповідну систему вербальних, невербальних та паравербальних засобів їх реалізації. Студенти повинні навчитися здійснювати комунікативну діяльність, впливаючи на поведінку, переконання, погляди, емоції, оцінку, ставлення співрозмовника до об'єкту комунікації. Тому основну увагу варто приділяти прагматичному аспекту навчання персуазивної комунікації. Після завершення вивчення модуля «Персуазивне монологічне мовлення» студенти повинні бути готові продукувати мовлення такої якості, щоб воно справляло переконувальний вплив на носія мови.

Визначати зміст навчання студентів персуазивного мовлення необхідно з позицій компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів, а також на основі принципів свідомості, автентичності та ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу. Тому студенти повинні оволодіти низкою декларативних знань (відповідно до визначеної нами в підрозділі 1.2 тематики публічних виступів та аналітичних коментарів), а також знань про композиційні (структура текстів, які належать до жанрів публічних виступів та аналітичних коментарів різних функціональних типів – аргументування, часткове/повне спростування, полеміка), лінгвостилістичні (граматико-стилістичні, лексико-стилістичні, фонетико-стилістичні), невербальні, паравербальні та тактично-прагматичні (персуазивні тактики та засоби їх реалізації) особливості персуазивних повідомлень. Для одержання цих знань рекомендуємо використовувати аналітичні вправи на читання / аудіювання з наступним аналізом автентичних текстів, які є виступами відомих політиків, дипломатів (публічні виступи), кореспондентів, політтехнологів (аналітичні коментарі) та демонструють різні персуазивні тактики, вербальні, невербальні та паравербальні засоби їх реалізації. Тексти повинні містити найбільш нову та актуальну інформацію про різні сфери життя англомовних народів.

Обсяг навичок та вмінь, якими мають оволодіти студенти четвертого року навчання, необхідно регламентувати компетентнісним, комунікативно-

діяльнісним та соціокультурним підходами, а також принципами свідомості, наочності, комунікативності, автентичності, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, – відповідно до яких студенти мають опанувати лексичними, граматичними, фонетичними, стилістичними навичками культурно маркованого мовлення: вживання лексичних одиниць, граматичних конструкцій, інтоном, логічних наголосів, риторичних вигуків, питань, звернень, стилістичних троп і фігур, притаманних англійському персуазивному мовленню в жанрах публічного виступу та аналітичного коментаря. Під час навчання персуазивного мовлення варто зупинятися лише на формуванні тих навичок, які необхідні для продукування означеного типу мовлення. Студенти мають усвідомлювати й розуміти прагматичний переконувальний ефект використовуваних вербальних, невербальних та паравербальних засобів, а не механічно запам'ятовувати і вживати їх у мовленні. Студенти мають наслідувати вербальні, невербальні та паравербальні засоби лише шляхом добирання їх з автентичних текстів, виголошених / складених носіями мови.

Під час навчання студенти повинні оволодіти вісьмома групами вмінь (поданими в підрозділі 2.1), – лише така комбінація дозволить забезпечити готовність до самостійного опанування персуазивними мовленням в інших жанрах писемного та усного мовлення різних стилів мовлення, зокрема наукового та розмовного, сформувати алгоритм дій по опануванню новими комунікативними стратегіями та тактиками, дій по прогнозуванню, плануванню та управлінню комунікацією на тактичному та стратегічно-прагматичному рівнях.

У межах публіцистичного риторичного мовлення студенти-філологи повинні оволодіти персуазивним мовленням у жанрах аналітичного коментаря-характеристики особистості/організації / події (створення їй позитивного іміджу та створення їй негативного іміджу) та публічного виступу (виступу, що надихає, агітаційного виступу та власне переконливого виступу). Використання цих жанрів та типів мовлення дозволяє навчити студентів використовувати в різних комбінаціях якомога більшу кількість мовленнєвих тактик, вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивного мовлення. Так, наприклад, аналітичні коментарі поєднують здебільшого аргументативні тактики

мовлення, а публічні виступи є більш репрезентативними у плані використання емотивних та оцінних тактик (особливо виступи, що надихають, та агітаційні виступи).

Монологічне персуазивне мовлення студентів має відповідати вербальним, невербальним та паравербальним характеристикам, визначеним у підрозділі 1.2.

Під час моделювання змісту навчання персуазивного мовлення рекомендовано враховувати низку предметних, логічних та мовно-мовленнєвих труднощів. У студентів-філологів четвертого року навчання у цілому не виникає труднощів продукувати розгорнуті монологи, тому варто зосередити увагу саме на тих труднощах, які пов'язані з продукуванням безпосередньо персуазивних висловлень. Відповідно до останніх труднощів необхідно здійснювати ретельний добір лексичних, граматичних, лінгвосоціокультурних, фонетичних, невербальних та паравербальних одиниць, ураховуючи встановлені в підрозділі 2.2 критерії.

В аспекті операційного компоненту авторської методики рекомендуємо застосовувати два основні методи – метод вправлення та метод проектів, які варто реалізовувати та впроваджувати у вигляді підсистеми вправ та завдань з використанням двох основних організаційних форм навчання – практичного заняття та самостійної роботи.

Підсистему вправ рекомендуємо реалізовувати на основі компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів, відповідно до яких переважна більшість вправ та завдань повинні мати умовно-комунікативний та комунікативний характер і моделювати за вербальними, невербальними та паравербальними характеристиками переконувальне мовлення носіїв мови; враховуючи специфіку четвертого курсу (а саме високий рівень продуктивних монологічних умінь) зміст вправ повинен мати здебільшого культурно марковані одиниці комунікації.

При організації етапу тренування необхідно дотримуватися принципів *свідомості* (студенти мають усвідомлювати зміст вербальних, невербальних та паравербальних одиниць мовлення, а також їхні функції в реалізації персуазивних тактик, прогнозувати прагматичний ефект під час їх використання в мовленні; на основі свідомого використання цих одиниць здійснювати

формування відповідних навичок); *активності* (навчання персуазивного мовлення має відбуватися шляхом активного залучення студентів до використання персуазивних тактик та засобів їх реалізації у їхньому мовленні, тому необхідно моделювати підсистему вправ таким чином, щоб кожна з визначених у підрозділі 1.2 тактик була максимально часто задіяна студентами в їхньому мовленні); *індивідуалізації* (зміст вправ та завдань має відповідати інтересам студентів, їхнім природнім здібностям, зокрема здібностям до вивчення мови), тому рекомендуємо ділити студентів на міні-групи (особливо під час підготовки проєктів) відповідно до їхніх інтересів та суб'єктивних здібностей (наскільки вони готові виконувати певні завдання): до складу міні-групи з чотирьох осіб рекомендуємо долучати студентів з хорошими артистичними даними, емоційно маркованим мовленням, які виголошуватимуть емотивні та оцінні тактики, а також студентів з менш розвиненими артистичними даними та емоційним мовленням, які зможуть виголошувати аргументативні тактики; у кожній групі має бути лідер-координатор, на якого слід покласти організаційні функції); *наочності* (вправи та завдання повинні містити друковані та аудіовізуальні автентичні тексти, які демонструють різноманітні тактики мовлення в поєднанні вербальних, невербальних та паравербальних одиниць їх реалізації); *комунікативності* (вправи та завдання повинні бути покликані моделювати персуазивне мовлення відповідно до усталених мовленнєвих та етикетних норм носіїв мови), *ситуативності* (організація вправління в межах заданих викладачем ситуацій, які моделюють реальне мовлення з його реальними учасниками: у межах предмету нашого дослідження рекомендуємо використовувати такі комунікативні ситуації:

- Мої університетські роки: виступ перед першокурсниками про досвід та здобутки Вашого навчання в університеті;
- Успіх Вашої кар'єри та правильність вибору: переконайте роботодавців або членів відбіркової комісії, що Ви є найкращий кандидат на посаду/отримання стипендії на навчання;
- На зборах студентського активу Вас запросили взяти участь у публічній полеміці та обґрунтувати, що майбутнє країни в наших руках;

- До міжнародного дня відмови від паління (No Smoking Day) підготуйте агітаційний виступ на тему: Скажи палінню – ні!
- Ви запрошені на ток-шоу, підготуйте аналітичний коментар і переконайте:
 - споживачів перевіряти якість продуктів харчування,
 - аудиторію, що зміни на краще уже незабаром,
 - шляхи боротьби з корупцією мають позитивні тенденції,
 - конкуренція – основа розвитку економіки країни.

Комунікативними партнерами виступають репортер, громадський діяч чи політик, який має своєю промовою переконати реципієнтів, у ролі яких є слухачі (глядачі), звичайні люди (електорат); *автентичності* (зміст вправ охоплює суто автентичні матеріали); *ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу* (комплекс вправ і завдань на кожному етапі розробленої моделі повинен бути змістовно пов'язаний навколо однієї теми чи комунікативної ситуації, яка має вихід в проектну діяльність студента, комплекси вправ і завдань рекомендуємо організовувати у вигляді певного ланцюжка дій студентів, підпорядкованих головній меті – продукуванню цілісного тексту певної теми); *співвивчення іноземної мови та іноземної культури* (основний акцент при укладанні змісту вправ варто робити на культурно марковані одиниці персуазивного мовлення, які відтворюють його оригінальність та забезпечують адекватне сприйняття носіями мови); *риторизації* (цей принцип має місце на всіх етапах авторської моделі: на рецептивно-аналітичному етапі студенти мають аналізувати риторичні засоби персуазивності, визначати їх доцільність використання та прагматичний ефект з метою подальшого наслідування у власному мовленні; на тактико-умовно-комунікативному етапі студенти вправляються у використанні вербальних, невербальних та паравербальних засобів персуазивності, які за своєю суттю а priori є риторичними, на репродуктивному етапі студенти наслідують риторичні засоби персуазивності шляхом переказування цілісних текстів, на стратегічно-комунікативному етапі продукують власне персуазивне мовлення, яке має всі ознаки риторичного).

Зважаючи на варіативність функціональних підтипів персуазивних монологів (обґрунтування, часткове / повне спростування, полеміка) рекомендуємо організовувати комплекс вправ і завдань таким чином, щоб на всіх чотирьох етапах нашої моделі формувалися знання, навички та вміння використовувати персуазивні тактики з урахуванням означених функціональних підтипів монологів. Для цього необхідно:

- на рецептивно-аналітичному етапі пропонувати для аналізу декілька текстів (чи синтаксичних цілих), які а) демонструють найрізноманітніші тактики у поєднанні їх в єдину персуазивну стратегію, б) вербальні, невербальні та паравербальні засоби їх реалізації, в) демонструють композиційні, лінгвостилістичні особливості обґрунтування, часткового / повного спростування, полеміки;

- на тактико-умовно-комунікативному етапі студенти мають відтреновувати навички вживання лексичних, фонетичних, граматичних, лінгвосоціокультурних та стилістичних одиниць, необхідних для продукування персуазивного мовлення, а також інтегрувати їх в тактичні уміння з урахуванням жанру та функціонального підтипу монологу;

- на репродуктивному етапі студенти мають переказувати аналітичні коментарі та публічні виступи з дотриманням їхніх функціональних підтипів, персуазивних тактик, використовуючи відповідні засоби комунікації, дотримуючись головної переконувальної стратегії;

- на стратегічно-комунікативному етапі студенти самостійно продукують тексти з дотриманням зазначених вище характеристик.

Таким чином, підсистему вправ і завдань рекомендуємо організовувати так, щоб у студентів у комплексі формувалися декларативні знання, мовленнєві навички, а також уміння продукувати цілісні монологи в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу різних функціональних підтипів з використанням найбільш доцільних персуазивних тактик.

В організації підсистеми вправ та завдань рекомендуємо дотримуватися визначених нами етапів, а також поставлених до кожного етапу цілей навчання. На кожному етапі слід вийти на визначений нами результат, оскільки це забезпечить якість та цілісність навчання на кожному наступному етапі.

Рекомендуємо дотримуватися розподілу аудиторних та позааудиторних годин, що забезпечує раціональність використання часового фонду та сприятиме якості навчання. Так, на рецептивно-аналітичному етапі варто розподілити вправи та завдання таким чином, щоб студенти працювали 2 академічні години в аудиторії і 2 академічні години самостійно. Мета аудиторного навчання полягає не лише в розширенні декларативних знань студентів, знань про композиційні, лінгвостилістичні, тактичні тощо особливості окремих текстів, та формуванні інтерпретаційних умінь, але й у формуванні процедурних знань аналітичної роботи з текстами, які складають у подальшому основу для розвитку композиційних, прагматичних, лінгвостилістичних умінь.

На тактико-умовно-комунікативному етапі для аудиторного навчання пропонуємо використовувати 3 години та 2 години – для позааудиторного. Виконання вправ та завдань на цьому етапі має проходити під керівництвом викладача, самостійно студенти виконують завдання лише для закріплення навичок, сформованих в аудиторії.

На репродуктивному етапі рекомендуємо використовувати 2 години для підготовки переказів (у цей час студент має проаналізувати текст і виявити його композиційні, тактичні, вербальні, невербальні, паравербальні особливості, які повинні бути відтворені під час переказу, скласти план доповіді, дібрати, за потреби, необхідні опори), 3 години для їх виголошення, після якого відбувається ретельний аналіз студентами доповідей своїх одногрупників.

На стратегічно-комунікативному етапі аудиторна робота має охоплювати лише 2 години й бути присвячена суто заслуховуванню та аналізу повідомлень кожного студента творчої міні-групи. Упродовж 4 годин студенти готують в міні-групах відповідні доповіді. Така самостійна робота інтегрує навчання не лише монологічного мовлення, але й аудіювання та читання, розширення декларативних знань студентів, роботи в міні-групах.

Контроль якості знань, навичок та вмінь студентів необхідно проводити систематично на кожному етапі розробленої моделі під час виконання кожної вправи чи завдання.

Для оцінювання персуазивного мовлення рекомендуємо використовувати два критерії, які дають можливість виміряти якість висловлення в цілому

(критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення), оскільки без характеристик, експлікованих цими двома критеріями, неможливо говорити про якість аналітичного коментаря та публічного виступу в принципі; а також використовувати чотири критерії для перевірки власне персуазивних характеристик монологу (критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп). Така сукупність критеріїв дозволяє виміряти готовність студента до продукування монологів з домінантною персуазивною стратегією релевантно носіям мови.

На основі проведеного нами експериментального навчання рекомендуємо під час упровадження розробленої методики *звертати особливу увагу на низку таких моментів:*

- студенти, які не мають риторичних здібностей, втрачають інтерес до навчання персуазивного мовлення, тому рекомендуємо створювати доброзичливу атмосферу в аудиторії, де кожен студент зможе вільно себе почувати, вільно говорити; давати можливість студентам добирати для проголошення такі фрагменти монологів, які відповідають їхнім риторичним здібностям;

- необхідно слідкувати над тим, щоб студенти не використовували надмірну кількість персуазивних тактик, які не відповідають домінантній персуазивній функції цілісного монологу, а зосереджувалися на природності та невимушеності мовлення;

- на тактико-умовно-комунікативному етапі необхідно застосовувати некомунікативні вправи, які сприяють удосконаленню та коригуванню відповідних навичок;

- враховуючи принцип від простого до складного, формування умінь персуазивного мовлення слід здійснювати в такій послідовності: навчання аналітичного коментаря функціонального підтипу обґрунтування з використанням аргументативних тактик → навчання аналітичного коментаря

функціонального підтипу спростування (повного/часткового) з використанням аргументативних тактик, а також окремих емотивних та оцінних → навчання аналітичного коментаря функціонального підтипу полеміки з використанням усіх трьох груп тактик; після навчання продукування аналітичного коментаря слід переходити до публічного виступу: навчання якого слід розпочинати з виступів, що надихають, функціонального підтипу обґрунтування та агітаційних виступів функціонального типу спростування в сукупності аргументативних, емотивних та оцінних тактик → навчання власне переконливого виступу функціонального підтипу обґрунтування з використанням усіх груп тактик.

Висновки до розділу 3

Аналіз наукової літератури, а також проведення експериментального навчання уможливили зробити окремі висновки:

1. Експеримент тривав, відповідно до моделі авторської методики, 40 годин і складався з трьох етапів – передекспериментального зрізу, експериментального навчання та післяекспериментального зрізу. В експерименті взяли участь 82 студенти (2 експериментальні групи: ЕГ 1 – 24 осіб, ЕГ 2 – 22 осіб, та об'єднана контрольна група КГ у складі 36 осіб). Мета експерименту полягала в тому, щоб перевірити ефективність авторської методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення у чотири етапів з дотриманням окреслених вербальних, невербальних та паравербальних засобів, жанрово-композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, на основі визначених підходів та принципів, а за допомогою методів вправ та проектів, а також з використанням розробленої нами підсистеми вправ та завдань. Варійовану умову експерименту складала наявність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2 та їх відсутність в ЕГ1.

2. Визначено основні критерії оцінювання англійського усного монологічного персуазивного мовлення: критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення, критерій відповідності

мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп).

3. У процесі експерименту було доведено гіпотезу: ефективність навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення буде високою за умови використання спеціально дібраного фонетичного, лексичного, граматичного, невербального, паравербального та текстового матеріалу, застосування методів вправління та проектів, дотримання етапності процесу навчання, забезпечення процесу навчання підсистемою спеціально підготовлених вправ та завдань.

У ході експерименту встановлено, що в обох експериментальних групах, де було запроваджено авторську методику, якість умінь продукувати монологічне персуазивне мовлення виявилася вищою, ніж в контрольних, що підтверджує ефективність обох варіантів розробленої методики; б) суттєвих відмінностей щодо ефективності між варіантами А (наявність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2) і Б (відсутність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ1) не спостерігається; проте вважаємо доцільним використовувати у процесі навчання персуазивного монологічного мовлення некомунікативні вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі.

Достовірність результатів експерименту була доведена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні.

4. У третьому розділі було сформульовано методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Основні результати третього розділу опубліковано в роботах [14; 17].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні було проведено діахронний аналіз теоретичного та практичного аспектів проблеми навчання іншомовного персуазивного мовлення; визначено лінгвістичні особливості англійського усного публіцистичного персуазивного мовлення: конкретизовано поняття «персуазивна комунікація», «персуазивна стратегія» та проаналізовано персуазивну стратегію в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик; визначено методичні засади, окреслено цілі та зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення; обґрунтовано критерії добору матеріалу для навчання англійського персуазивного мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу; розроблено підсистему вправ та завдань, а також створено лінгводидактичну модель організації процесу навчання англійського усного персуазивного мовлення; експериментально перевірено ефективність авторської методики та розроблено методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

У результаті наукового пошуку нам вдалося зробити такі висновки.

1. Обґрунтовано, що у процесі навчання майбутніх філологів іноземної мови персуазивність необхідно розглядати як домінантну комунікативну стратегію (стратегію переконання) в комплексі груп аргументативних, емотивних та оцінних тактик. Навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення має здійснюватися на основі політичного та масмедійного дискурсів у жанрах аналітичного коментаря-характеристики особистості/організації / події та публічного виступу (виступи, які надихають, агітаційні виступи, власне переконливі виступи), які належать до публіцистичного стилю мовлення та до різних функціональних підтипів мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка). Навчання персуазивного мовлення потребує опанування студентами відповідних вербальних, невербальних та

паравербальних засобів комунікації, які в комплексі здатні реалізувати персуазивні тактики.

2. Встановлено, що навчання майбутніх філологів англійського публіцистичного персуазивного мовлення має здійснюватися на основі компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та соціокультурного підходів, які реалізуються за допомогою дидактичних (свідомості, активності, індивідуалізації, наочності) та методичних (комунікативності, автентичності навчального матеріалу, ситуативності, ситуативно-тематичної організації навчального матеріалу, співвивчення іноземної мови та іноземної культури, риторизації, домінувальної ролі вправ) принципів. Найбільш оптимальними є метод вправляння (який реалізується за допомогою рецептивних комунікативних вправ на читання та аудіювання, умовно-комунікативних, репродуктивно-продуктивних, комунікативних продуктивних вправ) та метод проектів, який реалізується у форматі підготовки студентами творчих пошукових рольових міжпредметних багатоосібних середньострокових проектів. Основними засобами навчання визначено друковані автентичні тексти, аудіовідеоматеріали та комп'ютерні програми (Power point).

3. Визначено ключову мету навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення, яка полягає у формуванні умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, а також вербальними, невербальними та паравербальними засобами комунікації, щоб впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його. Уточнено зміст навчання персуазивного мовлення, який охоплює декларативні знання лінгвальних та екстралінгвальних характеристик англійського персуазивного мовлення; володіння лексичними, граматичними, фонетичними, лінгвосоціокультурними, стилістичними навичками; інтерпретаційними, організаційно-прогностичними, лінгвостилістичними, стратегічно-прагматичними, жанрово-композиційними, соціокультурними, тактичними та текстово-продуктивними вміннями.

4. Окреслено критерії та здійснено добір фонетичного, лексичного, граматичного, текстового матеріалу та невербальних засобів комунікації. Добір фонетичних одиниць було зроблено на основі критеріїв відповідності потребам спілкування, нормативності, автентичності та лінгвосоціокультурної маркованості; добір лексичних одиниць – комунікативної цінності, урахування рідної мови (зіставності), тематичності; добір граматичних одиниць – стабільності, стилістичної унормованості; добір текстів – комунікативної цінності, інформативності, автентичності текстів, контрастивності іншомовної та рідної культури, критерії малої форми та цілісності; добір невербальних засобів комунікації – функціональності, статусу партнерів по спілкуванню, культурної спрямованості.

5. Обґрунтовано, що навчання майбутніх філологів усного англійського усного монологічного персуазивного мовлення необхідно здійснювати у чотири етапи і за допомогою відповідної підсистеми вправ та завдань: на I етапі (рецептивно-аналітичному) слід використовувати рецептивні аналітичні завдання на читання та рецептивні аналітичні завдання на аудіювання (завдання на інтерпретацію змісту та смислу персуазивних публіцистичних текстів, завдання на визначення тактик персуазивного мовлення, завдання на визначення композиційних та жанрово-стилістичних особливостей аналітичного коментаря / публічного виступу, завдання на визначення можливого прагматичного ефекту); на II етапі (тактико-умовно-комунікативному – некомунікативні вправи (лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні) та умовно-комунікативні репродуктивні вправи (лексичні, граматичні, лінгвосоціокультурні, фонетичні вправи, вправи на конструювання різних персуазивних тактик); на III етапі (репродуктивному) варто використовувати умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні завдання на переказ текстів з дотриманням домінантної персуазивної стратегії; на останньому IV етапі (стратегічно-комунікативному) слід запроваджувати проектні завдання.

Створено модель організації процесу навчання за авторською методикою, згідно з запропонованою моделлю навчання персуазивного мовлення

відбувається у 2 семестрі (4-й рік навчання) рівня вищої освіти «бакалавр» у системі навчальної дисципліни «Практичний курс другої мови (аспект: практика мовлення)», охоплює 40 годин: 20 годин аудиторних і 20 годин – самостійної роботи. Відповідно, рецептивно-аналітичний етап потребує 4 години, тактико-умовно-комунікативний та репродуктивний етапи потребують по 5 годин кожен, стратегічно-комунікативний – 6 годин.

6. У процесі експерименту було доведено гіпотезу: ефективність навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення буде високою за умови використання спеціально дібраного фонетичного, лексичного, граматичного, невербального, паравербального та текстового матеріалу, застосування методів вправління та проєктів, дотримання етапності процесу навчання, забезпечення процесу навчання підсистемою спеціально підготовлених вправ та завдань.

Експеримент тривав, відповідно до моделі авторської методики, 40 годин і складався з трьох етапів – передекспериментального зрізу, експериментального навчання та післяекспериментального зрізу. В експерименті взяли участь 82 студенти (2 експериментальні групи: ЕГ 1 – 24 осіб, ЕГ 2 – 22 осіб та контрольна група КГ у складі 36 осіб).

Визначено основні критерії оцінювання англійського усного монологічного персуазивного мовлення: критерій інформативності повідомлення, критерій цілісності повідомлення, критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії, критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик, критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик, критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англійською мовною культурою або субкультурою певних груп.

У ході експерименту встановлено, що в обох експериментальних групах, де було запроваджено авторську методику, якість умінь продукувати монологічне персуазивне мовлення виявилася вищою, ніж в контрольних, що підтверджує ефективність обох варіантів розробленої методики; суттєвих відмінностей щодо

ефективності між варіантами А (наявність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ2) і Б (відсутність некомунікативних вправ на тактико-умовно-комунікативному етапі в ЕГ1) не виявлено; проте вважаємо доцільним використовувати у процесі навчання персуазивного монологічного мовлення некомунікативні вправи на тактико-умовно-комунікативному етапі.

Достовірність результатів експерименту була доведена за допомогою статистичного методу Манна-Уїтні.

Підсумком дисертаційного дослідження стали розроблені методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробленні методики навчання персуазивного мовлення учнів середніх шкіл та студентів вищих навчальних закладів у рецептивних та продуктивних видах мовленнєвої діяльності на матеріалі інших стилів та жанрів мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абачиев С. К. Теория и практика аргументации : (к учебному курсу для специалистов по связям с общественностью) / С. К. Абачиев, В. П. Делия ; Ин-т соц.-экон. прогнозирования и моделирования. – Москва : Едиториал УРСС, 2004. – 352 с.
2. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий : (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – Москва : ИКАР, 2009. – 446, [1] с.
3. Антонова И. Б. Методическая эффективность использования письма как средства обучения аргументированию в неязыковом вузе : английский язык : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Антонова Ирина Борисовна ; Моск. лингвистический ун-т. – Москва, 1994. – 21 с.
4. Баёва Ю. В. Метод проекта как современная педагогическая технология / Ю. В. Баёва // Вестник Томского государственного педагогического университета. – Томск, 2012. – № 2 (117). – С. 117–120.
5. Баженова Н. Г. Методика обучения невербальным средствам общения в курсе французского языка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Баженова Надежда Геннадьевна ; Моск. пед. гос. ун-т. – Москва, 2000. – 16 с.
6. Баранова Е. А. Методика обучения аргументированному письменному высказыванию : на материале французского языка, языковой факультет : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Баранова Елена Анатольевна ; Моск. гос. гуманитар. ун-т им. М. А. Шолохова. – Орел, 2013. – 23 с.
7. Басем О. С. А.-Х. Реализация коммуникативной задачи убеждения в межкультурной коммуникации в условиях обучения иностранному языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Басем Окла Саламе Аль-Хавамде ; Кабардино-Балкарский гос. ун-т им. Х. М. Бербекова. – Нальчик, 2006. – 21 с.

8. Батурина Ю. В. Формирование аргументативных стратегий у магистрантов-психологов с использованием сетевых компьютерных технологий : на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Батурина Юлия Всеволодовна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 2015. – 23 с.
9. Бачинська І. А. Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетенції учнів старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бачинська Ірина Анатоліївна ; М-во освіти і науки України, Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2015. – 217 арк. – На правах рукопису.
10. Беженар І. В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Беженар Ірина Володимирівна ; Запорізь. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2012. – 342 арк. – На правах рукопису.
11. Белозерова Н. В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции курсантов вузов МЧС России на основе социокультурного подхода : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Белозерова Наталия Владимировна ; Санкт-Петербургский ун-т ГПС МЧС России. – Санкт-Петербург, 2014. – 23 с.
12. Белякова О. В. Особенности аргументативного дискурса в сфере политической полемики : (на материале электронных публикаций о выборах в бундестаг ФРГ 2005 г.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Белякова Ольга Владимировна ; М-во образования и науки Российской Федерации ; Самарский гос. ун-т. – Самара, 2007. – 192 л. – На правах рукописи.
13. Белоус С. В. Отбор языкового материала для обучения студентов-филологов английской устной персуазивной речи / С. В. Белоус // *Universum : психология и образование : научн. журн.* – Москва, 2017. – № 4 (34). – С. 19–22.
14. Білоус С. В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // *Науковий вісник Миколаївського національного*

університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 2 (57). – С. 88–93.

15. Білоус С. В. Компетентнісний підхід у навчанні майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Збірник наукових праць Дніпровського державного технічного університету. Технічні науки: секція Освіта : матеріали міжнар. конф. «Інновації у вищій освіті – 2017» – Кам'янське, 2017. – С. 118-121.

16. Білоус С. В. Мета і зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 1. – С. 189–193.

17. Білоус С. В. Методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення [Електронний ресурс] / С. В. Білоус // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогіка : електрон. наук. фах. вид. – Хмельницький, 2017. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_7. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

18. Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення: підходи, методи та засоби / С. В. Білоус // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогіка. – Мелітополь, 2017. – № 18. – С. 220–226.

19. Білоус С. В. Принципи навчання майбутніх філологів англійського усного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 1–2 берез. 2017 р.). – Кривий Ріг, 2017. – С. 52–54.

20. Бикова І. П. Методика планування експерименту як компонент професійної підготовки студента мовного вузу / І. П. Бикова // Актуальні проблеми викладання іноземних мов у вищій школі : зб. наук. пр. – Донецьк, 1999. – Вип. 1. – С. 3–6.

21. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе : проблемы и перспективы : [по специальности № 2103 «Иностранные языки»] / И. Л. Бим. – Москва : Просвещение, 1988. – 254, [1] с. : ил. – (Учебное пособие для педагогических институтов).
22. Богатырева Е. В. Подходы к систематизации тактик реализации дискурсивных стратегий англоязычных политических дебатов / Е. В. Богатырева // Научные ведомости Белорусского государственного университета. Гуманитарные науки. – Минск, 2013. – № 20 (163), вып. 19. – С. 73–80.
23. Бондар Л. В. Вимоги до навчального матеріалу для формування компетентності у франкомовному говорінні у майбутніх фахівців з інформаційних технологій / Л. В. Бондар // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки. – Київ, 2013. – Вип. 112. – С. 22–29.
24. Бондар Л. В. Методика навчання французького професійно спрямованого монологічного мовлення студентів технічних спеціальностей з урахуванням їх навчальних стилів : автореф. ... канд. пед. наук, спец. : 13.00.02 / Бондар Леся Вікторівна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2012. – 22 с.
25. Бондарев М. Г. Формирование лингвистической компетенции в процессе обучения профессионально ориентированному чтению с помощью компьютерной программы / М. Г. Бондарев // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2008. – № 82 (2). – С. 12–18.
26. Борисова С. С. Персуазивные стратегии в аналитических жанрах медиатекста : на материале немецкого языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Борисова Светлана Сергеевна ; Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж, 2016. – 22 с.
27. Борщева О. В. Структура интегративного подхода к обучению иностранному языку / О. В. Борщева // Вестник Московского государственного

гуманитарного университета им. М. А. Шолохова. Педагогика и психология. – Москва, 2011. – № 1. – С. 5–8.

28. Бочкова Н. В. Обучение языкам в рамках коммуниктивно-деятельностного подхода: интеграционная модель / Н. В. Бочкова // Ученые записки Орловского государственного университета. Гуманитарные и социальные науки. – Орлов, 2011. – № 4. – С. 288–292.

29. Брантов С. А. Просодическая составляющая риторической аргументации в публичной речи : на материале британских лекций : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Брантов Станислав Александрович ; Московский пед. гос. ун-т. – Москва, 2004. – 182 л. – На правах рукописи.

30. Бударина Т. А. Определение критериев оценки иноязычной устной речи студентов-журналистов / Т. А. Бударина // Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки. – Тамбов, 2001. – № 5. – С. 28–30.

31. Бухбіндер В. А. Про структуру гіпотези та її роль у методичному дослідженні / В. А. Бухбіндер // Матеріали II республіканської конференції з проблем експериментування в методиці навчання іноземних мов. – Київ, 1971. – С. 38–39.

32. Васильєва Е. В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Васильєва Ельза В'ячеславівна ; Київський нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2005. – 302 арк. – На правах рукопису.

33. Винникова Л. Б. Обучение студентов языкового вуза грамматическому компоненту иноязычной диалогической речи аргументативного типа : (на материале английского языка) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Винникова Людмила Борисовна ; Российский гос. пед. ун-т им. А. Н. Герцена – Санкт-Петербург, 2003. – 290 л. – На правах рукописи.

34. Войнова А. В. Методика совершенствования иноязычной социокультурной компетенции студентов бакалавриата при обучении второму иностранному языку : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Войнова Анна

Владимировна ; Нижегород. гос. лингвист. ун-т им. Н. А. Добролюбова. – Нижний Новгород, 2013. – 25 с.

35. Воробьева М. В. Типология текстов для формирования творческих речевых умений иноязычного общения / М. В. Воробьева // Мир науки, культуры, образования. – Горно-Алтайск, 2013. – № 5 (42). – С. 69–73

36. Вязовова Н. В. Обучение монологической речи на основе текста / Н. В. Вязовова, Н. А. Севидова // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – Тамбов, 1998. – № 3. – С. 92–95.

37. Гаврилова А. Н. Формирование письменноречевой аргументативной компетенции у студентов гуманитарных специальностей : английский язык : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Гаврилова Анна Николаевна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 2011. – 25 с.

38. Гилева А. А. Аспекты изучения метатекста в лингвистике / А. А. Гилева // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – Волгоград, 2009. – № 10. – С. 26–30.

39. Голоднов А. В. Аргументативная структура риторического (персуазивного) текста / А. В. Голоднов // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – Иркутск, 2010. – № 1 (9). – С. 109–114.

40. Голоднов А. В. Персуазивность как универсальная стратегия текстообразования в риторическом метадискурсе : на материале немецкого языка : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Голоднов Антон Владимирович ; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2011. – 42 с.

41. Горобец Л. Н. «Метод проекта» как педагогическая технология [Электронный ресурс] / Л. Н. Горобец // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3 : Педагогика и психология. – Майкоп, 2012. – № 2. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metod-proekta-kak-pedagogicheskaya-tehnologiya>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 30.08.17.

42. Грабельников А. А. Работа журналиста в прессе / А. А. Грабельников. – Москва : Рип-Холдинг, 2004. – 274 с.

43. Грязев М. В. Методологическая логистика диссертационного исследования в области педагогических наук / М. В. Грязев, В. М. Петровичев // Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки. – Тула, 2013. – № 2. – С. 393–399.
44. Гугкаева И. Т. Метод проектов как педагогическая технология / Гугкаева И. Т. // Сибирский педагогический журнал. – Новосибирск, 2013. – № 2. – С. 144–146.
45. Гудима Ю. П. Підсистема вправ для формування у майбутніх учителів навчально-стратегічної компетентності в процесі навчання англомовного діалогічного мовлення / Ю. П. Гудима // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія. – Київ, 2013. – № 22. – С. 80–89.
46. Гузь Ю. А. Деятельностно-ориентированное обучение иностранным языкам в условиях новой парадигмы самообразования / Ю. А. Гузь, О. А. Жарина, А. Н. Кудряшова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – Волгоград, 2015. – № 2 (97). – С. 45–47.
47. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков : спецкурс / Перси Борисович Гурвич ; М-во просвещения РСФСР, Владимир. гос. пед. ин-т им. П. И. Лебедева-Полянского. – Владимир : [б. в.], 1980. – 104 с.
48. Гусева О. А. Риторико-аргументативные характеристики политического дискурса : на материале президентских обращений к нации : дис. ... канд. филол. наук :10.02.19 / Гусева Ольга Александровна ; Калужский гос. пед. ун-т им. К. Э. Циолковского. – Калуга, 2006. – 228 л. – На правах рукописи.
49. Дмитриева Д. Д. Модель реализации принципа индивидуализации в процессе обучения РКИ студентов медицинского вуза [Электронный ресурс] / Д. Д. Дмитриева // Ученые записки : электронный научный журнал / Курский государственный университет. – Курск, 2012. № 2 (22). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/model-realizatsii-printsipa-individualizatsii-v->

protseesse-obucheniya-rki-studentov-meditsinskogo-vuza. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.10.2016.

50. Добрякова Н. Н. Аргументативное сообщение как единица политической речи, прагматический и интеракционный аспекты анализа : на материале слушаний заседаний в Конгрессе США : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Добрякова Наталия Николаевна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 2003. – 201 л. – На правах рукописи.

51. Долгова Е. В. Дискурсивные и коммуникативные особенности речевого жанра «портрет делового человека» : на материале русского и английского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Долгова Елена Викторовна ; Моск. гор. пед. ун-т. – Москва, 2010. – 20 с.

52. Драб Н. Л. Навчання майбутніх економістів іншомовного професійно спрямованого монологічного мовлення (монологу-презентації німецькою мовою) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Драб Наталя Леонідівна ; Київський національний лінгвістичний ун-т. – Київ, 2005. – 21 с.

53. Дымова Л. С. Отбор и организация лингвострановедческой лексики для обучения студентов языковых вузов общению в социально-бытовой сфере : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Дымова Л. С. – Одесса, 1996. – 27 с.

54. Дьячкова Я. О. Критерии оценивания уровня сформированности умений профессионально направленного англоязычного говорения у будущих правоведов / Я. О. Дьячкова // Science and Education a New Dimension. – 2014. – Issue 16 : Pedagogy and Psychology, 2 (8). – С. 62–66.

55. Евсеев А. Б. Компетентностный подход к профессионально-языковой подготовке менеджеров туризма в вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Евсеев Андрей Борисович ; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – Москва, 2011. – 24 с.

56. Еремеева О. В. Процесс обучения иностранному языку: принципы отбора невербальных средств коммуникации / О. В. Еремеева // Инновационные проекты и программы в образовании. – 2014. – № 5. – С. 3–6.

57. Ермакова Л. В. Манипулятивные технологии как способ реализации модусной категории персуазивности в дискурсе СМИ // Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – Кострома, 2015. – № 3. – С. 141–144.
58. Жиркова К. А. Дифференцированный подход и его реализация в процессе изучения иностранного языка в школе / К. А. Жиркова // Педагогика и психология образования. – 2013. – № 2. – С. 30–32.
59. Жителева Е. А. Аргументативный дискурс в учебной ситуации : на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Жителева Екатерина Анатольевна ; Твер. гос. ун-т. – Тверь, 2004. – 20 с.
60. Заболотна М. І. Методика навчання аудіювання англomовних публіцистичних текстів старшокласників в умовах профільного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Заболотна Марина Ігорівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. – Київ, 2015. – 210 с. – На правах рукопису.
61. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
62. Зотова Т. Ю. Формирование аргументативной речи учителя в процессе обучения профессионально значимому спору с учащимися : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Зотова Татьяна Юрьевна ; Ярослав. гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского. – Ярославль, 2005. – 24 с.
63. Зуров А. М. Сопоставительный метод в изучении и преподавании иностранных языков / А. М. Зуров // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2012. – № 1/2. – С. 369–373.
64. Ибрагимов Г. И. Компетентностный подход в профессиональном образовании / Г. И. Ибрагимов // Образовательные технологии и общество. – 2007. – № 3. – С. 361–365.
65. Иванов Д. А. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий : учеб.-метод. пособ. / Д. А. Иванов, К. Г. Митрофанов, О. В. Соколова. – Москва : АПК и ПРО, 2008. – 101 с.

66. Иванова К. В. Коммуникативная роль синтаксических средств речевого воздействия в письменных текстах бизнес-тематики (на материале английского языка) [Электронный ресурс] / К. В. Иванова // Современные исследования социальных проблем : электронный научный журнал. – 2012. – № 4 (12). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativnaya-rol-sintaksicheskikh-sredstv-rechevogo-vozdeystviya-v-pismennyh-tekstah-biznes-tematiki-na-materiale-angliyskogo>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 07.12.2016.
67. Иванчикова Т. В. Диагностика речевой компетентности студентов неязыковых вузов / Т. В. Иванчикова // Казанский педагогический журнал. – Казань, 2009. – № 2. – С. 39–48.
68. Кадыркова Ю. В. О типологии речевых стратегий в эмотивных побудительных высказываниях / Ю. В. Кадыркова // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – Тамбов, 2010. – Вып. 4 (84). – С. 249–255.
69. Казанцев А. Ю. Эффективность обучения говорению на английском языке в высшей школе / А. Ю. Казанцев, Г. С. Казанцева // Вестник Томского государственного педагогического университета. – Томск, 2014. – № 3 (144). – С. 105–109.
70. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання : монографія / А. А. Калита ; Київ. держ. лінгвістичний ун-т. – Київ : Видав. центр КДЛУ, 2001. – 351 с. : іл.
71. Каменєва Т. М. Методика навчання майбутніх менеджерів ділового писемного спілкування англійською мовою з використанням електронного підручника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Каменєва Тетяна Миколаївна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – Київ, 2010. – 22 с. : табл.
72. Карневская Е. Б. Практическая фонетика английского языка : для продвинутого этапа обучения / Е. Б. Карневская, Е. А. Мисуно, Л. Д. Раковская ; под общ. ред. Е. Б. Карневской. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Эксмо, 2009. – 416 с. + 1 CD. – (Иностранный язык: шаг за шагом).

73. Квасова О. Г. Навчання аргументованого висловлювання англійською мовою студентів-філологів / О. Г. Квасова, Л. В. Підько // Мови у відкритому суспільстві : матеріали I Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Чернігів, 14–15 жовтня 2005 р.). – Чернігів, 2005. – С. 85–86.
74. Ким З. М. Методическая система обучения монологическому высказыванию на темы специальности в группах иностранных студентов медицинского профиля с учетом когнитивных стилей учащихся : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ким Зинаида Михайловна ; Гос. ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина. – Москва, 2010. – 21 с.
75. Кіндрась І. В. Навчання усного турецького монологічного мовлення студентів мовних спеціальностей : (початковий рівень) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кіндрась Ірина Володимирівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2015. – 239, [3] арк. – На правах рукопису.
76. Кіржнер С. Е. Навчання майбутніх юристів усного професійно спрямованого англійського монологічного мовлення з використанням автентичної відеофонограми : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кіржнер Світлана Естланівна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – Київ, 2009. – 23 с.
77. Климинская С. Л. Лингвостилистические средства реализации стратегий и тактик убеждения в аргументативном дискурсе : на материале англоязычных телевизионных дискуссий : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Климинская Светлана Леонидовна ; Моск. гос. лингвист. ун-т. – Москва, 2010. – 25 с.
78. Кобрина О. А. Модусные категории как способы выражения субъективного отношения человека к высказыванию / О. А. Кобрина // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2006. – № 2. – С. 90–100.
79. Козлова Е. А. Прагмаэстетические средства убеждающей речи в публичном деловом дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Козлова Елена Анатольевна ; Вятский гос. гуманитар. ун-т. – Киров, 2011. – 207 л. : ил. – На правах рукописи.

80. Комисарова Т. С. Механизмы речевого воздействия и их реализация в политическом дискурсе : (на материале речей Г. Шрёдера) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Комисарова Таисия Сергеевна ; Орловский гос. ун-т. – Орёл, 2008. – 250 л. – На правах рукописи.
81. Комунікативні стратегії : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А. Е. Левицький, Т. Є. Набережнєва, Р. В. Поворознюк [та ін.] ; за ред. А. Е. Левицького. – Київ : Логос, 2011. – 351 с.
82. Коробейнікова Т. І. Підсистема вправи для навчання англійського діалогічного мовлення : [препринт] / Т. І. Коробейнікова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини. – Умань, 2015. – Вип. 12, ч. 1. – С. 39–46.
83. Красненко О. М. Лінгвопрагматичні засоби персуазивності у сучасній французькій мові : (на матеріалі публікацій з міжнародних відносин) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Красненко Оксана Миколаївна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2011. – 20 с.
84. Красненко О. М. Персуазивність та науковий дискурс / О. М. Красненко // Мовні і концептуальні картини світу. – Київ, 2009. – Вип. 26, ч. 2. – С. 120–124.
85. Куликова О. В. Формирование прагматической компетенции на базе обучения аргументативному дискурсу в сфере профессионального общения / О. В. Куликова // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – Москва, 2010. – Вып. 26 (605). – С. 83–92.
86. Кучинская Е. А. Жанр и композиция текста в военной периодике : коммуникативно-семантическое моделирование : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Кучинская Елизавета Александровна ; Московский гос. лингвистический ун-т. – Москва, 2011. – 44 с.
87. Лазоренко Л. В. Навчання англomовного монологічного мовлення майбутніх математиків з використанням Веб-квесту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лазоренко Людмила Володимирівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 251, [5] арк. – На правах рукопису.

88. Лapidус Б. А. Проблемы содержания обучения языку в языковом вузе : [учеб. пособ.] / Б. А. Лapidус. – Москва : Высшая школа, 1986. – 143, [1] с. – (Бка преподавателя. БП).
89. Латфулина З. Р. Модусные показатели диалектного высказывания: авторизация и персуазивность / З. Р. Латфулина // Вестник Томского государственного университета. – Томск, 2014. – № 380. – С. 29–33.
90. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : [учеб. пособ. для филол. спец. вузов] / М. В. Ляховицкий. – Москва : Высшая школа, 1981. – 159, [1] с.
91. Ляховицкий М. В. О сущности и специфике экспериментального исследования в методике обучения иностранному языку / М. В. Ляховицкий // Иностранные языки в школе. Золотые страницы. – 2012. – № 8. – С. 3–10.
92. Мадзігон В. М. Підручник нового покоління: яким йому бути? / В. М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника : [зб. наук. пр.]. – Київ, 2003. – Вип. 3. – С. 3–5.
93. Майер Н. Модель організації навчального процесу для самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням дистанційних технологій [Електронний ресурс] / Наталія Маєр // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – Київ, 2011. – № 5. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/696>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 04.08.2017.
94. Майер Н. В. Критерії відбору навчального матеріалу для самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями [Електронний ресурс] / Н. В. Майєр // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vknlu/Ptp/2010_17/Mayer.pdf. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 04.12.2016.
95. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : монографія / Р. Ю. Мартинова. – Київ : Вища школа, 2004. – 456 с. : рис.

96. Махновская Н. И. Система обучения аргументативным умениям в курсе риторики в вузе и школе : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 / Махновская Наталия Ивановна ; Моск. пед. гос. ун-т. – Москва, 2004. – 39 с.
97. Машанова К. В. Языковые средства воздействия в публицистических текстах бизнес-тематики : на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Машанова Ксения Владимировна ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – Москва, 2015. – 23 с.
98. Мелёхина Е. А. Проблема целеполагания в обучении иностранным языкам для профессиональных целей / Е. А. Мелёхина // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2009. – № 109. – С. 28–36.
99. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [С. Ю. Ніколаєва та ін.] ; ред. К. І. Онищенко. – Київ : Ленвіт, 2002. – 327 с. : рис.
100. Методика обучения иностранному языку как специальности : [сб. ст.] / отв. ред. Н. И. Гез. – Москва : [б. и.], 1979. – 255 с. – (Сб. науч. тр. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза).
101. Методика обучения иностранным языкам в средней школе: учебник / [Гез Н. И., Ляховицкий М. В., Миролубов А. А. и др.]. – Москва : Высшая школа, 1982. – 373, [1] с.
102. Мищук О. Н. Речевое воздействие и самопрезентация : на материале публичных выступлений : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Мищук Оксана Николаевна ; Удмуртский гос. ун-т. – Ижевск, 2013. – 22 с.
103. Мусульбес С. Н. Обучение аргументирующему дискурсу в сфере письменного общения: (языковой вуз, продвинутый этап, английский язык) : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Мусульбес София Николаевна ; Моск. гос. лингв. ун-т. – Москва, 2005. – 202 л. – На правах рукописи.
104. Налиткина О. В. Компетентностный подход как основа новой парадигмы образования / О. В. Налиткина // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2009. – № 94. – С. 170–174.

105. Нетребa М. М. Языковое оформление персуазивных модусных категорий в современных публицистических текстах / М. М. Нетребa // Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Філологія. – Маріуполь, 2010. – № 3. – С. 115–123.
106. Никонова Е. И. Обеспечение объективности оценки тестирования устных речевых умений учащихся : английский язык, основная школа : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Никонова Елена Ивановна ; Моск. гос. гуманитар. ун-т им. М. А. Шолохова. – Москва, 2012. – 22 с.
107. Носкова Д. А. Категория персуазивности и её репрезентация в окказиональных дериватах : на материале современного немецкого языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Носкова Дарья Александровна ; Рос. гос. ун-т им. Иммануила Канта. – Калининград, 2009. – 22 с.
108. Оганесян С. Г. Аргументация, её предметная область и возможности : автореф. дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.01 / Оганесян Сурен Гайкович ; Ереванский гос. ун-т. – Ереван, 1997. – 39 с.
109. Оглуздина Т. П. К вопросу о принципах обучения иноязычной языковой компетенции в теории и методике обучения иностранным языкам / Т. П. Оглуздина // Известия Пензенского государственного педагогического университета им. В. Г. Белинского. – Пенза, 2012. – № 28. – С. 922–926.
110. Озерова Е. Г. Эготоп поэтической прозы [Электронный ресурс] / Е. Г. Озерова // Вестник ТГГПУ. Филология и культура. – 2011. – № 1 (23). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/egotop-poeticheskoy-prozy> .ю – Назва з екрану. – Дата перегляду: 08.10.2016.
111. Основы методики преподавания иностранных языков : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / [И. М. Берман, В. А. Бухбиндер, В. М. Плахотник и др.] ; под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штраусса. – Совмест. изд. – Киев ; Leipzig : Вища школа, 1986. – 335, [1] с.
112. Ощепкова Н. А. Стратегии и тактики в аргументативном дискурсе: прагмалингвистический анализ убедительности рассуждения : (на материале политических дебатов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Ощепкова

Наталья Анатольевна ; Калужский гос. пед. ун-т им. К. Э. Циолковского. – Калуга, 2004. – 18 с.

113. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов. – Москва : Русский язык, 1989. – 276, [1] с.

114. Патієвич О.В. Методика навчання стилістичної унормованості наукового писемного англійського мовлення майбутніх фізиків в умовах магістратури : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Патієвич Ольга Василівна ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2015. – 276 арк. – На правах рукопису.

115. Пащук В. С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Пащук Вікторія Степанівна ; Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2002. – 247 арк. : табл. – На правах рукопису.

116. Педагогическая энциклопедия : [в 4 т.]. Т. 4. СН–Я / глав. ред.: И. А. Каиров (глав. ред.) [и др.]. – Москва : Советская энциклопедия, 1968. – 912 стб., 3 л. ил. : ил.

117. Петрашук О. П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі : монографія / О. П. Петрашук ; Київ. держ. лінгвістичний ун-т. – Київ : [б. в.], 1999. – 261 с. : рис.

118. Петрова Т. О. Методика навчання учнів старших класів технологічного профілю усного підготовленого монологу англійською мовою з використанням ресурсів Інтернету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Петрова Тамара Олегівна ; Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2007. – 22 с.

119. Петрухина О.П. Аргументативные стратегии британского политика : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Петрухина Оксана Петровна ; Иркут. гос. лингвистич. ун-т. – Абакан, 2009. – 200 л. : ил. – На правах рукописи.

120. Писанко М. Л. Формування англомовної соціокультурної компетенції у студентів мовних спеціальностей на базі німецької мови як першої іноземної : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Писанко Марія Леонідівна ; Київ. нац. лінгвістичний ун-т. – Київ, 2008. – 368 арк. – На правах рукопису.

121. Писаренко В. И. Видеоматериалы как средство обучения иностранным языкам / В. И. Писаренко // Известия Южного федерального университета. Технические науки. – 2003. – № 2. – С. 274–279.
122. Пірог І. І. Аргументація в сучасній німецькій публіцистиці: прагмалінгвістичний аспект (на матеріалі економічних текстів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Пірог Інна Іванівна ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2009. – 20 с.
123. Плахотник В. М. Чи можуть вправи бути комунікативними? / В. М. Плахотник // Іноземні мови. – Київ, 2009. – № 3. – С. 3–5.
124. Плещова Т. А. Формирование учений публичного выступления на профессиональную тему : английский язык, неязыковой вуз, продвинутый этап обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Плещова Татьяна Алексеевна ; Моск. гос. лингвистический ун-т. – Москва, 2007. – 21 с.
125. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 2. – С. 31–36.
126. Полетаев А. А. Обучение письменной аргументированной речи посредством учебного блога : немецкий язык, старшие классы общеобразовательной школы : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Полетаев Александр Александрович ; ФГБОУ ВПО «Волгоградский гос. соцу-пед. ун-т». – Волгоград, 2012. – 21 с.
127. Пономарева Г. В. Каламбур как форма реализации языковой игры в англоязычной персуазивной коммуникации в аспекте перевода : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Пономарева Галина Владимировна ; Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2009. – 23 с.
128. Проскурина Г. А. Обучение студентов неязыкового вуза аргументированным иноязычным устным высказываниям : немецкий язык : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Проскурина Галина Александровна ; Моск. пед. гос. ун-т. – Москва, 2013. – 24 с.
129. Прохорец Е. К. Обучение автономному чтению на иностранном языке в техническом вузе: критерии отбора текстового материала [Электронный ресурс]

/ Е. К. Прохорец, Е. А. Сыса // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 5-4. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-avtonomnomu-chteniyu-na-inostrannom-yazyke-v-tehnicheskom-vuze-kriterii-otbora-tekstovogo-materiala>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 15.11.2015.

130. Пучкова Е. В. Аргументативно-лингвистический анализ дискурса опровержения : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Пучкова Елена Валерьевна ; Калужский гос. пед. ун-т им. К. Э. Циалковского. – Калуга, 2006. – 203 л. – На правах рукописи.

131. Риторика монолога / Л. В. Архипова [и др.] ; ред. А. И. Варшавская. – Санкт-Петербург : Химера трэйд, 2002. – 236, [2] с.

132. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – Москва : Просвещение, 1991. – 287 с. – (Библиотека учителя иностранного языка).

133. Родоманченко А. С. Различные подходы к тестовому контролю монологических умений устной речи / А. С. Родоманченко, Е. Н. Соловова // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 2. – С. 39–47.

134. Романов Д. В. Некоторые невербальные средства общения представителей англоязычных стран при изучении английского языка [Электронный ресурс] / Д. В. Романов // Интерэкспо Гео-Сибирь. – 2014. – № 2. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/nekotorye-neverbalnye-sredstva-obscheniya-predstaviteley-angloyazychnyh-stran-pri-izuchenii-angliyskogo-yazyka>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 04.12.2016.

135. Румянцева Т. А. Обучение аргументативному общению студентов 3 курса языкового педагогического вуза : (на материале немецкого языка) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Румянцева Татьяна Алексеевна ; Пензенский гос. пед. наук им. В. Г. Белинского. – Пенза, 1999. – 240 л. – На правах рукописи.

136. Рыжова Н. В. Проблема отбора и организации грамматического материала в обучении русскому языку нерусских / Н. В. Рыжова // Вестник Российского

университета дружбы народов. Серия: Русский и иностранные языки и методика их преподавания. – Москва, 2008. – № 2. – С. 53–59.

137. Сафонова В. В. Проблемы социокультурного образования в языковой педагогике / В. В. Сафонова // Культуроведческие аспекты языкового образования : сб. наук. тр. – Москва, 1998. – С. 27–35.

138. Сачава О. С. Textoобразующий потенциал инсценируемой интердискурсивности : на материале современного немецкого языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Сачава Ольга Сергеевна ; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2009. – 19 с.

139. Свалова Е. В. Типология трудностей обучения иностранному языку учащихся средней общеобразовательной школы / Е. В. Свалова // Педагогическое образование в России. – 2014. – № 10. – С. 120–124.

140. Сердюк Е. В. Управление обучением монологической речи студентов языкового факультета педагогического вуза на основе методически значимых контекстов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сердюк Елена Владимировна ; Уральский гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2013. – 23 с.

141. Серегин Н. В. Научная проблематика, гипотеза и критерии успешности теоретической основы педагогического исследования / Н. В. Серегин // Мир науки, культуры, образования. – 2012. – № 1. – С. 147–149.

142. Серова Т. С. Отбор и организация системы грамматических средств языка для обучения чтению / Т. С. Серова // Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Проблемы языкознания и педагогики. – 2011. – № 5. – С. 3–15.

143. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Елена Васильевна Сидоренко. – Санкт-Петербург : Речь, 2002. – 350 с.

144. Слесаренко И. В. Обучение устному аргументативному общению на основе текста газетно-публицистического стиля : (английский язык, языковой вуз) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Слесаренко Инга Валерьевна ; Томский гос. пед. ун-т, Томский политехнический ун-т. – Томск, 2003. – 18 с.

145. Смагина О. Н. Технологии интегративного и проблемного обучения в учебном процессе / О. Н. Смагина // Сибирский торгово-экономический журнал. – 2015. – № 1 (20). – С. 113–119.
146. Смирнова И. В. Лингвопрагматическая стратегия персуазивности в текстах программ испанских политических партий : автореф дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Смирнова Ирина Владимировна ; Моск. гос. ин-т междунар. отношений. – Москва, 2014. – 25 с.
147. Соболева Е. А. Методика интеграции универсальных и культурно-специфических аспектов коммуникативно-деятельностного подхода в обучение языку как специальности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Соболева Елена Александровна ; Ставропольский гос. ун-т. – Ставрополь, 2009. – 25 с.
148. Стексова Т. И. Комментарий как речевой жанр и его вариативность / Т. И. Стексова // Жанры речи. – 2014. – № 1/2 (9/10). – С. 81–88.
149. Стернин И. А. Практическая риторика в объяснениях и упражнениях для тех, кто хочет научиться говорить / И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2011. – 169 с.
150. Сунцова Е. Н. Обучение монологическому высказыванию в условиях профессионально-ориентированного общения с использованием аутентичных видеодокументов : (английский язык, неязыковой вуз) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сунцова Евгения Николаевна ; М-во образования РФ, Томский гос. пед. ун-т. – Томск, 2005. – 18 с.
151. Сухарева О. Э. Западная риторическая традиция и проблема убедительности монолога : на материале публичной речи : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Сухарева Ольга Эдуардовна ; Удмурт. гос. ун-т. – Ижевск, 2010. – 22 с.
152. Тен С. К. Метод проектов как новая педагогическая технология в школьной и вузовской методике / С. К. Тен [Электронный ресурс] // Сборники конференций НИЦ Социосфера. – 2014. – № 1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metod-proektov-kak-novaya-pedagogicheskaya->

tehnologiya-v-shkolnoy-i-vuzovskoy-metodike. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 28.10.2016.

153. Тёрёчик Л. Б. Текст как средство обучения русскому языку как иностранному: фреймовый подход : начальный этап обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тёрёчик Людмила Беловна ; Гос. ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина. – Москва, 2012. – 26 с.

154. Тибинько Н. Д. Манипуляция в политическом дискурсе / Н. Д. Тибинько // Вестник Челябинского государственного университета. – 2011. – № 3 (218). Филология. Искусствоведение. – Вып. 50. – С. 134–137.

155. Тимонина С. В. Формирование умений устной монологической речи у иностранных учащихся в учебно-профессиональной сфере : (естественно-научный профиль, этап предвузовской подготовки) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тимонина Светлана Викторовна ; Санкт-Петербургский. гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 2011. – 24 с.

156. Тлехурай М. К. Диалогическая и монологическая речь, их роль в развитии навыков связной речи учащихся / М. К. Тлехурай // Вестник Майкопского государственного технологического университета. – Майкоп, 2009. – № 3. – С. 121–123.

157. Толмачева Т. А. Методический потенциал использования коммуникативных стратегий иноязычного речевого поведения в процессе обучения иностранному языку в языковом вузе / Т. А. Толмачева // Мир науки, культуры, образования. – Горно-Алтайск, 2008. – № 4. – С. 95–98.

158. Усанова О. Г. Лингводидактические принципы формирования социально-коммуникативной компетентности студентов современного вуза / О. Г. Усанова // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – Волгоград, 2012. – № 7. – С. 19–21.

159. Фрейдина Е. Л. Риторическая функция просодии : (на материале британской академической публичной речи) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Фрейдина Елена Леонидовна ; Моск. гос. пед. ун-т. – Москва, 2005. – 33 с.

160. Фроликова Е. Ю. Методика обучения студентов монологическому высказыванию на основе рефлексии : начальный этап, языковой вуз : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Фроликова Елена Юрьевна ; Ин-т содержания и методов обучения Рос. акад. образования. – Москва, 2014. – 26 с.
161. Хомутова А. А. Фонетическая компетенция: структура, содержание / А. А. Хомутова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Лингвистика. – 2013. – Т. 10, № 2. – С. 71–76.
162. Цыренова С. М. Отбор лексического материала по русскому языку для обучения монгольских студентов-медиков основам научной речи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Цыренова Софья Малановна ; М-во высш. и сред. спец. образования СССР, Ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина. – Москва, 1984. – 163 л. – На правах рукописи.
163. Чеберяк А. М. Лінгвостилістичні та комунікативно-прагматичні особливості реалізації стратегії персуазивності у текстах відкритих листів / А. М. Чеберяк // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – Житомир, 2011. – Вип. 58. – С. 65–68.
164. Чередов И. М. О дифференцированном обучении на уроках / И. М. Чередов ; Омско обл. отд-ние Пед. о-ва РСФСР. – Омск : Зап.-Сиб. кн. изд-во, Омское отд-ние, 1973. – 155 с.
165. Чистякова В. В. Оптимизация обучения иноязычному монологическому высказыванию в языковом вузе : (английский язык как второй иностранный) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Чистякова Вера Васильевна ; Санкт-Петербургский гос. ун-т. – Санкт-Петербург, 2012. – 18 с.
166. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе: учеб. пособие для студентов. – М., 1986.
167. Шевченко О. П. Лингводискурсивные особенности публичных выступлений : (на материале речей политических лидеров США и Великобритании XX–XXI веков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Шевченко Ольга Петровна ; Волгоградский гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2010. – 23 с.

168. Шишкина Н. А. К вопросу о повышении эффективности самостоятельной работы по иностранному языку при обучении иноязычному чтению [Электронный ресурс] / Н. А. Шишкина // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. – 2010. – № 5. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-povyshenii-effektivnosti-samostoyatelnoy-raboty-po-inostrannomu-yazyku-pri-obuchenii-ino-yazychnomu-chteniyu>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 15.11.2015.
169. Шовкова Т. А. Навчання майбутніх перекладачів граматичних засобів вираження суб'єктивної модальності в німецькій мові : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Шовкова Тетяна Анатоліївна ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2016. – 281 арк. – На правах рукопису.
170. Шумилова Е. А. Социально-коммуникативная компетентность как предмет исследования / Е. А. Шумилова // Человек. Спорт. Медицина. – Челябинск, 2006. – № 16 (71). – С. 150–154.
171. Щавелева Е. Н. Умение профессионально-тематического публичного выступления на иностранном языке в структуре содержания вузовской подготовки специалиста : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / Щавелева Екатерина Николаевна ; М-во образования и науки РФ, Исслед. Центр проблем качества подготовки специалистов при Моск. гос. ин-те стали и сплавов (Технолог. ун-т). – Москва, 2006. – 24 с.
172. Щеголева О. Н. Типология заданий для самостоятельной контролируемой работы в свете компетентного подхода к обучению иностранному языку как специальности : (на материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Щеголева Ольга Николаевна ; Ставропольский гос. ун-т. – Ставрополь, 2006. – 21 с.
173. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : теория и практика : учеб. пособ. для преподавателей и студентов / А. Н. Щукин. – Москва : Филоматис, 2004. – 416 с.
174. Якубова Н. М. Причины реализации прямого речевого акта экспликации сомнения : (на материале английского языка) / Н. М. Якубова // Вестник

Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – 2014. – № 5. – С. 168–171.

175. Beebe S. A. Public speaking: an audience-centered approach / Steven A. Beebe, Susan J. Beebe. – 2nd ed. – New Jersey : Prentice Hall, 1994. – 474 p.

176. Bilous S. Speak to Persuade: English for Advanced Learners. Student's Book [Электронный ресурс] / Svitlana Bilous // Sites Google. – Режим доступа: <https://sites.google.com/view/speak-to-persuade>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 20.04.17.

177. Blair J. A. Walton's Argumentation Schemes for Presumptive Reasoning : A critique and development / J. A. Blair // Proceedings of the Fourth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation, June 16–19, 1998 / ed. by F. H. van Eemeren [et al.]. – Amsterdam, 1999. – P. 56–61.

178. Blum-Kulka Sh. Discourse Pragmatics / Sh. Blum-Kulka // Discourse as social interaction / ed. by Teun A. van Dijk. – London, 1997. – P. 38–63. – (Discourse studies : a multidisciplinary introduction, 2).

179. Brown A. The role of test-taker feedback in the test development process: test-takers' reactions to a tape-mediated test of proficiency in spoken Japanese / Annie Brown // Language Testing. – 1993. – Vol. 10, No. 3. – P. 277–301.

180. Brown G. Teaching the Spoken Language. An Approach based on the analysis of conversational English / Gillian Brown, George Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 162 p.

181. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching / H. Douglas Brown. – 2nd ed. – New York : Longman, 1994. – 477 p.

182. Buck R. Recent approaches to nonverbal receiving ability / R. Buck // The social interaction sphere. – Beverly Hills, CA, 1995. – P. 209–242.

183. Cook J. S. The Elements of Speechwriting and Public Speaking / Jeff Scott Cook. – New York, NY [u.a.] : Macmillan Publishing Company, 1991. – 242 p. : il. – (1st Collier Books ed.).

184. Corbett E. P. J. Classical Rhetoric for the Modern Student / Edward P. J. Corbett. – [3d ed.]. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 600 p.

185. Cushman D. P. Communication, Knowledge and Ethics: A Twentieth Century Perspective / Donald P. Cushman, Sarah Sanderson King // Human Communication as a Field of Study : selected Contemporary Views / ed. by Sarah Sanderson King. – Albany, 1989. – P. 233–240.
186. Didukh O. Teaching Teacher Trainees to refute opponents' opinion in the debate / Oleksandra Didukh // TESOL-Ukraine : New Vistas of Research and Teaching : [36. наук. пр.]. – [Черкаси], 2015. – P. 122–124.
187. Evans V. Upstream Advance C1 : Student's Book / Virginia Evans, Lynda Edwards – 2nd ed. – Newbury : Express Publishing, 2006. – 256 p.
188. Fahnestock J. A Rhetoric of Argument / Jeanne Fahnestock, Marie Secor. – 2nd ed. – New York : McGraw Hill, 1990. – XIV, 385 p.
189. Felton M. The development of argumentive discourse skills / Mark Felton, Deanna Kuhn // Discourse Processes. – Mahwah, N. J., 2001. – Vol. 32, No. 2/3. – P. 135–153.
190. Frederick P. Persuasive Writing : How to Harness the Power of Words / Peter Frederick. – Harlow, England ; New York : Pearson, 2011. – XII, 194 p. : il.
191. Freeley A. Argumentation and Debate : Critical Thinking for Reasoned Decision Making / Austin Freeley, David Steinberg. – 12th ed. – Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. – 532 p.
192. Fundamentals of Argumentation Theory : A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments / Frans H. van Eemeren, Rob Grootendorst, A. Francisca Snoeck Henkemans [et. al.]. – [s. l.] : [Lawrence Erlbaum Associates], 1996. – 424 p.
193. Gilbert M.A. Language, Words and Expressive Speech Acts // Proceedings of the Fourth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation, June 16–19, 1998 / ed. by F. H. van Eemeren [et al.]. – Amsterdam, 1999. – P. 231–234.
194. Glenn F. Testing tasks: issues in task design and the group oral / Glenn Fulcher // Language Testing. –1996. – Vol. 13, No. 1. – P. 23–51.

195. Global. Advanced / Lindsay Clandfield, Amanda Jeffries, Rebecca Robb Benne [et. al.]. – Oxford : MacMillan Education, 2012. – 166 p. : il. – (Common European framework, C1.).
196. Golubev V. Looking at Argumentation through Communicative Intentions: Ways to Define Fallacies / V. Golubev // Proceedings of the Fourth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation, June 16–19, 1998 / ed. by F. H. van Eemeren [et al.]. – Amsterdam, 1999. – P. 231–234.
197. Gronbeck B. E. A General Theory of Public Argumentation: Death and Rebirth / B. E. Gronbeck // Proceedings of the Fourth International Conference of the International Society for the Study of Argumentation, June 16–19, 1998 / ed. by F. H. van Eemeren [et al.]. – Amsterdam, 1999. – P. 239–243.
198. Gumperz J. J. Discourse Strategies / John Joseph Gumperz. – Cambridge : Cambridge University Press, 1982. – XII, 225 p. – (Studies in interactional sociolinguistics, 1).
199. Hamp-Lyons L. Study Writing: A course in writing skills for academic purposes / Liz Hamp-Lyons, Ben Heasley. – 2nd ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2010. – 213 p. : il.
200. Harrison R. P. Nonverbal Communication / R. P. Harrison // Human Communication as a Field of Study : selected Contemporary Views / ed. by Sarah Sanderson King. – Albany, 1989. – P. 113–120.
201. Henkemans A. F. Analysing complex argumentation : the reconstruction of multiple and coordinatively compound argumentation in a critical discussion / A. F. Snoeck Henkemans ; International Society for the Study of Argumentation (ISSA). – 2nd ed. – Amsterdam : SicSat, 1997. – 200 p. : il. – (SICSAT, 6).
202. Horowitz R. Rhetorical Structure in Discourse Processing / R. Horowitz // Comprehending Oral and Written Language / Rosalind Ed. Horowitz, S. Jay Ed Samuels. – San Diego, New York, 1987. – P. 117–155.
203. Hyland K. Persuasion and context: The pragmatics of academic metadiscourse / K. Hyland // Journal of Pragmatics. – 1998. – Vol. 30, No. 4. – P. 437–455.

204. Kappas A. Nonverbal Aspects of Oral Communication / Arvid Kappas, Ursula Hess // *Aspects of Oral Communication* / Uta M. Quasthoff. – Berlin ; Boston, 1995. – P. 169–180.
205. Lukas S. E. The Art of Public Speaking / Stephen Lucas. – 7th ed. – Boston [etc.] : McGraw Hill, 2001. – XXXIV, 474 p. : il.
206. Mills M. Nexus : English for advanced learners / Martin Mills. – Oxford : Heinemann, [1990]. – 2 audiocassettes. – Cassette 1. Units 1–6 ; Cassette 2. Units 7–13.
207. Nunan D. Syllabus Design / David Nunan. – Oxford ; Madrid : Oxford University Press, 1994. – X, 165 p. – (Language teaching : a scheme for teacher education).
208. O'Keefe D. J. Persuasion : theory and Research / Daniel J. O'Keefe. – Newbury Park, Ca : Sage, 1990. – 177 p.
209. Paltridge B. Working with Genre: A Pragmatic Perspective / Brian Paltridge // *Journal of Pragmatics*. – 1995. – Vol. 24, No. 4. – P. 393–406.
210. Perloff R. M. The Dynamics of Persuasion : communication and Attitudes in the 21st Century / Richard M. Perloff. – 6th ed. – New York : Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. – XX, 627 p. – (Routledge communication series).
211. Persuasion and advertising English : Metadiscourse in Slogans and Headlines / Pedro A. Fuertes-Olivera, Marisol Velasco-Sacristán, Ascensión Arribas-Baño [et al.] // *Journal of Pragmatics*. – 2001. – Vol. 33, No. 8. – P. 1291–1307.
212. Richards Jack C. Approaches and Methods in Language Teaching : A Description and Analysis / Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers. – Cambridge ; London : Cambridge University Press, 1991. – VIII, 171 p. – (Cambridge language teaching library).
213. Rogers L. Writing Skills / Louis Rogers. – Peaslake (Surrey) : Delta Publishing, 2011. – 120 p. : il. – (Delta Academic Objectives).
214. Rosemary B. Language testing and the assessment of dementia in second language settings: a case study / Rosemary Baker // *Language Testing*. – 1996. – Vol. 13, No. 1. – P. 3–22.

215. Scott M. L. Student affective reactions to oral language tests / Mary Lee Scott // *Language Testing*. – 1986. – Vol. 3, No. 1. – P. 99–118.
216. Seyler D. U. Understanding argument : a text with readings / Dorothy U. Seyler. – New York : McGraw-Hill, Inc., 1994. – XV, 512 p. : il.
217. Simon H. W. Persuasion: Understanding, Practice and Analysis / Herbert W. Simons. – 2nd ed. – New York : McGraw-Hill, Inc., 1986. – XIV, 366 p.
218. Skwire D. Student's book of college English : rhetoric, readings, handbook / David Skwire, Frances Chitwood Beam. – 4th ed. – New York : Macmillan Publ. Co. ; London : Collier Macmillan Publ., 1985. – XVI, 540 p. : il.
219. Stiff J. Persuasive Communication / James B. Stiff. – New York, NY [u.a.] : Guilford Press, 1994. – IX, 278 p. – (Guilford communication series).
220. Straightforward : advanced. Student's book : [with practice online access] / Roy Norris, Amanda Jeffries. – [2nd ed.]. – Oxford : Macmillan Education, [2013]. – 175 p. : il., fot.
221. Tataryna I. Public speech in politics / I. Tataryna, O. Moskaliuk. – Odessa : [ФОП Бондаренко М. О.], 2015. – 243 p.
222. Underhill N. Testing Spoken Language : a handbook of oral testing techniques / Nic Underhill. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – VII, 117 p. : il. – (Cambridge handbooks for language teachers).
223. Walton D. Argument Structure : a Pragmatic Theory / Douglas N. Walton. – Toronto [etc] : University of Toronto Press, 1996. – XIV, 304 p. – (Toronto studies in philosophy).
224. Wilson B. The Anatomy of Argument / Barrie A. Wilson. – Revised ed. – Lanham, MD : University Press of America, 1986. – XV, 388 p. : il.
225. Zamanian J. Persuasive Discourse Strategies Used in Persian and English Business Letters Biook Behnam / Jafar Zamanian // *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*. – 2014. – Vol. 3, No. 1. – P. 54–62.

226. Zarefsky D. Argumentation : the Study of Effective Reasoning / David Zarefsky ; Teaching Company. – 2nd ed. – Chantilly, Va. : Great Courses, 2005. – 132 p.

СПИСОК ДОДАТКОВИХ ДЖЕРЕЛ

227. Faust D. The case for college : [October 24, 2014 ; Booker T. Washington High School for the Performing and Visual Arts in Dallas, Texas] [Електронний ресурс] / Faust Drew // Harvard University. Office of the President. – Режим доступу: <http://www.harvard.edu/president/speech/2014/case-for-college>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

228. Jordan B. All Together Now / Barbara Jordan // Sesame Street Parents Magazine. – 1994. – № 7/8.

229. King Martin Luther Jr. I have a dream [delivered 28 August 1963, at the Lincoln Memorial, Washington D.C.] [Електронний ресурс] / Martin Luther King Jr. // AR = AmericanRhetoric. – Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

230. Obama B. Address in Chicago Accepting Election as the 44th President of the United States, November 4, 2008 [Електронний ресурс] / Barack Obama // The American Presidency Project (APP). – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=84750>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

231. Robinson K. Do schools kill creativity? [Електронний ресурс] / Ken Robinson // TED : Ideas worth spreading. – [February 2006]. – Режим доступу: https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

232. Rowling J. K. [The Fringe Benefits of Failure, and the Importance of Imagination] [Part 1, June 5 2008] [Електронний ресурс] / J. K. Rowling // YouTube.

– Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nkREt4ZB-ck>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

233. Sandberg S. Transcript and Video of Speech by Sheryl Sandberg, Chief Operating Officer, Facebook [Barnard College Commencement Tuesday, May 17, 2011, New York City] [Електронний ресурс] / Sheryl Sandberg // Barnard. Barnard College. Columbia University. – Режим доступу: <https://barnard.edu/headlines/transcript-and-video-speech-sheryl-sandberg-chief-operating-officer-facebook>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЕГ1		
№	ПІБ	Бал
1	Вол-на Я.	
2	Гор-о О.	
3	Киш-ий А.	
4	Лон-юк М.	
5	Нов-ая К.	
6	Сер-ва Д.	
7	Шав-ва О.	
8	Шум-й В.	
9	Зав-ва М.	
10	Кат-ва В.	
11	Ков-ко О.	
12	Ком-ат М.	
13	Мар-ко Я.	
14	Кос-ка О.	
15	Мел-ук О.	
16	Пар-ай О.	
17	Пим-ко Б.	
18	Тим-ко О.	
19	Фаг-ян Г.	
20	Яро-ко А.	
21	Вер-чук Ан.	
22	Доб-ка Яна	
23	Дуд-ка Ю.	
24	Сап-н А.	

ЕГ2		
№	ПІБ	Бал
1	Гем-юк К.	
2	Гонч-ко С.	
3	Задор-на Г.	
4	Майд-юк А.	
5	Мин-ок Вл.	
6	Мух-ва М.	
7	Топ-ов Ан.	
8	Ткач-к Ів-а.	
9	Ювч-ко Ір.	
10	Комп-ц Ден.	
11	Мил-ук Д.	
12	Афан-ва К.	
13	Гел-й М.	
14	Карп-ко О.	
15	Клю-ко Н.	
16	Кор-ко О.	
17	Крав-ко А.	
18	Сал-ха Ал.	
19	Шев-ук Анд.	
20	Ярко О.	
21	Стец-ко Юл.	
22	Яки-ць Є.	

ДОДАТОК Б

Результати передекспериментального зрізу

№	ПІБ	Критерії						Сер. бал	Сер. коэф.
		1*	2	3	4	5	6		
1	Бриж-ка О.	5	5	4	4	4	5	27	0,9
2	Гре-ко О.	5	5	4	4	4	5	27	0,9
3	Мет-ка Ю.	5	5	4	4	5	5	28	0,93
4	Сни-р Л.	5	5	4	4	4	5	27	0,9
5	Арт-чук О.	5	5	5	5	4	4	28	0,93
6	Баз-як К.	5	4	4	4	3	5	25	0,83
7	Гайд-ка А.	4	5	3	3	5	4	24	0,8
8	Єзер-ка А.	4	4	3	4	4	4	23	0,77
9	Зай-ко В.	5	4	4	4	3	4	24	0,8
10	Кол-Юй О.	4	5	3	3	4	4	23	0,77
11	Лог-ва Г.	4	4	4	4	4	4	24	0,8
12	Мак-чук Р.	5	5	4	3	3	4	24	0,8
13	Фарі-он А.	5	4	4	4	4	3	24	0,8
14	Шев-ук А.	4	5	3	4	3	4	23	0,77
15	Шек-ра А.	4	4	5	4	3	4	24	0,8
16	Баб-ян К.	5	5	4	3	4	3	24	0,8
17	Зай-ев К.	5	4	3	4	4	4	24	0,8
18	Ков-ва А.	4	5	4	3	4	4	24	0,8
19	Коз-ка Л.	4	4	3	3	3	3	20	0,67
20	Ком-ва М.	4	4	4	3	3	3	21	0,7
21	Куч-р А.	4	4	3	3	3	3	20	0,67
22	Мур-ва Х.	4	4	3	3	3	3	20	0,67
23	Пис-на А.	3	4	3	3	4	3	20	0,67
24	Сем-ць М.	4	4	3	3	2	2	18	0,6
25	Сер-ич А.	4	4	3	2	3	2	18	0,6
26	Чух-ій О.	4	3	3	3	3	3	19	0,63
27	Гон-ва А.	5	4	2	3	3	3	20	0,67
28	Губ-ль С.	4	3	3	3	3	2	18	0,6
29	Зав-кий П.	4	3	2	3	3	3	18	0,6
30	Ков-ов Д.	4	4	2	2	3	3	18	0,6
31	Кул-ік О.	3	4	3	3	3	2	18	0,6
32	Осип-ко В.	3	4	3	3	3	2	18	0,6
33	Пів-ак Д.	4	3	3	2	2	3	17	0,57
34	Пог-ва М.	3	3	2	1	2	2	13	0,43
35	Хін-ва О.	3	3	1	1	1	3	12	0,4
36	Цим-ал А.	3	3	2	2	2	3	15	0,5
Середні показники		4,2	4,1	3,3	3,2	3,3	3,4		0,71

* номер критерію оцінювання

1. Критерій інформативності повідомлення.
2. Критерій цілісності повідомлення.
3. Критерій відповідності мовленнєвих тактик домінантній персуазивній стратегії.
4. Критерій кількості та розмаїття використання мовленнєвих тактик.
5. Критерій відповідності вербальних, невербальних та паравербальних засобів реалізації мовленнєвих тактик.
6. Критерій дотримання норм персуазивної комунікації, регламентованої англомовною культурою або субкультурою певних груп.

ДОДАТОК В

Результати післяекспериментального зрізу

ЕГ1		1*	2	3	4	5	6	Сума балів	СКН
1	Вол-на	5	5	4	5	4	5	28	0,933333
2	Гор-о	5	4	5	5	5	4	28	0,933333
3	Киш-й	5	5	5	5	5	5	30	1
4	Лон-к	5	4	4	5	5	5	28	0,933333
5	Нов-ая	4	5	5	5	5	5	29	0,966667
6	Сер-ва	5	4	5	5	5	4	28	0,933333
7	Шав-ва	4	4	4	5	4	5	26	0,866667
8	Шум-й	4	5	4	4	4	4	25	0,833333
9	Зав-ва	5	5	4	4	4	4	26	0,866667
10	Кат-ва	4	5	4	4	3	5	25	0,833333
11	Ков-ко	4	4	5	4	4	4	25	0,833333
12	Ком-ат	4	4	5	5	4	4	26	0,866667
11	Мар-ко	4	4	4	4	3	4	23	0,766667
14	Кос-ка	4	5	4	3	4	4	24	0,8
15	Мел-к	4	4	4	4	5	5	26	0,866667
16	Пар-ай	4	4	5	5	4	4	26	0,866667
17	Пим-о	4	4	3	4	5	4	24	0,8
18	Тим-ко	3	3	4	3	5	4	22	0,733333
19	Фаг-ян	4	4	4	4	3	3	22	0,733333
20	Яро-ко	3	4	3	3	3	3	19	0,633333
21	Вер-чук	4	3	4	3	3	4	21	0,7
22	Доб-ка	3	4	3	3	4	3	20	0,666667
23	Дуд-ка	3	3	2	3	2	3	16	0,533333
24	Сап-н	3	2	2	2	3	2	14	0,466667
Середній бал		4,042	4,083	4	4,042	4	4,042		0,806944

* номер критерію оцінювання

ЕГ2		1	2	3	4	5	6	Сума балів	СКН
1	Гем-юк	5	5	5	5	5	5	30	1
2	Гонч-ко	5	5	5	5	5	5	30	1
3	Задор-на	4	5	5	5	5	5	29	0,966667
4	Майд-юк	5	4	4	5	5	5	28	0,933333
5	Мин-ок	4	5	5	5	5	5	29	0,966667
6	Мух-ва	5	4	5	5	5	4	28	0,933333
7	Топ-ов	5	5	4	5	5	5	29	0,966667
8	Ткач-к	4	5	5	5	5	5	29	0,966667
9	Ювч-о	5	4	5	4	4	4	26	0,866667
10	Ком-ц	5	4	5	3	5	4	26	0,866667
11	Мил-ук	5	4	4	4	4	5	26	0,866667
12	Афан-ва К.	4	5	4	4	4	4	25	0,833333
13	Гел-й	4	5	4	4	4	5	26	0,866667
14	Карп-ко	5	4	5	4	4	3	25	0,833333
15	Клю-ко	5	4	4	4	5	4	26	0,866667
16	Кор-ко	5	5	3	4	4	5	26	0,866667
17	Крав-ко А.	5	4	4	5	4	4	26	0,866667
18	Сал-ха	3	4	4	5	4	4	24	0,8
19	Шев-к	3	3	3	4	3	4	20	0,666667
20	Ярко	4	3	3	3	3	4	20	0,666667
21	Стец-ко	3	4	3	4	3	3	20	0,666667
22	Яки-ць	3	3	3	3	2	3	17	0,566667
Середній бал		4,364	4,273	4,182	4,318	4,227	4,318	25,681	0,856061

* номер критерію оцінювання

ДОДАТОК Г

Обчислення результатів КГ та ЕГ1

24 особи
ЕГ1

30	60
29	59
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
26	47
26	47
26	47
26	47
26	47
26	47
25	42,5
25	42,5
25	42,5
24	35
24	35
23	27,5
22	24,5
22	24,5
21	22,5
20	18,5
19	14,5
16	5
14	3

913,5

36 осіб
КГ

28	55,5
28	55,5
27	51
27	51
27	51
25	42,5
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
23	27,5
23	27,5
23	27,5
21	22,5
20	18,5
20	18,5
20	18,5
20	18,5
20	18,5
20	18,5
19	14,5
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
17	6
15	4
13	2
12	1

916,5

U емп. 613,5

U емп. 250,5

Ранжування

30	60
29	59
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
28	55,5
27	51
27	51
27	51
26	47
26	47
26	47
26	47
26	47
26	47
25	42,5
25	42,5
25	42,5
25	42,5
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
24	35
23	27,5
23	27,5
23	27,5
23	27,5
22	24,5
22	24,5
21	22,5
21	22,5
20	18,5
20	18,5
20	18,5

20	18,5
20	18,5
20	18,5
19	14,5
19	14,5
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
18	10
17	6
16	5
15	4
14	3
13	2
12	1

ДОДАТОК Д

Обчислення результатів КГ та ЕГ2

22 особи ЕГ2		36 осіб КГ		Ранжування	
30	57,5	28	50,5	30	57,5
30	57,5	28	50,5	30	57,5
29	54,5	27	47	29	54,5
29	54,5	27	47	29	54,5
29	54,5	27	47	29	54,5
29	54,5	25	37	29	54,5
28	50,5	24	30,5	28	50,5
28	50,5	24	30,5	28	50,5
26	42	24	30,5	28	50,5
26	42	24	30,5	28	50,5
26	42	24	30,5	27	47
26	42	24	30,5	27	47
26	42	24	30,5	27	47
26	42	24	30,5	26	42
26	42	24	30,5	26	42
26	42	24	30,5	26	42
26	42	24	30,5	26	42
26	42	24	30,5	26	42
26	42	24	30,5	26	42
25	37	23	24	26	42
25	37	23	24	26	42
24	30,5	23	24	26	42
20	17,5	21	22	26	42
20	17,5	20	17,5	26	42
20	17,5	20	17,5	25	37
17	4,5	20	17,5	25	37
		20	17,5	25	37
		20	17,5	24	30,5
		19	13	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		18	9	24	30,5
		17	4,5	24	30,5
		15	3	23	24
		13	2	23	24
		12	1	23	24
				21	22
				20	17,5
				20	17,5

889,5

821,5

Уемп

636,5

Уемп

155,5

20	17,5
20	17,5
20	17,5
20	17,5
20	17,5
20	17,5
19	13
18	9
18	9
18	9
18	9
18	9
18	9
18	9
18	9
17	4,5
17	4,5
15	3
13	2
12	1

ДОДАТОК Е

Обчислення результатів ЕГ1 та ЕГ2

22 особи ЕГ2

30	45
30	45
29	41
29	41
29	41
29	41
28	35,5
28	35,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
25	18
25	18
24	14
20	6,5
20	6,5
20	6,5
17	3

583

24 особи ЕГ1

30	45
29	41
28	35,5
28	35,5
28	35,5
28	35,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
25	18
25	18
25	18
24	14
24	14
23	12
22	10,5
22	10,5
21	9
20	6,5
19	4
16	2
14	1

498

Уемп 330

Уемп 198

Ранжування

30	45
30	45
30	45
29	41
29	41
29	41
29	41
29	41
28	35,5
28	35,5
28	35,5
28	35,5
28	35,5
28	35,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
26	26,5
25	18
25	18
25	18
25	18
24	14
24	14
24	14
23	12
22	10,5
22	10,5
21	9
20	6,5
20	6,5
20	6,5
20	6,5
19	4

17	3
16	2
14	1

ДОДАТОК Ж

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Білоус С. В. Експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 2 (57). – С. 88–93.
2. Білоус С. В. Мета і зміст навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2017. – № 1 (56). – С. 189–193.
3. Білоус С. В. Методичні рекомендації щодо навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення [Електронний ресурс] / С. В. Білоус // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогіка : електрон. наук. фах. вид. – Хмельницький, 2017. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_2_7. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 27.08.17.
4. Білоус С. В. Навчання майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення: підходи, методи та засоби / С. В. Білоус // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогіка. – Мелітополь, 2017. – № 1 (18). – С. 220–226.

Статті у зарубіжних виданнях:

5. Белоус С. В. Отбор языкового материала для обучения студентов-филологов английской устной персуазивной речи / С. В. Белоус // Universum :

психология и образование : научн. журн. – Москва, 2017. – № 4 (34). – С. 19–22.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації, і тези науково-практичних конференцій:

6. Білоус С. В. Принципи навчання майбутніх філологів англійського усного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Іноземна мова як засіб мобільності майбутніх фахівців : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 1–2 берез. 2017 р.). – Кривий Ріг, 2017. – С. 52–54.
7. Білоус С. В. Компетентнісний підхід у навчанні майбутніх філологів англійського монологічного персуазивного мовлення / С. В. Білоус // Збірник наукових праць Дніпровського державного технічного університету. Технічні науки: секція Освіта : матеріали міжнар. конф. «Інновації у вищій освіті – 2017» – Кам'янське, 2017. – С. 118–121.

Методичне видання:

8. Bilous S. Speak to Persuade: English for Advanced Learners. Student's Book [Електронний ресурс] / Svitlana Bilous // Sites Google. – Режим доступу: <https://sites.google.com/view/speak-to-persuade>. – Назва з екрану. – Дата перегляду: 20.04.17.